

Sterkt møte med aidspasienter

Utviklingsminister **Hilde Frafjord Johnson** møtte aids-epidemien ansikt til ansikt under sitt offisielle besøk i Malawi i mars, noe som ga sterkt inntrykk. – Hiv/aids-epidemien er ikke bare et helseproblem og en utviklingskatastrofe, den har også en enormt negativ effekt for utsiktene til økonomisk vekst i Malawi, sier Frafjord Johnson.

Side 8-9

FOTO: ØYSTEIN MIKALSEN

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 3 · 2004

Rett på sak:
Norsk misjon

Side 3

Brynestads «slavekontrakter»

Side 10-11

Vi var med gutta på tur til Uganda

Side 6-7

Harde tak om fred i Sudan

Side 16

Norsk medie-bistand til Etiopia

Side 18-19

BAKSIDA: Gammel steinkunst i Østfold

Side 28

KRONIKK: Levekår i Mosambik

Side 24

«Black economic empowerment» har bidratt til en voksende svart middelklasse.

FOTO: PER-ANDERS PETERSSON

På Sør-Afrikas solside

Ti år med ANC-styre har gitt en sterk svart middelklasse

■ Ti år etter avviklingen av apartheid og innføringen av demokrati kan Sør-Afrika vise til store framskritt. Millioner av mennesker som tidligere levde en kummerlig tilværelse har fått bolig, strøm og innlagt vann.

■ Bedre utdanning, helsetilbud og muligheter for å gjøre karriere i yrkeslivet betyr også en ny hverdag for mange.

■ En ny svart middelklasse har inntatt sin plass i solen, men det er også de som føler at regjeringspartiet ANC har forrådt sine valgløfter fra ti år tilbake.

Arbeidsledigheten er høy og forskjellene mellom hvite og svarte er fortsatt store.

■ Vi har sett nærmere på den nye virkeligheten i det tidligere rasedelte landet. Hva har egentlig endret seg etter ti år med demokrati?

TEMA-sider 12-15 og leder side 3

Ti år etter **Nelson Mandelas** valgseier er det fortsatt store levekårsforskjeller.

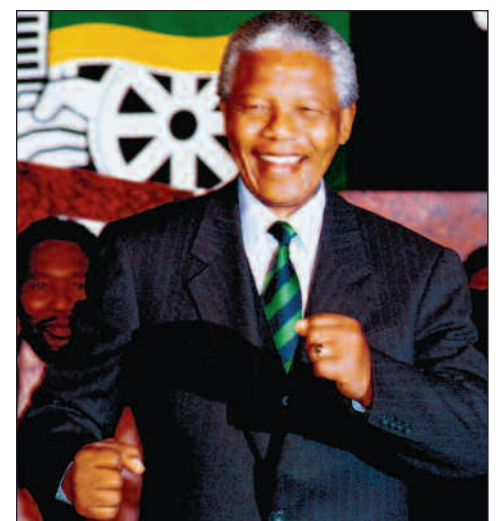

FOTO: PER-ANDERS PETERSSON

Ti år med fridom

LEIAR

Sør-Afrika står framfor feiringa av 10 år med fridom. Det har gått ti år sidan raseskilje-regimet fall. Apartheid var urett sett i system. Urett finst i mange land, men få stader har den vore så systematisk nedfelt i lovverket som i Sør-Afrika under raseskiljestyret. Få stader har folks rettar vore så sterkt knytte til etnisk opphav. I denne utgåva av Bistandsaktuelt ser me på noko av det som har skjedd i Sør-Afrika dei ti åra som har gått sidan det fyrste demokratiske valet blei gjennomført i 1994.

Den største triumfen er truleg fridomen. Fridomen frå å bli fortalt at du er mindre verdtt fordi du ikkje er kvit i huda. Fridom til å bruke evnene dine og fridom til å stemme ved val.

Mykje står att. Det kan sjå ut som raseskilje er bytta ut med klasseskilje. ANC opplyser sjølv at fleire hushald lever under fattigdomsgrensa no enn i 1994. Arbeidsløyse, elendige buforhold og vald er kvardagen for svært mange menneske. Sjølv om halvparten av folk i Sør-Afrika lever i fattigdom, har mykje blitt gjort for å gjera levekåra betre. Det er bygd nermare to millionar nye hus, millionar av menneske har fått straum og tilgang på reint vatn.

Noko dei ikkje har teke skikkeleg fatt i er hiv/aidsproblema. Dei siste tala frå UNAIDS viser at omlag 5,3 millionar sør-afrikanerar lever med hiv-viruset i kroppen. Epidemien grip om seg på alle samfunnsområde. Eitt døme er utdanning. Det er no dobbelt så mange som fullfører tolv års skulegang som for ti år sidan, men dei har problem med å rekruttere nok lærarar på grunn av hiv/aids.

Valet 14. april er det tredje demokratiske valet etter frigjeringa. Til saman elleve parti stiller til val, men lite tyder på at ANC kjem til å miste det absolutte fleirtalet sitt. Det blir spennande å fylgje utviklinga framover. Sjå korleis demokratiet taklar å ha eit så dominerande parti ved makta så lenge. Det skal mykje klokskap til for å styre eit land i så lang tid utan sterke opposisjonsparti.

Ti år er ikkje lenge i ein statsbygging samanheng. Utviklinga i Sør-Afrika blir spennande å fylgje, ikkje minst også fordi den vil påverke framtida til resten av det sørlege Afrika.

AVE

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskriptar.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artiklar ikkje komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikkje.

Misjonen har vært for unnfallende i forhold til store strukturer og samfunnsforhold, innrømmer generalsekretær **Oddvar Espegren**.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

– Feil og overdrivelser

rett på sak

HVEM:
Oddvar Espegren.

HVA:
Generalsekretær i Norsk Misjons Bistandsnemnd

HVORFOR:
Ble kastet inn i en debatt om norske «statsmisjonærer».

Feilinformasjon og overdrivelser har preget mye av mediedekningen og debattinnleggene mot misjonsorganisasjonene den siste tida, mener generalsekretær i Norsk Misjons Bistandsnemnd Oddvar Espegren.

• GUNNAR ZACHRISEN

Som nyansatt leder ble han kastet inn i en het debatt om «misjonærer på statslønn».

– Vi opplevde at det ble framsatt en rekke beskyldninger om misjonsorganisasjonene og deres bistandsarbeid som var helt feil. Dette var delvis begrunnet med tall som var feil, og hvor vi – overfor TV2 – på forhånd korrigerte tallene, men hvor man bevisst eller ubevisst unnlot å bruke de korrigerede tallene.

– Hvilke konkrete eksempler har du på dette?

– Dette gjaldt for eksempel påstanden om at «det aldri før har vært så mange norske misjonærer ute». Sannheten er jo at tallene har gått jevnt nedover de siste ti årene.

Så har man påstanden om at våre misjonærer er «statsmisjonærer», som blir en veldig feil ordbruk. Misjonens eget bidrag til sine bistandsprosjekter er omtrent på samme nivå som NORADs bidrag. Vi snakker altså snarere om et statlig tilskudd som finansierer driften av bistanden, ikke om noen hovedfinansieringskilde – i motsetning til hva som er vanlig for mange andre bistandsorganisasjoner.

Jeg liker forøvrig heller ikke bruken av ordet «misjonær» i denne sammenheng. Mens det for Terje Tvedt er en betegnelse på en som driver evangelisering, er dette for oss en betegnelse på alle ansatte som sendes ut fra misjonsorganisasjoner – enten de er regnskapsførere, lærere, leger eller annet. Vi – og norske skattebetalere – støtter dermed fagfolk som driver bistand i rene bistandsprosjekter, akkurat som andre bistandsorganisasjoner. Samtidig er misjonsorganisasjonene helt klare i sin aksept av at skattebetalernes midler ikke skal brukes til evangelisering.

Uforstandig. – Professor Terje Tvedt har påpekt som et problem at misjonsorganisasjonene står fjernt fra de politiske vedtatte mål for norsk bistand enn andre bistandsorganisasjoner?

– Det er en uforståelig påstand. Jeg vil snarere si at vi står veldig tett opp til det som er den rådende tankegangen om norsk bistand. Det er jo også slik at kristne nettverk, misjonsorganisasjoner og andre grupper, har vært sentrale deltakere i prosessen med å for-

mulere de nåværende politiske målsettinger.

– Norsk bistand blir jo mer og mer innrettet mot å fremme rettigheter. Vil du si at misjonen har gått i front for for eksempel kvinner og homofiles rettigheter?

– Ja, ihvertfall hva gjelder kvinner. Homofili er, som kjent, en omdiskutert sak i kristne kretser, men samtidig et ikke-tema i de fleste landene hvor vi driver bistand. Men for kvinners rettigheter har vi gått i front i mange land. Gjennom bistandstiltak som utdanning av kvinner, mødre-barn-klinikker, bedre helsestell, helseopplysning og vaksine, men også når det gjelder likestilling.

Like rettigheter er jo hovedbudskapet i kristendommen! Vi er alle skapt i Guds bilde, og det er ikke forskjell på menns og kvinners rettigheter. Dette er et ganske radikalt budskap i global sammenheng – for eksempel i møtet med kastevesen og patriarkalske samfunn. Tenk også på hva misjonens innsats innenfor mikrofinansprosjekter har betydd for mange kvinner – i form av selvstendig inntekt og hevet status i samfunnet.

”
For kvinners rettigheter har vi gått i front i mange land.

Kvinneforbud. – Men i kvinnearbeidet har dere et troverdighetsproblem? Dere skal fremme kvinners rettigheter gjennom organisasjoner som selv har forbud mot kvinner i lederstillinger?

– Her er vi inne på et vanskelig område, hvor det også blant misjonsorganisasjonene er rom for ulike syn.

Mange mener med Luther at det skal være rom for at kirken følger visse bibelske prinsipper, mens man i sekulære sammenhenger har et åpnere syn. For øvrig er det opp til våre partnerkirker ute – ut fra sin bibeltolkning – om de følger konklusjonen som misjonsorganisasjonen i Norge har trukket. I mange tilfeller velger de sin egen fortolkning.

At kvinner er prioritert er et ellers et viktig kriterium for all søknadsbehandling i Bistandsnemnda.

– Er det ikke også et problem at misjonen har vært svært fokusert på mikroprosjekter, men lite på politiske strukturer. Kan disse «øyer av godhet» noen gang forandre verden?

– Jeg tror det er riktig å si at misjonen har vært for unnfallende i forhold til store strukturer og samfunnsforhold. Dette kan ha å gjøre med at misjonen tradisjonelt har oppfattet seg selv som «gjester» i et land, og man har ikke funnet det riktig å være i opposisjon til vertskapet. Men her er det en endring på gang. Etter hvert som lokale kirker er kommet mer i førersetet, så ser vi at de flere steder tar et oppgjør med myndighetene der hvor det skjer menneskerettsbrudd.

Plan klager på NORAD-tildeling

Organisasjonen søkte om 150 mill. kroner – fikk «bare» 12 mill.

NORAD mener det vil være uansvarlig å gi Plan Norge alle pengene de har søkt om i støtte for 2004. Organisasjonen svarer med å påklage årets tildeling til Utenriksdepartementet. SOS-barnebyer takker på sin side ja til tilbud om penger og samarbeidsavtale.

Plan Norge og generalsekretær Sandro Parmeggiani er ikke fornøyd med de 12 millionene NORAD har tilbudt dem.

IKKE-STATLIGE ORGANISASJONER

• ERIK LANDET

– Plan bør være i øverste sjikt hva offentlige tilskudd angår, sier fadderorganisasjonens generalsekretær, Sandro Parmeggiani.

Plan Norge søkte opprinnelig om rundt 150 millioner kroner fordelt over en treårsperiode. I beslutningsdokumentet som ligger til grunn for tildelingen skriver NORAD at «...en støtte i en slik størrelsesorden vil være uansvarlig av NORAD på det nåværende tidspunkt», og viser til at så store økninger må skje over tid. I andre sakspapirer begrunner direktoratet nivået på støtten med «budsjettmessige begrensninger», at «NORAD har begrenset erfaring med Plan», samt at «det knytter seg bistandsfaglig usikkerhet til organisasjonen». NORAD endte opp med å tilby Plan 12 millioner årlig i tre år.

– Irrelevant. Vi oppfatter ikke «budsjettmessige begrensninger» som relevant når NORADs oppgave er å forvalte norske bistandsmidler på en best mulig måte. Plan bør være en av

de mest relevante aktørene NORAD kan samarbeide med. Vi har 70 års bistandserfaring, vurderes som faglig gode i to uavhengige gjennom-

ganger, er en meget effektiv organisasjon med svært lave kostnader, har i aller høyeste grad en folkelig forankring med 100.000 faddere og

bør derfor være en meget god kanal for Development Education, sier Parmeggiani.

NORAD har erfaring med oss

Over én milliard til «de frivillige»

Kirkens Nødhjelp topper igjen listen over mottakerne av NORADs statsstøtte til langsiktig bistand drevet av ikke-statlige organisasjoner. Sammen med Bistandsnemnda, Redd Barna og Norsk Folkehjelp får organisasjonen rundt halvparten av den drøye milliard som NORAD årlig deler ut av folks skattepenger.

• ERIK LANDET

Som i fjor, topper Kirkens Nødhjelp lista over NORADs bidrag til ikke-statlige organisasjoners langsiktig bistandsarbeid, med totalt 181 millioner kroner i støtte. Dette er en liten nedgang fra 2003, men Kirkens Nødhjelp er fremdeles i en klasse for seg. Misjonsorganisasjonenes paraplyorganisasjon, Bistandsnemnda, får en liten økning, og ender opp med totalt 140 millioner kroner i potten. Redd Barna på tredje plass skal forvalte 115 millioner - like mye som i fjor - mens Norsk Folkehjelp kan plusse på halvannen million og ender opp med totalt 104 millioner kroner.

To nye partnere. Fra firkløveret på topp er det et langt sprang ned til Atlas-Alliansen med 57 millioner kroner, Norges Røde Kors med 53 millioner kroner, CARE Norge med 47 millioner, Strømmestifelsen med 37 millioner kroner og Utviklingsfon-

Med NORAD-støtte på totalt 181 millioner kroner er Kirkens Nødhjelp fortsatt i en klasse for seg.

det med 36 millioner kroner. Potten fordeles mellom totalt 28 såkalte «samarbeidsavtaleaktører», det vil si organisasjoner som har en løpende avtale med NORAD over flere år. I år inviteres to nye organisasjoner inn i det gode selskap: Plan Norge og SOS-barnebyer (se egne saker, red. anm.).

«Svak oppfølging». Afghanistankomiteen (syv mill.), FOKUS (16,5 mill.) og Utdanningsforbundet (syv mill.) får alle en liten nedgang i støttebeløpet, noe som i NORADs dekknotat begrunnes med «svak forvaltningsmessig oppfølging». Samlebegrepet dekker forhold som for eksempel sen innrapportering av regnskap og rapporter, men anses ikke å være så alvorlig at samarbeidet med organisasjonene opphører. LO får også en liten nedgang og ender opp med 25 millioner kroner. I dekknotatet heter det at «LO har reagert positivt på våre bistandsutfordringer, men sliter noe forvaltningsmessig».

Nytt NORAD. Årets tildeling er den siste som tidligere Avdeling for sivil samfunn og næringsutvikling gjennomførte. Avdelingen har tidligere hatt ansvaret for de fleste søknader fra norske frivillige organisasjoner. Etter omorganiseringen i bistandsforvaltningen er avdelingen nå delt opp og restene innlemmet i fire nye fagavdelinger; Avdeling for sosial utvikling, Avdeling for miljø- og næringsutvikling, Avdeling for styre- og samfunnsøkonomi og Avdeling for rettigheter og sivil samfunn.

NORAD-STØTTE TIL FRIVILLIGE ORGANISASJONER 2004

	alle tall i millioner kr	
Kirkens Nødhjelp	181	(-2,6)
Bistandsnemnda	140	(+2,5)
Redd Barna	115	
Norsk Folkehjelp	104	(+1,5)
Atlas-alliansen	57	(+2,0)
Norges Røde Kors	53	(+1,0)
CARE Norge	47	
Strømmestifelsen	37,1	(+1,1)
Utviklingsfondet	36	(+1,0)
Det Kgl. Selskap for Norges Vel	30	(+2,0)
FORUT	26,5	(+1,5)
Landsorganisasjonen i Norge	25	(-0,7)
Flyktningsrådet	24,5	
Regnskogsfondet	18	(+1,0)
Caritas Norge	17,5	(+0,5)
FOKUS	16,5	(-0,5)
SAIH	16,3	(-0,2)
Norges Blindforbund	14,5	(+0,5)
World Wide Fund for Nature – Norge	12,5	(+2,0)
Plan Norge*	12	(+6,2)
Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité	8,7	(+3,2)
NHO	8,2	(+2,4)
SOS-barnebyer**	8	
Afghanistankomiteen i Norge	7	(-1,3)
Utdanningsforbundet	7	(-0,9)
Norsk Sykepleierforbund	5,3	(+0,3)
Namibiaforeningen	5,2	(-0,3)
Tørrlandskoordinerings-gruppen	5	(+0,5)
Forum for utvikling og miljø	4	

*Plan Norge er tilbudt samarbeidsavtale fra 2004. Beløpet for 2003 gjaldt enkeltavtaler.

** SOS-barnebyer er tilbudt ny samarbeidsavtale fra 2004.

Små frø, stor skade

Forskere kritiserer kommersiell nødhjelp «Made in Iowa»

gjennom en rekke enkeltprosjekter gjennom flere år. Plan har også en langvarig samarbeidsavtale med Nederland på 250 millioner kroner årlig, et land Norge bør kunne sammenligne seg med, mener han.

Størst økning. Med en fordobling av støtten, var Plan den organisasjonen som fikk størst prosentvis økning i år. Måles økningen i kroner ble de bare «slått» av Norsk Folkehjelp.

- Vi synes prosenter er uinteressante som parameter i forhold til faglig kompetanse og effektivitet. Ut fra det bør Plan være i øverste sjikt hva offentlige tilskudd angår, på størrelse med de andre «store» i Norge. Vi mener altså at vi er havnet i feil kategori på skalaen, og da er 100 prosent økning irrelevant, sier Sandro Parmeggiani.

NORAD avventer. - Men hvis dere skulle fått innvilget søknaden på 48 millioner kroner, ville dette medført større kutt hos andre organisasjoner?

- Vi har i utgangspunktet ikke noe ønske om å ta fra andre organisasjoner, og skulle gjerne sett en større pott. Men myndighetenes ansvar er som nevnt å sørge for at utviklingsmålene nås på en mest mulig effektiv måte, uavhengig av aktørens navn, sier Parmeggiani.

NORADs «Avdeling for rettigheter, endringsaktører og sivilt samfunn» opplyser at man ikke ønsker å kommentere saken mens klagen er til behandling.

Skritt videre. Organisasjonen SOS-barnebyer har samtidig takket ja til en toårig samarbeidsavtale med NORAD, verdt åtte millioner kroner per år. Det var aldri aktuelt for organisasjonen å klage på tilbudet.

- Vi synes beløpet er alt for lavt i den store sammenhengen, men vi velger å se dette i et videre perspektiv. Vi startet relativt sent med slenge oss på søknadskarusellen, og ser derfor dette som et skritt videre på veien, sier generalsekretær i SOS-barnebyer, Svein Grønnern.

Svein Grønnern, generalsekretær i SOS-barnebyer

Lukket NORAD. Fadderorganisasjonen var - på lik linje med Plan Norge - i fjor gjenstand for en omfattende og uavhengig organisasjonsgjennomgang. Det er på bakgrunn av denne at direktoratet vil inngå et mer forpliktende samarbeid med organisasjonen.

- Jeg føler at det har vært mye synsing og mangel på kunnskap rundt oss. Derfor er det viktig at vi nå har fått en god og positiv gjennomgang, sier generalsekretæren.

Han mener at «nye» organisasjoner har problemer med å få gjennomslag hos NORAD.

- Det er klart vanskelig for nye organisasjoner å slippe til. NORAD fremstår som en lukket krets, og jeg synes direktoratet bør vurdere sin praksis på hvordan de ser på nye organisasjoner, sier Grønnern.

Eritreiske kvinner i kø til FN's matutdeling etter tørken i 2003. Frø og mat deles ofte ut samtidig.

FOTO: EVELYN HOCKSTEIN

LANDBRUKSHØGSKOLEN, ÅS (b-a): Distribusjon av frø etter naturkatastrofer kan innebære å gjøre fattige bønder en bjørnetjeneste, mener forskere. Heller enn å redusere sårbarhet kan sekkene med «avanserte» europeiske og amerikanske frø svekke økologisk og økonomisk bærekraft i lokalsamfunnene.

• GUNNAR ZACHRISEN

LANDBRUK

Utdeling av frø har vært et vanlig bidrag i tillegg til matutdeling etter at naturkatastrofer har rammet bønder i fattige land. For eksempel under tørken i deler av Det sørlige Afrika, der utenlandske bistandsorganisasjoner sto i kø for å iverksette prosjekter med «såkorn og redskaper». Også NORAD satte av over 50 millioner kroner til frøprosjekter i Malawi og Zambia i fjor.

Men nå viser det seg altså at det er en økende skepsis i fagmiljøene til kompetansen og de rådende metodene innenfor bistandens frødistribusjon.

- Dårlig planlagt frødistribusjon kan dessverre være bedre egnet til å støtte kommersielle frøselskaper enn til å redusere småbøndenes sårbarhet overfor nye kriser, sier fagkonsulent Sigrid de Barbentane Nagoda i Care Norge.

Motvillige bønder. Studier fra blant annet Honduras, Etiopia og Sudan viser at de lokale bøndene er motvillige til å ta imot frø som er distribuert av bistandsorganisasjoner. Dette

bekreftes nå av nyere studier fra Øst- og Sentral-Afrika utført av og bistandsorganisasjonene Care og Catholic Relief Services, i samarbeid med Det internasjonale senteret for tropisk landbruk (CIAT). Prosjektet har vært finansiert av det norske Utenriksdepartementet og amerikanske USAID, og målet har vært å styrke matvaresikkerheten for bønder som har vært rammet av kriser.

- Studiene viser at bøndene ofte ikke likte frøene de fikk fra internasjonale givere. De misliker for eksempel ofte smak og farge, at det er for lite variasjoner i frøsorter og at frøene ikke har ankommet før såperioden er over, sier Nagoda.

Hun mener at den tradisjonelle hjelpemodellen i for liten grad har vært basert på kunnskap om lokale økologiske, økonomiske og kulturelle særtrekk.

Tidspress og tro. - På grunn av tidspress og fordi man tror at det er

Sigrid de Barbentane Nagoda, fagkonsulent i Care Norge

umulig å få tak i lokale frøsorter av god kvalitet, er det svært vanlig å se at giverorganisasjonene foretrekker å kjøpe frø fra kommersielle frøselskaper. Disse tilbyr likevel ikke en variasjon av frøsorter som er tilpasset de lokale økologiske og økonomiske forhold eller bøndenes ønsker. Dessuten kan eksport av varer til sårbare, fattige land bidra til å underminere de lokale markedene i stedet for å stimulere den lokale økonomien til selvbergingsnivå, sier Nagoda.

Case-studier fra ulike land i Afrika, som ble presentert under et CARE Norge-Noragric-seminar på Norges landbrukshøgskole nylig, viser imidlertid at det som regel finnes lokale frø å få tak i, selv i krisesituasjoner.

- En krise vil ofte redusere kjøpekraften og svekke de uformelle nettverkene bønder pleier å benytte for å skaffe seg frø. Men lokale frø vil nesten alltid være å få tak i, selv under langvarig tørke. Det er følgelig tilgang, ikke tilgjengelighet, til frø som er hovedproblemet, sier Nagoda som mener dette er en erkjennelse som både statlige og private bistandsorganisasjoner må ta inn over seg.

Handlingsplan om få uker

En handlingsplan for norsk bistand til jordbruk i fattige land vil bli lansert i løpet av få uker, annonserte statssekretær Olav Kjørven under et seminar om frøsikkerhet på Landbrukshøgskolen 3. mars.

Helhetlig tilnærming til å støtte småbønder, vektlegging av primærnæringer innenfor næringsutvikling i Sør, rettighetstilnærming, kvinnefokus og hensyn til bærekraftig utvikling blir noen av bærebjelkene i den nye handlingsplanen, avslørte Kjørven.

Han uttrykte samtidig sterk bekymring for situasjonen i Afrika,

der man de siste par tiårene har opplevd redusert matproduksjon i en periode da andre fattige kontinenter har kunnet vise til en kraftig økende produksjon.

Sin vane tro vektla han også sterkt betydningen av eiendomsforhold og pantesikkerhet i fattige land, der forbedring av offentlige registre og styrket lovverk kan hjelpe folk til å trygge eiendom, sikre muligheter til lån og komme i gang med næringsvirksomhet.

- Vi opplever nå en økende etterpørsel fra flere og flere land om bistand på dette området, sa Kjørven.

FAKTA:

■ 70 prosent av befolkningen i verdens fattigste land (MUL-landene) lever av jordbruk.

Norsk næringsliv inntar Uganda

Fra «No way» til håp om «joint ventures»

KAMPALA (b-a): Det er ingen grunn til at bistand for all framtid skal være Norges fremste anliggende overfor Uganda, mener statssekretær Olav Kjørven. Nylig gikk han i spissen for 20 norske bedrifter som ønsker å knytte nye forretningsforbindelser i det østafrikanske landet.

NÆRINGSBLIV • ELLEN HOFVANG
Hotell Sheraton, Kampala; Statssekretær Olav Kjørven ser spøkefullt utover den mannsdominerte forsamlingen av norske og ugandiske forretningsfolk:

- Vet dere hvordan jeg første gang støtte på ordet Uganda? Det var som ung gutt, på min bestefars gårdsbruk. Ei av kyrne, ei riktig gjenstridig ku, hadde fått navnet Uganda.

Aloysius Ssemanda, formannen for Ugandas NHO, er ikke dårligere i sin replikk på vegne av vertskapet: Da han var yngre, og før han var blitt kjent med «Norway», hadde han alltid trodd at dette var et sted som het «No way» - og at dit var det absolutt ingen vei!

Mest bistand, lite handel. Uttrykk som «No way» og «gjenstridig» kan kanskje karakterisere det historiske næringslivssamarbeidet mellom Norge og Uganda. På tross av at Uganda var et av de første samarbeidslandene i norsk bistand, har dette resultert i svært lite handel og bedriftssamarbeid.

Noen nøkkeltall om økonomien illustrerer tilstanden:

■ I 2001 importerte Norge varer for bare om lag 4,5 millioner kroner fra Uganda, ifølge Uganda Export Authority. Den årlige norske bistanden er til sammenligning over 50 ganger større.

■ Ugandas BNP var i 2002 på under 6 milliarder dollar (42 milliarder kr.), eller en økonomi på størrelse med Drammen kommune.

■ Halvparten av statsbudsjettet er bistandsfinansiert, og norsk bistand alene står for 3 prosent av budsjettet.

Gjensvitt. De humoristiske bemerkninger om «No way» og «gjenstridige kyr» faller bare få timer etter at dele-

- Vi sier det som det er til uganderne: Vi har hjernekraften, men det er dere som har muskelkraften, forteller **Andreas Lier** (i midten) og kompanjongen **Karstein Risberg** i selskapet Seatanktec. Her er de i samtale med fiskeoppdretteren **Tom Kazibwe**.

ALLE FOTO: ELLEN HOFVANG

gasjonen av 42 nordmenn landet på flyplassen i Entebbe. Noen er gamle Afrika-farere. Andre har aldri vært i Afrika tidligere.

”**Etter så mange år med bistand er det på tide med mer likeverdig samarbeid gjennom handel og investeringer.**

Edward B. Rugomayo, ugandisk minister for turisme, handel og industri.

Med i gruppen er representanter for fiskeoppdrett, energi- og vannforsyning, landbruksnæringen, reiseselskaper og importører av te, kaffe, matvarer og økologiske produkter. Mens tung, varm tropeluft siger inn gjennom åpne dører i møterommet på Sheraton presenterer nordmennene sine ulike forretningsplaner. De kjenner en del av tilhørerne fra før. Sist høst besøkte en delegasjon fra ugandiske myndigheter og investorer Norge for å se på mulighetene for samarbeid, ledet av ministeren for turisme, handel og industri, Edward B. Rugomayo. Nå er statssekretær Kjørven, NHO og 20 norske bedrifter på gjensvitt.

- Etter så mange år med bistand er det på tide med mer likeverdig samarbeid gjennom handel og investeringer, slår Rugomayo fast overfor sine norske gjester.

Legger forholdene til rette. Også statssekretær Kjørven legger vekt på betydningen av privat sektor for å skape vekst og utvikling. Han understreker at det myndighetene kan gjøre er å legge til rette, og arbeide for best mulig rammebetingelser. Men det er næringslivet selv som må få bedriftssamarbeidet «opp å gå».

Statssekretæren anlegger for dagen en entusiastisk stil:

- Jeg har tro på dette som en måte å jobbe på, det å bringe folk sammen, sier han.

Men samtidig maner han til nøkternhet med hensyn på hvor raskt man kan oppnå resultater i et samarbeid mellom to så ulike land som Norge og Uganda.

Hektisk program. De neste dagene er hektiske. Programmet er tettpakket med møter med myndigheter og potensielle samarbeidspartnere. Det som kan virke som et felles mantra gjentas stadig: *Uganda trenger likeverdig forretnings-samarbeid, ikke bistand som skaper klienter og avhengighet.*

En gruppe utvalgte menn flyr til en nasjonalpark nord i landet der de sammen med Kjørven møter Ugandas president Yoweri Museveni og legger fram sine prosjekter. Vannkraftselskapene møter energimyndighetene, representantene fra handelsnæringen møter frukt- og honningprodusenter. En gruppe næringsdrivende fra Midt-Norge har samlet tilnærmingen sin til Uganda under et felles spydpiss kalt NoWa, og er involvert i alt fra fiskeoppdrett til en mulig sveiseskole. Plastec, som produserer vannrensesystemer basert på filtrering, har fått med seg organisasjonen Yme for å fremme produktet i lokalsamfunn i Uganda.

- Jeg ser etter en partner - en person med litt penger og masse guts - som kan innføre dette produktet i Uganda, sier Plastec-direktør Knut Gjeffler.

Arkitekt Karel Stork promoterer sitt huskonsept av metallreisverk supplert med lokale byggematerialer (se *Bistandsaktuelt* 2/2004). Andre

delegater blir sendt ut for å studere meieridrift og slaktervirksomhet i Kampalas nærrområder.

Må ta vare på seg selv. Mens det er NHO som har stått for organiseringen av de norske bedriftene i forbindelse med delegasjonsbesøket, har deres ugandiske søsterorganisasjon Federation of Ugandan Employers (FUE) stått for programmet og møter med ugandiske investorer og bedrifter. NHO og søsterorganisasjonen har samarbeidet i en årrekke, støttet av NORAD, og samarbeidet har fått en ny vitamininnsprøytning etter at Uganda for to år siden ble valgt som pilotland i regjeringens «Strategi for næringsutvikling i sør».

- Vi har møtt stor entusiasme når vi har forberedt dette besøket, forteller Rosemary Ssenabulya, direktør for FUE.

- Men dette er nytt, både for de norske og de ugandiske selskapenes side. Den første fasen nå må handle om å bygge tillit på begge sider. Det vil ta tid før vi kan få på plass joint ventures, tror hun.

Den kvinnelige næringslivslederen underslår ikke at Uganda har en rekke utfordringer som må løses før økonomien virkelig kan blomstre.

- Vårt næringsliv har fortsatt en del problemer når det gjelder å møte internasjonale standarder for eksport. Og selv om myndighetene har satt i gang tiltak for å bekjempe korrupsjon, så er ikke dette problemet løst, sier hun.

Multi-gründer. Mr. M.M. Kiwanuka

Minister for turisme, handel og industri, Prof. **Edward B. Rugomayo**, ønsker den norske delegasjonen velkommen. Uganda setter pris på at forholdet til Norge dreier fra bistandssamarbeid over til handel og investeringer.

Melissa Flowers eksporterer roser og margueritter til Europa og Sør-Afrika. Eieren, **Mr. Kiwanuka**, vil gjerne starte eksport til Norge.

Nile Perch klar til eksport til Europa fra Uganda Fish Packers Ltd. utenfor Kampala. Fisk og fiskeprodukter er den nest viktigste eksportvaren fra Uganda, etter kaffe.

står det på visittkortet til en av de tre ledende ugandiske investorene de norske bedriftene planlegger samarbeid med. Kiwanukas ulike selskaper produserer emballasje, papirvarer, eksporterer blomster, eier to radiokanaler og betydelige eiendommer i Kampala.

Under Norgesbesøket sist høst hadde han samtaler med flere mulige samarbeidspartnere, blant annet Solenergi AS som vil se på mulighetene for å installere solcelleanlegg i Uganda. Nå benytter han anledningen til å vise statssekretær Kjørven og andre fra den norske delegasjonen rundt på fabrikkaneleggene for papirvarer og plastemballasje. Bedriftslederen har hatt et langvarig forhold til Norge, og forteller at han fikk hjelp av en nordmann til å etablere den første trykkpressen sin på 1970-tallet. Etter hvert som mulighetene i markedet har åpnet seg har han utvidet til nye sektorer. Kiwanuka er nå i ferd med å doble blomsterproduksjonen sin ved bredden av Victoria-sjøen og starter også opp med urter for eksport.

- Problemet her i Uganda er ikke mangel på kapital, mener Kiwanuka.

- Jeg har aldri hørt om en god ide som ikke kunne gjennomføres på grunn av mangel på finansiering. Problemet er mangel på en kultur for å drive forretninger og for lønnsarbeid. Husk på at i stor grad er dette den første generasjonen som arbeider i moderne sektorer og at vi har en gjennomsnittsinntekt i landet på under 300 dollar, sier Kiwanuka.

Han er ikke så bekymret som norske myndigheter for mangelfullt lovverk og regelverk for private investeringer.

- Reguleringene, bankvesenet og slike ting kommer på plass etter hvert som behovet for det viser seg, mener han.

Før vi tar farvel blir vi invitert til å komme på nytt besøk for å ta inn på det hotellet han skal starte å bygge til høsten. Oppe i åsen.

Fiskerevolusjon. - Alt vi gjør her er ekstremt positivt. Dette er en vinnvinn-situasjon for alle, erklærer sivilingeniøren Andreas Lier. Sammen med kompanjongen Karstein Risberg i selskapet Seatanktec er vi på vei til en potensiell samarbeidspartner innen fiskeoppdrett. De to er utdannet i marinteknikk ved NTH og arbeider med løsninger for transport av levende fisk i tanker på båt. De har ikke vært i Afrika før, men ser store muligheter.

- Planen vår er å etablere et joint venture med ugandiske partnere, og gå inn i hele verdikjeden når det gjelder tilapia-produksjon. Fra yngel og før, til oppdrett, prosessering og eksport, forteller Lier.

Fisk er en bransje i vekst i Uganda. Mens inntektene fra landets tradisjonelt viktigste eksportvare, kaffe, har falt kraftig de siste årene har eksport av fisk og fiskeprodukter økt tilsvarende. Kaffeeksport sto for 60 prosent av eksportinntektene i 1999, og var i 2002 nede i 20 prosent. Fisk sto for 5 prosent i 1999, og hele 19 prosent i 2002.

- Vi har opplevd en enorm interesse fra investorer som vil etablere eller videreutvikle fiskeoppdrettsanlegg. Veldig mange av dem er tidligere eller nåværende politikere. Vi sier det som det er: Vi har hjernekraften, men det er dere som har muskelkraften, sier Lier.

Fiskeoppdrett. Et stykke øst for Kampala finner vi landområdet der tidligere parlamentsmedlem Tom M. Kazibwe driver med fiskeoppdrett. Dammene ligger på rekke i det grønne gresset - i det som tidligere var en kaffeplantasje. De to nordmennene ser seg fornøyd omkring. Dette er mer velorganisert enn det de har sett tidligere på dagen, og de mener anlegget enkelt kan oppgraderes. Det er ikke fisk her nå, hele bestanden av catfish ble solgt til oppkjøpere fra DR Kongo for en stund siden. Kazibwe har forsoekt seg på tilapia også, men den velsmakende ferskvannsfisken vok-

Ugandas brutto nasjonalprodukt var i 2002 på om lag 42 milliarder kroner, en økonomi på størrelse med Vestfold fylke.

Rosemary Ssenabulya, direktør for NHOs søsterorganisasjon Federation of Ugandan Employers (FUE).

ste alt for fort i dammene. Nå vil han redesigne anlegget etter norsk modell.

- Du vet, når vi har sett den intensive fiskeoppdretten i Norge er det ikke fristende å fortsette å drive ekstensivt, sier han.

Kazibwe mener det er enorme fortjenestemuligheter i næringen.

- Ingen kan trå feil innen fiskeoppdrett, erklærer han.

Krever bistand. Det har vært vanskelig å få norske selskaper interessert i NIS-strategien og investeringer i de fattigste landene, mener man både hos myndighetene og NHO. Oppslutningen om delegasjonsreisen til Uganda, med over 40 deltakere, var dermed over all forventning.

- Men dette er langsiktig arbeid. NIS må ikke ses på isolert, strategien må ses i sammenheng med arbeidet vi gjør i forhold til andre områder, som styresett og lovverk, sier rådgiver Arthur Baste Knutsen i UD. Han peker på det positive i at ugandiske myndigheter ønsker seg likeverdig samarbeid heller enn bistand.

Intensjonsavtaler. På den avsluttende pressekonferansen ble det under-

tegnet flere avtaler med intensjon om videre samarbeid innen fiskeoppdrett, vannkraft, solenergi, vannrensing og hus, samt ISO-sertifisering av et sykehus. Selv om det i avtalene er større innslag av kjøp av varer og tjenester fra norske bedrifter, enn av felles investeringer i næringsutvikling, er også vertskapet fornøyd.

- Jeg er veldig godt fornøyd med resultatet av delegasjonsbesøket, sier minister for turisme, handel og industri, Prof. Edward B. Rugomayo.

- Jeg hadde ikke trodd det skulle undertegnes såpass mange avtaler. Men det er neste skritt som blir det viktige, å få satt noe av dette ut i livet. Jeg vil se produksjon, sier han.

På delegasjonshotellet Afrikana er stemningen litt matt etter mange dagers intenst arbeid. Statssekretæren og deler av delegasjonen har reist. Avtaler er inngått, planer er lagt. Det som bekymrer en del av de norske næringslivsrepresentantene er om NORAD nå vil stille opp i fortsettelsen.

- Det er skapt så store forventninger. Norad må stille opp med midler, ellers blir dette et skikkelig nederlag, sier Andreas Lier.

SAMARBEIDSAVTALER ETTER DELEGASJONSBEØKET:

Fisk: Charles Mbire fra Polino Holdings Ltd., Uganda Fish Farmers Association og norske Teatanktec etablerer joint venture-selskapet East Africa Fish Farming Ltd.

I forbindelse med delegasjonsbesøk fra Uganda til Norge i november 2003 ble det undertegnet en intensjonsavtale mellom GenoMar ASA og Sunco International Ltd. (Charles Mbire) om tilapia-produksjon i Uganda. Flere andre aktører er også involvert i mulige samarbeidsprosjekter i fiskesektoren.

Vannkraft: Ugandiske myndigheter, Alstom Norway, Norplan AS og det statlige investeringsselskapet Statkraft Norfund Power Invest har inngått en avtale om utvikling av småkraftverk (5-50 MW) i det vestlige Uganda. Dette blir SN Power Invests første investering i Afrika.

Norpak, eid 99 prosent av Agder energi, deltok i delegasjonen og arbeider for å realisere Karuma Falls-utbyggingen på Nilen.

Sertifisering: NEMCO og Ugandas største sykehus undertegnet en avtale om ISO-sertifisering av hjerteavdelingen, intensivavdelingen og sykehusets private ving. NEMCO har arbeidet i Uganda i flere år, og har tidligere sertifisert den private klinikken AAR.

Sol/vann/hus: Unigroup (Mr. Kiwanuka) har undertegnet intensjonsavtaler med SolEnergy as, Plastec as og Stork project om videre vurdering av mulig samarbeid.

Diverse: Leksvik teknologi/ NoWa har inngått flere avtaler med myndigheter og bedrifter i Uganda. Gruppen er involvert i blant annet vannforsyning, sveising og fisk.

Innovasjon Norge (Eksportrådet) ser på mulighetene for etablering av en eksportskole.

Handels og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH) arbeider videre med å knytte kontakter mellom eksportører i Uganda og norske importører av kaffe, te, frukt, matvarer.

Fremmer handel og investeringer

Uganda har en aktiv holdning til å fremme investeringer og handel. Nylig ble det undertegnet en avtale om tollunion med nabolandene i regionen. President Museveni har liberalisert handelen, myndighetene privatiserer en rekke etater og har etablert gunstige insentiver som

skattefritak, opplærings- og investeringsstøtte for bedrifter som vil satse. Belønningen har kommet i form av en vekstrate på rundt 6 prosent de siste årene, og andelen som lever under fattigdomsgrensen er redusert fra 50 til 35 prosent fra 1992 til 2000.

En av syv har hiv

Utviklingsministeren møtte aidsofre i Malawi

LILONGWE (b-a): Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson møtte aids-epidemien ansikt til ansikt under sitt offisielle besøk i Malawi i mars. Selv om hivstatistikken i landet slett ikke er den verste i Afrika, har sykdommen dramatiske samfunnsmessige konsekvenser.

MALAWI

• I MALAWI:
ØYSTEIN MIKALSEN

Jeremonia er for sjuk til i det hele tatt å registrere at hun har «fint besøk» ved sjukesenga. Den lille jenta, som bestemora anslår til å være mellom tre og fire år gammel, er hiv-smittet, underernært og har lungebetennelse. Moren, som overførte smitten til datteren, er død, og bestemor har tatt over forsørgeransvaret for barnebarnet.

Jentungen i senga ligger helt stille mens brystet hennes hever og senker seg, nesten umerkelig. Jeremonia er blant de som har fått plass på Mtengo Wa Mthenga-klinikken, og som får ARV-medisin. Om lag 80 prosent av pasientene på det private, katolske sykehuset er smittet, og får behandling for en eller annen hiv-relatert sykdom. På grunn av medisinen kan jenta komme til å overleve sykdommen som nå herjer i kroppen hennes. Men ifølge legene er sjansene likevel små for at hun noen gang vil nå voksen alder.

Prioritert oppgave. Norge har sammen med det statlige svenske bistandsdirektoratet SIDA blinket seg ut arbeid mot hiv/aids som en av fire satsingsområder. I fjor gikk 25 millioner kroner til hiv/aids-arbeid, et beløp som i år oppjustert til 32,2 millioner. Da Hilde Frafjord Johnson besøkte Malawi i mars i år var derfor besøk på to sykehus lagt inn i programmet.

Etter besøket understreket utviklingsministeren hvor bekymringsfull AIDS-situasjonen i Malawi er.

Knekker økonomien. – Hiv/aids-epidemien er ikke bare et helseproblem og en utviklingskatastrofe, den har også en enormt negativ effekt for utsiktene til økonomisk vekst i Malawi. Norsk støtte til hiv/aids-arbeidet i Malawi er derfor viktig for landets fremtid, sa Frafjord Johnson.

NORSK-SVENSK AIDS-BISTAND

Pengene norsk og svensk statlig bistand i fellesskap bidrar med til kampen mot aids i Malawi er i hovedsak fordelt på tre tiltak:

■ I fjor mottok det statlige organet National AIDS Commission (NAC) 10 millioner kroner.

■ Organisasjonen BLM fikk vel 1,5 millioner kroner til sitt arbeid med hiv/aids og reproduktiv helse.

■ Informasjonsarbeid på bred front (mainstreaming) fikk 13,5 millioner. Sistnevnte beløp ble kanalisert gjennom FN-organisasjoner, men går i siste instans til malawiske myndigheter.

Jeremonia (3-4 år) var blant pasientene Norges utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson besøkte på Mtengo Wa Mthenga-klinikken i byen Mthenga. FOTO: ØYSTEIN MIKALSEN

”
Uansett hvilken del av samfunnsutviklingen og uansett program så er aidsaspektet det viktigste.

Friday Jumbe,
finansminister
i Malawi.

For mer info om
hiv-tester, se
www.bistandsaktuelt.com

Hun viste til at de fleste som blir infisert og dør av aids er i produktiv alder. Ifølge tall fra Departement of Human Resources and Management Development har eksempelvis dødeligheten blant helsepersonell i Malawi økt betydelig som følge av aidsepidemien.

– Gjennomsnittlig forventet levealder i Malawi i 2001 var 35,7 år for menn og 36,9 år for kvinner. Dette viser hvor dramatisk situasjonen er, sa Frafjord Johnson, som med sine 38 år allerede har levd lenger enn flertallet av malawiske kvinner som ble født samme år som henne selv.

Bekymret finansminister. Ifølge National Aids Commission (NAC) og UNAIDS anslår man at mellom 12 og 17 prosent av Malawis befolkning mellom 14 og 49 år hiv-smittet. Tallet plasserer Malawi omtrent midt

HIV-TALL

■ Tall fra UNAIDS for 2003 viser at antallet hiv-smittede i Malawi nå anslås til 14% av befolkningen mellom 14 og 49 år. Dermed synes utbredelsen av hiv-smitten å ha stabilisert seg etter at den var målt til 15% i 2001.

■ Begge tall er langt lavere enn de 23% som det ble meldt om fra UNAIDS i 1996.

på treet i en rangering av de mest hiv-rammede afrikanske landene sør for Sahara.

Selv om land som Botswana og Swaziland er atskillig hardere rammet, mener Malawis finansminister Friday Jumbe at antallet hiv-smittede gir all mulig grunn til bekymring. Han nøler ikke med å karakterisere hiv/aids-epidemien som «en tikkende økonomisk bombe».

– Uansett hvilken del av malawisk samfunnsutvikling vi ser på, og uansett hvilket program regjeringen vurderer å sette i gang så er aids-aspektet det viktigste, sier Jumbe til Bistandsaktuelt.

Han mener at bekjempelse av hiv/aids er en forutsetning for økonomisk vekst i Malawi.

Eneste redning? ARV-behandling mot hiv/aids blir av mange sett på som den eneste redningen for Malawi og andre hardt rammede land i Afrika. Selv om dette er medisin som ikke fjerner smitten og som kan ha alvorlige bivirkninger, fører medisinen til at folk lever lenger, og gir dem muligheten til fortsatt arbeid og inntekt.

ARV-bruk kan imidlertid også ha uheldige sider, utover de rent medisinske bivirkningene. Sjefen for WHO i Malawi, William L. Aldis er redd for at hiv-positive som får live sine sine forlenget av medisinen kan komme til å smitte flere enn de ville ha gjort hvis de ikke hadde fått me-

disin.

Han understreker at dette ikke er et argument mot bruken av ARV, men et moment som må tas med i betraktningen hvis et større ARV-program skal iverksettes i landet.

Forebygging. Hilde Frafjord Johnson er også opptatt av at distribusjon av ARV-medisin må følges av atferdskampanjer, nettopp for å hindre WHO-sjefens «skrekksenario».

– Medisinmottakerne lever lenger og faren for at de kan smitte andre blir således større. Derfor er det viktig med kampanjer som kan bidra til at viruset ikke spres gjennom usikker seksuell atferd, sier Johnson, som likevel mener ARV er en viktig komponent i kampen mot hiv/aids, ikke minst når det gjelder å hindre smitteoverføring fra mor til barn.

– Men slik medisin vil bare dempe effekten av hiv og ikke løse problemet?

– Spredning av hiv/aids kan best begrenses ved en kombinasjon av tiltak, blant annet forebygging og atferdsendring. Her er både ABC-kampanjer (Abstinence, Be faithful, Condom, red. anm.) og tydelig politisk lederskap viktig, sier Frafjord Johnson.

Hun mener at tiltak rettet mot unge i alderen 15-24 kan være særlig effektivt, og viser til gode erfaringer fra hovedstaden Lilongwe der det er registrert en nedgang i antall nysmittede unge.

Ingen «Kosovo-effekt» i Bosnia

Medisiner finnes, men for hivsmittede Lucy Kaludzu er 250 kroner måneden langt unna hva husholdningen kan klare. FOTO: OTTO VON MÜNCHOW

Lucy blir gradvis svakere

BLANTYRE (b-a): Lucy Kaludzu (22) er statistikk – hun er en av Malawis én million hiv-smittede.

• I MALAWI:
ØYSTEIN MIKALSEN

Vi møter Lucy i Bangwe, en forstad til Malawis nest største by, Blantyre. Den unge kvinnen sitter på gulvet med ryggen mot veggen og beina rett framfor seg. Høyre hånd holder hun på magen, over såret der kirurgene tidligere i år skar seg inn for å fjerne en svulst.

– Det gjør så vondt, halvt hvisker hun og prøver å sette seg litt bedre til rette.

Alle vet at det går raskt utforbakke med henne nå. Den ene infeksjonen avløser den andre og hver gang er immunforsvaret litt dårligere skikket til å kjempe imot. Til slutt klarer ikke kroppen mer.

«Du er hiv-positiv.» – Jeg har vært syk av og på i flere år, og har lenge hatt mistanke om at jeg kunne være smittet. Da jeg gikk til klinikken for å teste meg i oktober i fjor visste jeg egentlig hva resultatet ville bli, forteller Lucy.

Femti minutter etter at hun avga blodprøven kom Dr. Kuyenda inn og formidlet dødsdommen: «Du er hiv-positiv». Deretter fikk hun beskjed om å gå hjem.

– Jeg visste det jo egentlig, men det var et fryktelig sjokk uansett. Både legen og jeg var klar over at jeg ikke har råd til å kjøpe ARV-medisin (anti-retrovirale medisiner) til 2500 kwacha (160 kroner) i måneden. Med slik medisin kan en hiv-smittet holde seg frisk i årevis. Det eneste jeg kunne gjøre var å gå hjem og tenke, sier Lucy og prøver å finne en bedre sittestilling. Ansiktet trekker seg sammen i en grimase når hun løfter seg opp med venstre hånd og aker rompa nærmere veggen.

Lucy er allerede altfor svak til å jobbe, og er fullstendig avhengig av at moren deler pengene hun tjener som grønnsakshandler. Dårlig inntekt er ikke bare et problem i forbindelse med innkjøp av medisin. Første bud for en hiv-smittet er å leve sunt og spise godt. Dette er nærmest umulig når to voksne kvinner skal leve av de få kronene moren klarer å kare til seg på markedet hver dag.

Resultatet er at de sjelden spiser annet enn næringsfattig nsima – den tradisjonelle maisstuingen som er å finne på alle malawiske matbord.

Ingen vet om det. I et land hvor 12-17 prosent av befolkningen er hiv-smittet (tall fra UNAIDS) aner folk hva som er grunnen når noen stadig blir sjuke, og begynner å gå ned i vekt. Likevel er det så mye skam forbundet med sykdommen at folk venter i det lengste med å fortelle at de er smittet.

Lucy, som er enebarn, regner med at moren har skjønt tegningen for lengst, men har likevel ikke fått seg til å se henne i øynene og fortelle henne sannheten.

– Jeg har ikke orket å si det til mamma. Den eneste jeg har sagt det til er min onkel.

– Hvilke andre familiemedlemmer har du fortalt det til?

– Det er ingen i familien min som vet at jeg er smittet.

– Men du sa nettopp at onkelen din...

– Han er død, avbryter hun. – Han døde for tre dager siden – av aids. Dette er hans hytte. Han hadde ingen slektninger, så nå kan jeg likegodt bo her...så lenge det varer, sier hun og smiler resignert.

Å leve med aids. Lucy har meldt seg inn i organisasjonen CAPLWHA (Caring for people living with HIV/AIDS), en lokal forening startet av andre hiv-smittede i nabolaget. Ingen av medlemmene har råd til medisin og alle vet at sjansene for langvarige medlemskap er små. Likevel går de på møtene og prøver å gi hverandre støtte til å takle sykdommen som gradvis tar livet av dem.

– Jeg har fått meg en kjæreste som også er hiv-positiv. Det er godt å vite at jeg ikke er alene, sier Lucy.

Hun legger til at hun tror det er Gud som straffet henne med hivsmitten fordi hun fikk seg kjæreste før hun var gift. Den unge kvinnen aner ikke hvor lenge hun har vært positiv. Hun vet heller ikke hvem som smittet henne og om hun i sin tur har gitt viruset videre til andre.

– Jeg vet ikke hvor lenge jeg vil leve, men skjønner selvsagt at det snart er min tur, sier hun. På veggen bak henne henger en kalender med påskriften «Life is what you make it, use a condom».

SARAJEVO (b-a): Tross angrep på én kirke og én moské, ser ikke de voldsomme opptøyene i Kosovo ut til å spre seg til Bosnia-Herzegovina.

• I BOSNIA-HERZEGOVINA:
ERIK LANDET

– Ledende politikere har tatt ansvar og roet situasjonen, sier talsmann for Office of the High Representative (OHR) Donald Hays til Bistandsaktuelt.

En moské i den serbisk-dominerte byen Gradiska ble nylig utsatt for to bomber – på dagen 11 år etter at bosnisk-serbiske styrker sprengte den samme moskeen i stykker under krigen. Denne gangen kom den gjenoppbygde moskeen fra det med minimale skader. Noen dager tidligere ble en ortodoks kirke i den serbiske landsbyen Cipuljic satt fyr på, men også denne ble lite skadet. Cipuljic ligger i regionen Bugojno, som domineres av muslimer.

Tar ansvar. – Etter brannen i kirken var det enkelte religiøse ledere som prøvde å gjøre sammenlikninger med situasjonen i Kosovo. Ledende politikere blant både muslimer, bosniske serbere og bosniske kroater har alle gått offentlig ut og bedt innbyggere stoppe alle slike sammenlikninger. Jeg er veldig glad for at disse kommer så kjapt på banen; det var avgjørende, sier Hays som er nestleder i OHR.

– **Internasjonalt ansvar.** Statsminister Dragan Mikervic i den serbiskdominerte delrepublikken Republika Srpska var likevel rask til å ta side i Kosovo-striden ved å understreke at serberne ikke er hovedansvarlig for hendelsene. I et brev til Serbia og Montenegros statsminister, Vojislav

Kostunica, skriver Mikervic at han mener Kosovos lokale myndigheter og det internasjonale samfunnet er mest ansvarlig for voldsutviklingen.

Samtidig lanserte bosnisk-serbisk politi nylig den største offensiven hittil for å få tatt krigsforbrytertiltalte Radovan Karadzic og Ratko Mladic. Myndighetene i Republika Srpska har gjentatte ganger blitt beskyldt for å ikke gjøre nok for å fange de to, men statsministeren sa nylig at den nye offensiven er i samsvar med Srpskas forpliktelser overfor den internasjonale krigsforbryterdomstolen i Haag. Men både Karadzic og Mladic – som fremdeles har heltestatus blant serbiske nasjonalister – slapp unna enda en gang.

FN-resolusjon. I kjølvannet av aksjonen vedtok FNs sikkerhetsråd en enstemmig resolusjon om Jugoslavia og Rwandadomstolene som skal sikre at de hovedtiltalte blir fanget og straffeforfulgt og at domstolens arbeid skal være ferdig i 2010.

– Det er avgjørende for domstolens suksess at de antatt hovedansvarlige for forbrytelsene blir stilt for retten. Vi vil nok en gang oppfordre alle stater, i særdeleshet statene i det tidligere Jugoslavia, samt Rwanda og landene i regionen, om å følge opp den absolutte forpliknelsen de har til å samarbeide med domstolene i samsvar med de bindende vedtak fattet av FNs sikkerhetsråd, sier utenriksminister Jan Petersen i en pressemelding.

Syv tiltalt. Mens det altså er liten tvil om at Karadzic og Mladic vil ende opp i nettopp Haag hvis de blir tatt, begynner Bosnia-Herzegovinas rettsvesen nå å bli klart til å ta et oppgjør med egen historie. Nylig ble syv bosniske muslimer tiltalt for krigsforbrytelser de skal ha begått mot serbiske sivile i byen Konjic under krigen.

Tiltalen er utformet av en domstol i Mostar, og rettsaken skal etter planen starte i april, med en straffesaksramme på opptil 20 års fengsel. Hovedaktør for FNs krigsforbryterdomstol for tidligere Jugoslavia, Carla del Ponte, skal ha godtatt at de syv blir stilt for retten i hjemlandet.

Urent vann dreper barn

Sykdommer relatert til diaré er hovedgrunnen til at barn under 5 år dør. Mer enn 2 millioner barn dør årlig, eller 5000 per dag. Barn som drikker urent vann og lever under dårlige sanitære forhold, får ofte alvorlige sykdommer, og dette hemmer vekst og utvikling sammenlignet med andre barn.

– Millioner av barn blir traumatisert av jordskjelv, oversvømmelse, krig og andre katastrofer, og i tillegg medfører disse krisene at de utsettes for livsfare ved at de ikke får tilgang

på rent drikkevann. Det er derfor uhyre viktig å tenke beredskap både på internasjonalt, nasjonalt og lokalt plan i forhold til barns helse i forbindelse med katastrofer, sier Kjersti F.Gjestvang, generalsekretær i UNICEF Norge, i en pressemelding.

Særlig utsatt er katastrofeområder hvor vanntilførsel og sanitære forhold ikke blir sikret. Underernæring og allerede syke barn er mest utsatt og er de første som dør av vann- og sanitærrelaterte sykdommer som diaré, kolera og tyfoid.

Irak-effekt for norsk nødhjelp

Krigen og krisen i Irak i 2003 økte behovet for norske nødhjelpsprodukter. Salget til Norwegian Emergency Preparedness System (NOREPS) økte med 12 prosent sammenlignet med fjoråret, skriver Development Today. Gjennom NOREPS fikk norske firmaer kontrakter verdt 218 millioner

kroner i 2003, hvorav 39 prosent kom fra Utenriksdepartementet.

De to andre store kundene i fjor var UNICEF og World Food Programme (WFP), og salget til sistnevnte økte med 80 prosent i forhold til 2002. Økningen skyldes WFPs omfattende arbeid i Irak.

«Porselensbløffen» i Bangladesh

På sporet av «slavelignende kontrakter» – et forsøk på en nyansert bedriftsreportasje

DHAKA (b-a): Vi tar av til høyre, kjører inn en stor port, til et landskap med velpleide busker, litt plen og lave produksjonshus. Like ved metter to gråsvarte okser magene med irrgroent og frodig gress. Et skilt forteller at vi er på rett sted: «Shinepukur Ceramics».

BANGLADESH

• I BANGLADESH:

INGER SYNNØVE BARTH BREDESEN

Det er her, like nord for Dhaka, at Porsgrund Porselensfabriks prisbelønnede norske benporselensserviser blir til. Jeg er på plass ved fabriken en knapp uke etter at NRK Brennpunkt-programmet «Porselensbløffen» er vist for norske fjernsynsseere. Programmet avslører at flere av fabrikkens serviser ikke produseres i Porsgrunn, men i Bangladesh, «av arbeidere på slavelignende kontrakter», som det står på NRKs nettsider. I fjernsyn og norsk presse har en harm Atle Brynestad og hans støttespillere slått tilbake – til forsvaret for valget av Bangladesh som produksjonssted.

Landet der Brynestad produserer sine serviser er et av verdens fattigste land, men det har mange dyktige og arbeidsomme arbeidere. Derfor er det også mulig å produsere kvalitet til lav pris. Millioner av mennesker i Bangladesh er villige til å arbeide mye for svært lite. FNs rapporter forteller at halvparten av menneskene i landet lever under fattigdomsgrensen.

Ryddig fabrikk. Men på «Shinepukur Ceramics» er det ikke nøden som griner imot oss. Utenfor er det rent og ryddig. En kvinne spankulerer forbi oss på vei til en av de mange og store fabrikkbygningene. Hun har på seg en knallrød sari over en oransje genser og på hodet bærer hun en kurv.

Inne i fabrikkbygningen ser det også pent og ryddig ut. Flere hundre mennesker arbeider med rolige bevegelser. Smiler. Kikker opp. Pusler videre med det de holder på med. Kvinner og menn er jevnt fordelt.

NRK BRENNPUNKT

■ 27. januar i år viste NRK Brennpunkt dokumentarprogrammet «Porselensbløffen».

■ Programmet beskrev både dårlige lønns- og arbeidsforhold og satte et kritisk søkelys på manglende merking av produkter fra Bangladesh som har fått norsk designpris.

■ Industriier Atle Brynestad mener NRK brøt med pressens egne etiske regler i «Vær Varsom-plakaten», og vil bringe programmet om Porsgrund Porselensfabrik inn for Pressens Faglige Utvalg (PFU).

■ NRKs filming ved fabriken ble gjort av et lokalt fjernsynsteam. Ledelsen ved «Shinepukur» hevder de ikke ble informert om at filmingen skulle inngå i en kritisk dokumentar, men trodde formålet var å skildre fabriken i lys av en eksport-pris de akkurat hadde vunnet.

Slik ser det ut i produksjonslokalene der Porsgrund Porselensfabrik får produsert noen av sine fineste benporselensserviser. Lønna er lav, men arbeidsforholdene øvrige.

Ingen barn er å se i produksjonshallen.

Hver dag produseres 40 000 deler til ulike typer serviser her – som oftest uten at det står skrevet verken Shinepukur eller «Made in Bangladesh». De eksporteres til India, Pakistan, Australia, New Zealand, Canada og til en rekke land i Europa – blant andre Norge. Blant italienske espressokopper og et utall porselensserviser, kikker norske juleniser fra en prøveproduksjon frem. Samt Porsgrund stolte kolleksjoner «Märtha» og «Tid».

Har en jobb. 21 år gamle Shanaz Akter har sin arbeidsplass mellom to andre kvinner ved en av fem, seks

■ Hvilket ansvar har **norske medier** når de setter kritisk fokus på en bedrift som samarbeider med bedrifter i sør? Bli nyansene borte i et jag etter å bekrefte skremmebilder av arbeidsliv i sør?

■ Men samtidig: Hvilket etisk ansvar har **norske bedrifter** når de velger seg underleverandører i fattige land? Skal ikke også bangladeshere ha rett til å organisere seg?

■ Denne reportasjen reiser flere spørsmål enn den besvarer, men den belyser alt dette.

lange rekker med bord. Hun er en av omkring femti kvinner – og menn – som har fått jobben å dekorere porselen. I dag legges mørkeblå og grønne ringer på hvitt porselen. Jevne grasiøse bevegelser. Konsentrasjon.

Etter meg har jeg en hale fra fabrikkens ledelse når jeg nærmer

meg Shanaz for å slå av en prat. Kanskje er det ikke annet å forvente: – Vi skjønner ikke dette, vi er blant de fabrikkene som behandler arbeiderne best, sier de.

Bedriftsledelsen frykter at Shinepukurs internasjonale omdømme står på spill. Selv om produksjonen for CG Holding og Porsgrund

– Organisasjonsfrihet er viktigst av alt

Aktivistene Shirin Akhter ved organisasjonen Karmojibi Nari mener at retten til å organisere seg er viktigst av alt dersom man skal bedre arbeidernes kår i Bangladesh.

Og spesielt hardt rammer fraværet av denne rettigheten kvinner.

– Muligheten til å organisere seg er nødvendig for å kunne ordne opp i dårlige forhold selv. Det være seg lave lønninger, vilkårlige overtidsutbetalinger, dårlige hygieneforhold, manglende toalett, fravær av hjelp til barnepass, trakassering, manglende spiserom og så videre, sier hun.

Akhter innrømmer at fagbevegelsen langt fra fungerer perfekt i dette landet, men avviser at de av

den grunn er overflødige. Særlig mener hun at fagorganisasjoner er viktige for å endre kvinners svake stilling i arbeidslivet.

Hun forteller at forholdene innen keramikk industrien ikke er spesielt dårlige i Bangladesh, at forholdene for eksempel innen tekstilproduksjon kan være langt verre. Elendig arbeidsmiljø, lange dager, nattarbeid uten overtidsbetaling, dårlig lønn og barnarbeid er noen av problemene.

Diis Bøhn, ansvarlig for Asia i Internasjonal Avdeling i LO, utdyper problemene med fagorganisasjoner i Bangladesh:

– Det er veldig mye igjen i Bangladesh for at faglige rettigheter blir

”

Å organisere seg er nødvendig for å kunne ordne opp i dårlige forhold selv.

Shirin Akhter, aktivist

respektert, sier Bøhn.

Hun viser til at bare tre prosent av arbeidsstokken er fagorganisert, samtidig som det finnes over flere tusen registrerte fagorganisasjoner delt opp etter sektor, geografi, arbeidsfelt med videre. I tillegg finnes det 17 landsorganisasjoner, alle med mye konkurranse seg imellom.

Diis Bøhn viser samtidig til at myndighetene har laget et regelverk som gjør det vanskelig for fagforeninger å operere. Ifølge en bestemmelse må en klubb ved en arbeidsplass ha med seg minst 30 prosent av de ansatte, og det betyr at det er uhyre vanskelig å komme i gang med å organisere arbeidstakere på en hvilken som helst arbeidsplass.

...er neppe særlig annerledes enn i næringslivet for-

FOTO: RUNE ERAKER

Porselænsfabrik ikke er stor, har trusselen større dimensjoner.

Fødselspermisjon. Mens bedriftsledelsen følger årvåkent med forteller Shanaz meg at hun ønsker å sitte loddert her ved plassen sin også i årene som kommer, kan hende etter hvert få en bedre jobb ved samme sted.

– Åttetimers-skiftene fra ni til fem med en time lunsjpause er greie, og at lønnen er OK, sier Shanaz mens hun av og til skotter litt engstelig opp på de fyldige mennene som står ved min side.

Shanaz forteller at hun har arbeidet ved fabrikken i tre år. Moren til Shanaz passer hennes to barn når hun arbeider ved fabrikken. I fjor da hun fødte den minste fikk hun lov til å være hjemme i tre uker, forteller hun.

Hun kritiserer ikke ledelsen, men vinker i stedet til mannen sin,

Lover dialog med ledelsen

– Vi hadde en anbudsrunde før vi bestemte oss for å produsere «Tid» og «Märtha» ved Shinepukur. Vi valgte denne leverandøren også på grunn av et svært godt håndverk, forteller finansdirektør Christian Butenschön i CG Holding, Porsgrund Porselænsfabriks eierselskap.

– Så vi er ikke interesserte i å flytte produksjonen et annet sted nå. Vi tror heller ikke forholdene ved andre tilsvarende fabrikker i Bangladesh eller i India og Kina for den saks skyld, er bedre og kvaliteten

Shanaz Akter er en av omkring femti kvinner og menn som har fått jobben å dekorere porselen. Hun er fast ansatt og jobber om lag åtte timer om dagen seks dager i uken.

FOTO: RUNE ERAKER

som arbeider i den andre enden av rommet.

– Vi prioriterer ansettelse av familiemedlemmer til de vi allerede har ansatt, forklarer bedriftsledelsen. Jeg blir også fortalt om viktige sosiale ordninger: Bedriftslege og fri transport til arbeidet, samt kursing og opplæring av ansatte. De forteller også om overtidsbetaling og at ingen under 16 år får lov til å arbeide her.

Bedriftsrepresentantene forklarer at Shanaz og alle de andre etter hvert vil få mulighet til en bedre jobb, men på direkte spørsmål er de uklare på hvor mange som faktisk blir forfremmet hvert år.

Vi tilbringer en hel dag ved fabrikken og vedhenger fra ledelsen glipper etter hvert, mens vi fortsetter å gå rundt i de store fabrikklokalene. Virkeligheten arbeiderne forteller meg om er i hovedsak tilsvarende den porselensdekoratøren Shanaz har fortalt oss.

Forventet elendighet? «Forholdene er svært dårlige. De brennhete ovnene gjør at innertemperaturen er på over 40 grader», skriver NRKs nettsider med referanse til Brennpunkt. Det heter seg også at de fleste av de til sammen 2000 arbeiderne i fabrikken går barbeint på det harde gulvet i fabrikklokalene.

I fjernsynsversjonen hører norske tv-seere en stemme fortelle med patos om nakne bein, valser og varme, mens scener fra tiggende mennesker og Dhakas byliv er klippet tett på scener fra fabrikken.

Men nakne føtter og elendighet er ingen påfallende side ved fabrikken den dagen vi besøker den.

En vanlig dagarbeider lønnes 70 taka per dag, det tilsvarer en timeslønn på rundt 1 krone og 50 øre.

...og slik er NRKs versjon av saken:

www.nrk.no/programmer/tv/brennpunkt/3460770.html

www.nrk.no/nyheter/kultur/3463884.html

Riktignok er det varmt i nærheten av brenneovnene, slik Brennpunkt rapporterer, men er det ikke alltid varmt i nærheten av keramiske ovner? Utover det er det ikke spesielt varmt i fabrikken.

Jobb eller ikke jobb. – Fabrikkarbeid gir de ansatte mulighet til å klatre fra under til over fattigdomsgrensen. De som arbeider for lave lønninger er svært fattige mennesker, sier forskerne Uttam Kumar Deb og Ananya Rinan ved Center for Policy Dialogue (CPD) i Dhaka.

De to forskerne mener det er viktig å rette søkelyset mot arbeidsforhold – også i påstått velfungerende bedrifter, men understreker samtidig at det viktigste for fattige mennesker tross alt er å ha en betalt jobb. En fast inntekt er i det lange løp det aller viktigste for at fattige skal unngå sykdom og nød.

Avsporing? «Flere av arbeiderne forteller at de tjener 9 og en halv taka i timen. Det tilsvarer ei krone og femti øre i timen for å lage porselen for norske Porsgrunds Porselænsfabrikk. Dette er under den lovfestede minstelønnen i Bangladesh», skriver NRK i sin nettsjov.

Ifølge bedriftsledelsen er under ti prosent av arbeidsstokken til Shinepukur Ceramics dagarbeidere. De bekrefter at en vanlig dagarbeider lønnes 70 taka per dag, som omregnet tilsvarer en timeslønn på rundt 1 krone og 50 øre.

Fast ansatte lønnes – ifølge bedriften – med høyere lønn enn dagarbeiderne, men det er uklart hva som er en gjennomsnittslønn for de fast ansatte. Det opplyses at dagarbeidere får fast ansettelse dersom de arbeider mer enn tre måneder for fabrikken.

CPD-forskerne i Dhaka bekrefter at arbeiderne som blir lønnet 70 taka, blir betalt under minstestandarder. Ifølge dem er minstelønnen for denne type bedrifter på rundt 100 taka per dag.

Men de bekrefter samtidig at det strides om hvorvidt minstelønnsystemet i praksis er blitt gjennomført i privat sektor. Praksis er ofte – både i privat og i offentlig sektor – at dagarbeidere blir hyret inn på korte oppdrag for rundt 40 taka under lavsesong på landsbygda og 60 til 80 taka i byene.

Det finnes bransjer og industrier som er dårligere lønnet, men iføl-

ge forskerne er lønninger på slike nivåer «et eksistensminimum». Når det gjelder dagarbeideres lønn er til og med ledelsen i «Shinepukur Ceramics» enig: – En kan nesten umulig klare seg på 70 taka, innrømmer de.

Arbeidernes rettigheter. Små svetteperler skinner på pannene til Lutfor Rahman og Kjulhan Mia. De to mennene i 20-årene arbeider nær ovnene, og får ekstra betalt for det. En vifte surrer. De svetter mer av anstrengelse enn av varme.

Det er ingen gamle mennesker å se her ved ovnene. Men de to mennene er likevel ikke redde for fremtiden, for den dagen da det vil bli for tungt for dem å arbeide her.

– Vi blir nok omplassert, forklarer de to.

I praksis må de stole på ledelsens velvilje, både i spørsmålet om omplassering og i det meste ellers. For ved «Shinepukur Ceramics» har ikke arbeiderne selv muligheten til å kjempe for sine rettigheter. For det er ikke lov å fagorganisere seg.

– Det er ikke nødvendig, sier Md. Muhabubar Rahaman, en av arbeidslederne ved fabrikken.

Han er selv statsviter og har internasjonal politikk som spesialområde, men jobber med porselensdekor. Velutdannede Rahaman er en av svært mange som arbeider med noe de er overkvalifisert til, men arbeideres rettigheter vektlegger han ikke – i hvert fall ikke i journalisters påhør.

Et blikk fra dypet. Det er blitt kveld i Bangladesh' hovedstad Dhaka. Unge menn sykler rundt med sine karakteristiske sykkeldrosjer, rickshaw, og leverer mennesker dit de skal.

De som sykler iherdig nok tjener sine 70 taka. Trafikken er hektisk. Det er snart natt.

På fortauet ser jeg et åpent kumlokk. En bøtte blir heist opp fra septiktanken av en liten gutt. Han venter bøtta som er overfylt av stinkende kloakk i rennesteinen. Bøtta slenges på nytt ned i kloakken og blir igjen heist opp – full av møkk. Nede i kummen står en fullvoksen mann og fyller bøtta. Han står bokstavelig talt med i kloakk til under armene og tømmer kummen. Det finnes knapt et rent punkt på mannen, men øynene er klare idet han ser opp på meg som går forbi.

Inger Synnøve Barth Bredesen er norsk frilansjournalist. Rune Eraker er norsk frilansfotograf.

NORAD-STØTTE

■ NORAD har ikke gitt støtte til Shinepukur Ceramics, men fra 2000 til 2002 ga NORAD omkring 650 000 kroner i markedsføringsstøtte (hovedsakelig) til de norske importørene Johan Thomsen AS, Perfect Home AS og Norag AS.

■ Støtten ble gitt under forutsetning av at importøren forsikret seg om at produksjonsforholdene i tilvirkingslandet ikke brøt med FNs barnekonvensjon. Det er nå kommet strengere krav om sosialt ansvar for slik støtte som importører må følge opp, hvor produsenten må legge ILO-standarder til grunn.

Det tar tid å lege fortidas sår i Sør-

Hvite eier fortsatt mer enn 80 prosent av privat jord

CAPE TOWN (b-a): Tre hundre år med kolonialisme og apartheid har satt spor som ikke forsvinner over natta. Fortsatt eier hvite mer enn 80 prosent av den private jorda i Sør-Afrika. – Vi gjør så godt vi kan, sier ANC-regjeringen om sin egen jordreform. – For lite og for seint, svarer Landless People's Movement som truer med å innvandre gårder og boikotte valget 14. april.

• I SØR-AFRIKA:
MAGNUS BJØRNSEN

SØR-AFRIKA Fordeling av jorda er et av de viktigste spørsmålene i parlamentsvalget som avholdes omtrent på tiårsdagen for Sør-Afrikas demokrati.

Ti år etter det første demokratiske valget i 1994 har mindre enn tre prosent av det sørafrikanske jordbrukslandet skiftet hender. Landless People's Movement (LPM), som over de siste årene har vokst til å bli en av de sterkeste organisasjonene i det sørafrikanske sivilsamfunnet, mener at tallet viser ANC's svik overfor sine egne løfter.

– Vi var optimistiske i 1994, da ANC lovte reell omfordeling. Ved det neste valget, i 1999, trodde vi fortsatt på dem da de sa at de trengte mer tid. Men nå er tålmodigheten vår over, sier Mangaliso Kubheka fra LPM.

Ingen selvkritikk. Men ifølge ANC går prosessen som planlagt.

– Vi forstår at jordreform er avgjørende for vårt unge demokrati. Og det er nettopp derfor vi går grundig fram. Ingen er interesserte i en situasjon hvor vi dumper folk på ubrukt jord og overlater dem til seg selv, sier Abbey Makoe, pressetalsmann for Ministeren for jordspørsmål Angelo Thoko Didiza. Og fortsetter:

– Jeg er overbevist om at vi vil nå målet vi har satt oss – at minst 30 prosent av jorda skal være omfordelt innen 2015.

Flere tusen krav. Makoe trekker fram oppreisningsprogrammet som et eksempel på ANC-regjeringens suksess i å kompensere for fortidas urett. Programmet er en av grunnpi-

Demonstrasjoner med krav om jord har vært vanlige i årene som har gått siden apartheid ble avviklet.

FOTO: REUTERS/MIKE HUTCHINGS

SØR-AFRIKA – TI ÅR ETTER APARTHEID

larene i jordreformen og gjør det mulig for alle som ble tvangsflyttet etter 1913, eller etterkommerne deres, å kreve tilbake landet hvor de

bodde. Da tidsfristen gikk ut i 1998, hadde mer enn 48 000 krav blitt levert inn.

– Vi er nå i ferd med å behandle

sakene, og så langt har mer enn halvparten av dem blitt innvilget, sier Makoe.

Markedsstyrt reform. Forsker Ruth Hall skriver doktorgradsoppgave om den sørafrikanske jordreformen ved universitetet i Oxford. Hun er enig

– Endelig er jeg hjemme

• MAGNUS BJØRNSEN

CAPE TOWN (b-a): – I dag er jeg fantastisk glad, sier Dan Ndzabela. For førti år siden ble den 83 år gamle mannen tvangsflyttet fra huset sitt i District Six i Cape Town og i dag, 11. februar 2004 skal han flytte tilbake til stedet hvor han vokste opp. Ndzabela var en av mer tre millioner mennesker som ble tvangsflyttet av apartheidregimet og i dag får han, som en av de to første, nøkkelen til sitt nye hjem i District Six.

I løpet av de neste 36 månedene er det planlagt at han skal følges av 4000 familier som alle ble tvangsflyttet da området i sentrum av Cape Town ble erklært «hvitt» i 1959.

– Vi leger i dag et sår skapt av 40 års ondskap, sier finansminister

– Når jeg ser ut på byen og Table Mountain vil jeg vite at jeg er hjemme igjen, sier Dan Ndzabela som skal flytte tilbake til District Six etter 40 år.

Trevor Manuel på seremonien for å markere overrekkelsen av nøkler til Ndzabela og Ebrahim Murat. – Flere års arbeid fra regjering, tidligere beboere og byens næringsliv har endelig båret frukter: I dag skal et av de verste symbolene på apartheidregimets ondskap fjernes når jorda leveres tilbake til dens rettmessige eiere.

ANC-regjeringen forsøker så godt den kan å slå politisk mynt på det som kalles «The homecoming of the elders». I flere dager har plakater i partiets farger som oppfordrer folk til å «feire vår seier» prydet byen. Og et mannsterkt pressekorps sammen med flere tusen tilskuere har møtt opp for å se Nelson Mandela overrekke nøklene til områdets to ferskeste beboere.

– Jeg har bare gode minner her-

fra. Huset vi ble flyttet til var lite og trangt. Jeg følte meg aldri hjemme i Langa. Barna mine måtte reise langt for å gå på skole og jeg måtte stå opp midt på natta for å være på jobb i byen klokka sju, sier Ndzabela til Bistandsaktuelt.

– Hva er det første du kommer til å gjøre når du flytter inn i kveld?

– Jeg kommer til å gå opp i andre etasje og se ut på byen og Table Mountain. Da kommer jeg til å forstå at jeg er hjemme. Endelig. Fra vinduet mitt kan jeg nesten se Robben Island der lederne våre satt innesperret i så mange år. Det er taket være dem at jeg er hjemme igjen, avslutter en rørt Ndzabela.

ANC-regjeringen gjør hva den kan for å slå politisk mynt på tilbakevendelsen av de som ble tvangsflyttet fra District Six i Cape Town. FOTO: MAGNUS BJØRNSEN

Afrika

med LPM i at reformen går tregt, noe hun mener først og fremst skyldes ANC-regjeringens redsel for å støte bort utenlandske investorer.

- ANC-regjeringen nekter å avvike fra «villig selger-villig kjøper»-prinsippet. Selv om de har juridisk mulighet til det, har de så langt ikke ekspropriert et eneste landstykke for omfordeling, sier hun. Og det gjør ifølge henne prosessen unødvendig dyr og langsom:

- Slik situasjonen er nå, må faktisk regjeringen kjøpe en tredel av alt jordbrukslandet i Sør-Afrika til markedspris dersom den skal innfri sine egne løfter, sier hun.

Også LPM oppfatter «villig selger-villig kjøper» prinsippet som problematisk: - Det er dypt urettferdig, fordi det gir de som eier jord mulighet til å diktere og trenere hele prosessen. Landeierne er ofte mot fordeling. Og slik situasjonen er nå, kan de simpelthen si at de ikke er villige til å selge, eller forlange en uhørt høy pris, sier Kubheko.

Samarbeid. Men regjeringen forsvarer bruken av markedskrefter:

- «Villig selger - villig kjøper» prinsippet viser at vi ønsker en redegjort prosess, basert på samarbeid heller enn konfrontasjon. Det er fornuftige mennesker involvert, og så langt har vi klart å samarbeide bra med de fleste jordeierne i en prosess som har tilfredstillt alle parter. Vi vil unngå det som har skjedd i andre afrikanske land som har valgt en mer konfronterende linje, sier Makoe som lar det skinne gjennom at han sikter til Zimbabwe.

Svart middelklasse. Det er ikke bare gjennom å kjøpe jord på det åpne markedet at den sørafrikanske jordreformen er basert på markedskrefter. Et annet sentralt program i reformen, redistribusjonsprogrammet, er ment å gjøre det mulig for folk å kjøpe eiendom med statlig støtte. Fram til 1998 var dette basert på en støtteordning hvor familier som tjente mindre enn 1500 kroner i måneden kunne søke om opp til 16 000 kroner for å kjøpe land. I 1998 ble dette erstattet av et nytt program, Land Redistribution for Agri-

I løpet av de siste ti årene har mer enn syv millioner sørafrikanere fått tilgang til rent vann. FOTO: REUTERS/MIKE HUTCHINGS

cultural Development (LRAD), hvor størrelsen på den statlige støtten ble avhengig av hvor mye søkeren selv kan legge inn av egenkapital. Ifølge Hall viser dette at regjeringen er mer opptatt av å skape en landeiende, svart middelklasse enn av reell omfordeling.

ANC ser imidlertid annerledes på saken: - «Land Redistribution for Agricultural Development» har vært en suksess. Flere tusen mennesker har blitt i stand til å kjøpe jord gjennom programmet, og jeg er sikker på at det vil utgjøre ryggraden i jordreformen i framtida, sier Makoe.

«No land - no vote». For ett år siden lanserte LPM kampanjen «no land - no vote». Beskjeden deres var klar: Uten reell omfordeling av jorda kan ikke regjeringspartiet regne med deres stemmer. Og for en måned siden truet de offentlig med å invadere gårder på den kommende valgdagen 14. april, noe som vakte sterke reaksjoner fra ANC.

- Dette er fullstendig tull. Hvis de er misfornøyde med ANC får de stemme på et annet parti, sier Makoe.

fem millioner mennesker som mottar en form for økonomisk støtte.

Blant den vanligste kritikken er at forskjellene mellom fattige og rike, nesten uansett hvordan man ser på det, ikke er mindre nå enn de var for ti år siden. Blant annet er det, ifølge ANC selv, nå flere hushold som lever under fattigdomsgrensen enn det var for ti år siden.

Les mer:

En relativt grundig og seriøs egenvurdering av ANCs første ti år ved makta finnes på www.anc.org.za.

Hvor overlegen blir ANC's seier?

• GÖRREL ESPELUND

JOHANNESBURG (b-a): Da ANC kom til makten i Sør-Afrika ved det første demokratiske valget i 1994 fikk partiet med en gang omtrent to tredjedeler av stemmene. I år ventes partiet å nå over den magiske grensen som i prinsippet gjør det til det største partiet.

Sør-Afrikas folk går til valgene 14. april. Det er tredje gangen landet har rettigheter til det som kalles å stemme i et fritt valg der alle kan delta. Knappt to uker etter valget, den 27. april, kommer presidenten til å bli tatt i ed. Det vil skje samtidig med en omfattende feiring av landets tiårige demokrati.

Lite spennende. Mens mange gleder seg til feiringen, er de færreste spent på utfallet av valget. Det er i det store og hele avgjort på forhånd, også hvem som kommer til å bli Sør-Afrikas «nye» president. Ingen tviler på at Thabo Mbeki kommer til å regjere ytterligere en periode i landet med Afrikas sterkeste økonomi.

Det eneste som ikke er forutsigbart er om regjeringspartiet ANC vil vinne flere enn to tredjedeler av parlamentets plasser. Gjør de det kan ANC teknisk endre grunnloven uten å behøve støtte fra ett annet parti.

Benektet i 1999. Allerede før valget i 1999 benektet den daværende visepresidenten Thabo Mbeki at to tredjedeler var partiets avgjørende mål. ANC hadde ingen tanker om å endre på konstitusjonen som ble vedtatt i 1996, som ansees som den mest rettferdige og liberale.

- Det er kanskje ikke vanlig i vestlige lands valg at ett parti er så dominerende, men vi kan jo ikke fabrikere et valgresultat. Hvis folket velger å gi ANC to tredjedelers majoritet, er det helt legitimt. Spørsmålet vi heller må stille oss er om grunnloven er sterk nok til å hankses med et så dominerende parti, sier Richard Calland, ved demokratiinstituttet IDASA i Cape Town.

Selv mener han at grunnloven er sterk nok. Han ser ingen overhengende fare med et sterkt dominerende regjeringsparti, og er mer bekymret over de svake opposisjonspartiene.

- De mangler politisk, strategisk og intellektuell kapasitet. Jeg skulle gjerne sett et sterkt regjeringsparti

11 PARTIER TIL VALG

Til sammen elleve partier stiller til valg i Sør-Afrika. (Antall plasser de vant i parlamentet ved forrige valg oppgitt i parentes til slutt.)

African Christian Democratic Party (ACDP) - (6)

African National Congress (ANC) - (266)

Azanian People's Organisation (AZAPO) - (1)

Democratic Alliance (DA) - (38), under navnet Democratic Party

Freedom Front Plus (FF+) - (3)

Independent Democrats (ID) - (0)

Inkatha Freedom Party (IFP) - (34)

New National Party (NNP) - (28)

Pan Africanist Congress of Azania (PAC) - (3)

United Christian Democratic Party (UCDP) - (3)

United Democratic Movement (UDM) - (14)

samtidig med en sterk opposisjon, sier Calland.

Ingen trussel. Heller ikke Peter Vale, professor i politikk ved Rhodes-universitetet, ser dagens politiske bilde i Sør-Afrika som en «trussel» mot demokratiet.

- Kritikken er den naturlige reaksjon mot ANCs dominans. Samtidig er en del av vår suksess at Sør-Afrika virkelig aksepterer tanken på demokrati. De som ser to tredjedeler majoritet som en trussel, har ikke forstått av folket har kjøpt hele ideen om demokrati, hvilket er en stor forskjell når man sammenligner med for eksempel Zimbabwe.

- I Sør-Afrika kommer det alltid til å finnes en grasrotpolitikk som blir formet ute på gatene. Denne type folkebevegelse henger over regjeringen, slik var det også med hiv/aids-spørsmålet. Men på tross av dette syns jeg ikke at vi har et folkelig demokrati som i Skandinavia. Demokratiet finnes ennå ikke i alle folks hverdag. Eliten snakker om demokrati, men ikke folket, sier Peter Vale.

TEMA SØR-AFRIKA fortsetter på side 14-15

EIENDOMSREFORMENS TRE ANSIKTER

■ Oppreisningsreformen gjør det mulig for de som ble tvangsflyttet etter 1913, eller etterkommerne deres, å kreve tilbake landet de opprinnelig bodde på.

■ Regjeringen har også gått inn på et omfordelingsprogram. I 1994 gjorde ANC det mulig for folk som tjener under 1500 kroner i måneden å søke om 16 000 kroner i støtte til å kjøpe land. I 2000 ble et nytt system introdusert, hvor størrelsen på den statlige støtten øker med hvor mye den som søker kan legge inn av egenkapital.

■ I tillegg jobbes det med å sikre gårdsarbeidere bruksrett («tenure»). Eksempler på at gårdsarbeidere blir kastet ut fra landet de har bodd på i generasjoner, har fått regjeringen til å forsøke å sikre folk bruksrett til land, selv om den eies av andre.

NORSK BISTAND

■ Sør-Afrika er den syvende største mottakeren av bilateral norsk bistand med 129,1 millioner kroner (2002). Bistanden via frivillige organisasjoner er på 40,9 millioner kroner.

■ Den norske bistanden til Sør-Afrika er konsentrert om: Høyere utdanning og forskning, godt styresett, fred og sikkerhet, hiv/aids, miljø og energi.

■ Dagens bistandssamarbeid med Sør-Afrika har røtter tilbake til den omfattende norske støtten til kampen mot apartheid. Bistanden startet umiddelbart etter det første demokratiske valget i 1994.

■ Samtlige norske universiteter og de fleste vitenskapelige høyskoler har et samarbeid med en sør-afrikansk partner. Norge og Sør-Afrika inngikk i 2001 en større avtale om forskningssamarbeid.

Svart særfordeling

Sør-Afrikas nye elite trives godt i næringslivets myke sofaer

JOHANNESBURG (b-a): Black Economic Empowerment (BEE) har vært et av ANC-regjeringens viktigste grep for å utjevne de økonomiske skjevhetene mellom svarte og hvite i Sør-Afrika. Det mest synlige resultatet så langt er en nyrik svart elite.

• I SØR-AFRIKA:
GÖRREL ESPELUND

SØR-AFRIKA

Besøkende til Melrose Arch må passere en sikkerhetsport for å nå inn til overklassens nye kvarter. Vel inne åpenbarer det seg en verden av nyplantede trær, eksklusive restauranter og kostbare arkitektbygde hus med flotte fasader. Hver eneste meter overvåkes av sikkerhetskameraer som sveiper over sterile gater.

Den velkjente nattklubben «Kilimanjaro» er fylt av gjester med høyhælte sko og kostbare merkeklær. Hvis klubben hadde vært der for drøyt 10 år siden hadde klientellet vært hvitt, hvitt og atter hvitt, men i dag er det dominert av svarte som har vunnet «vinnerlodd» i det nye Sør-Afrika.

Ta utdanning! – Den som vil gjøre gode forretninger i Sør-Afrika må se fremover og ikke fortsette å leve i fortiden. Vi har gjennomgått den første endringen som ga svarte del i økonomien. Nå står vi overfor den andre, og vi må heretter sørge for at alle svarte får riktig utdanning og blir bedre rustet til å avansere i arbeidslivet, sier Phumzile Langeni.

Hun er 29 år, utdannet revisor og aksjemegler, og arbeider i dag på Bernhard Jacobs Mellet med firmautvikling – et forretningsområde som hun beskriver som nært knyttet til og «sterkt oppmuntret av black economic empowerment»

Phumzile Langeni vokste opp i en familie hun beskriver som middelklassen. Hun fikk utdanning og gikk i en raseblandet privatskole.

– For meg dreier BEE seg ikke bare om det å eie, men også om personalutvikling og hvordan et firma ansetter, utdanner og videreutvikler sine ansatte, sier hun.

Gir svarte muligheter. Forretninger gjøres i dag på tvers av rase, men privat er sørafrikanerne fortsatt sterkt bevisste om hvilke grupper de tilhører.

– Ungdommene har tilpasset seg bedre enn det vi har gjort. Hvis jeg går ut, gjør jeg det oftest med svarte venner, men jeg må jo tro at Sør-Afrika kan bli et ikke-rasestyrte samfunn, sier Langeni.

«Black empowerment» og positiv særbehandling har åpnet for at svarte kan få et bein innenfor i den økonomiske verden som tidligere var dominert av hvite. De sterke tilhengerne av reformen hevder også at vellykkede svarte forretningsmenn og -kvinner blir gode forbilder for den yngre svarte generasjonen.

Muligheter for de få? Motstanderne mener på sin side at BEE bare har gagnet en liten gruppe svarte. Langeni er delvis enig i dette.

– Det er sant at en liten gruppe har tjent utrolig mye penger. Men det handler også om å markedsføre seg selv, og hvilke kontakter man

– Den som vil gjøre gode forretninger i Sør-Afrika må se fremover og ikke fortsette å leve i fortiden, sier firmautvikler **Phumzile Langeni** (29).

SØR-AFRIKA – TI ÅR ETTER APARTHEID

har, sier hun.

Samtidig bortforklarer hun kritikken som ikke så sjelden høres fra majoriteten av den fattige svarte befolkningen – den gruppen som ennå ikke har oppnådd fordeler fra BEE.

POSITIV SÆRBEHANDLING

■ Employment Equity Act fra 1998 forbyr bedrifter å diskriminere noen på grunn av rase, kjønn, handikap, sivilstatus, religion, etnisk tilhørighet, seksuell legning, språk, kultur, graviditet, hiv-status, samfunnsklasse eller politisk tilhørighet.

■ Loven sier at positiv særbehandling i praksis skal tilgodekomme svarte, kvinner og handikappede slik at bedriftenes holdning skal avspeile landets demokrati utad.

■ Småbedrifter med færre enn 50 ansatte er unntatt loven.

■ Black Economic Empowerment (BEE) er et policy-program som skal iverksette tiltak for aktivt å involvere svarte i landets økonomi.

■ BEE omfatter blant annet representasjon i styre- og ledelsesgrupper, hvem som tildeles kontraktsarbeid, hvilke leverandører som skal benyttes, hvem som ansettes, hvordan aksjer er fordelt og hvordan forhandlingene skjer.

– Da forandringene i landet begynte hørte jeg kommentarer som «nå skal jeg flytte inn i min Madams hus». Det skjedde ikke, og mange har i dag en følelse av at de ikke har fått det de ble lovet, eller det de trodde de skulle få.

– Men ANC var før 1994 en outsider. Da de kom i regjeringssposisjon ble de tvunget til å inngå kompromisser ettersom virkeligheten var en annen enn de trodde. Politikk handler ikke bare om ideologi, men også om å se realitetene. Feilen var at de ikke gikk tilbake til velgerne og forklarte hvordan virkeligheten så ut, sier Langeni.

Business-stjerne. Phumzile Langeni er som skutt ut fra de nye stjernene på landets forretningshimmel. Hennes engelske aksent har et tydeligere vestlig preg enn de fleste sørafrikaneres, og hun ser ingen fare i at karrieresultne landsmenn sluker den vestlige kulturen.

– Det betyr ikke at vi snur ryggen til vår egen kultur. Svarte som snakker om at den afrikanske kulturen blir borte, må innse at vi lever i en verden som domineres av vesten.

For å oppnå framgang må vi akseptere de normer og regler som gjelder der, sier Phumzile Langeni.

Kritikk. Kritikken mot «Black economic empowerment» kommer fra flere kanter. Flere av landets opposisjonelle går imot konseptet.

– BEEs innvirkning på økonomiske endringer og framskritt er overdrevet. Problemet er at ordningen ikke kommer de fattige til gode, BEE har sviktet de som står uten midler, og gagner bare noen få, sier den fargerike partilederen for Independent Democrats, Patricia de Lille.

De mer konservative New National Party og Democratic Alliance kritiserer til og med BEE-reformen for å bare støtte ett fåtall.

– Kampen for økonomisk frihet kommer til å bli like vanskelig som kampen for politisk frihet, og den kommer til å kreve like mye klokskap og pragmatisme, kommenterer Mangosuthu Buthelezi, partileder for Inkatha Freedom Party, i et innlegg i avisen Mail&Guardian.

Suksess på flyttefot. Eric Mojaki, selvstendig næringsdrivende i byggebransjen, anser black economic empowerment som «en plattform som har gjort det enklere for svarte å komme seg inn i forretningsverde-

FOTO: PER-ANDERS PETTERSSON

nen». Samtidig som han innrømmer at han har BEE å takke for sin egen karriere, er han skeptisk til den nye politikken.

– Det er alltid viktigst å få rett mann på rett plass, det fremmer både Sør-Afrikas og bedriftenes økonomi. Men det er en fare med dette hvis utnevnelser og kontrakter går til svarte bare for sakens skyld. Da risikerer vi å mislykkes, sier Eric Mojaki.

Han og hans kone Rachel bor sammen med sine to barn i en villa nær Johannesburg sentrum. De flyttet dit fra Soweto, den store og berømte townshipen der millioner svarte ble tvunget til å bo under apartheid. Men nå leter de etter bolig i et enda bedre område. Eric og Rachel Mojaki tilhører den svarte middelklassen, og de har arbeidet hardt for å nå dit.

Klasse, ikke rase. – Segregeringen i Sør-Afrika består, men nå handler det om klasse i stedet for rase. Det er ett tegn på at samfunnet vårt har blitt mer normalt. Det blir fokusert mer på folks finansielle status, og det tror jeg er bra. Vi liker alle å ha det godt, men fremgang må man jobbe for å få. Det skal ikke være for lett, sier Eric Mojaki.

– Sør-Afrika hadde vært et bedre

Nattklubben «Kilimanjaro» er et populært vannhull og sjekkested for den nyrrike svarte middelklassen.

land å leve i om alle hadde fått mulighet til å jobbe seg opp i samfunnet. Gapet mellom rik og fattig er altfor stort nå, og de veldig rike har de riktige politiske kontaktene. Det var helt nødvendig at noen få svarte personer slo igjennom det økonomiske fortet som under apartheid var reservert for de hvite, mener han.

«Valgte hverandre». – Fordelingen

Levestandarden til mange svarte forretningsfolk står ikke tilbake for hva man finner i amerikanske og vesteuropeiske forsteder.

FOTO: PER-ANDERS PETTERSSON

av velferden skulle jo begynne et sted, men det ble en dårlig start da de på toppen bare valgte hverandre til de fine posisjonene. Det skapte grobunn for korrupsjon, og den økonomiske makten ble ikke tilstrekkelig spredt. Den forble på toppen, sier Rachel Mojaki.

Trass i kritikken innrømmer hennes mann åpent at også han har benyttet seg av politiske kontakter

for å oppnå fordeler. Det er Eric Mojakis kompanjong i firmaet som har kontaktene.

– Det er klart at det hadde gått bra i alle fall, men det hadde tatt mye lenger tid, sier han.

Görrel Espelund er svensk frilansjournalist med base i Sør-Afrika.

Knuste drømmer har svekket kamplysten i Soweto

• GÖRREL ESPELUND

JOHANNESBURG (b-a): Ungdommene i Soweto framsto som en spydspiss i kampen mot den hvite overklassens mindretallsstyre. Ti år etter er det likegyldigheten som råder i den berømte svarte townshipen.

«Studentene ble folkets røst», står det på et skilt i Hector Pieterse-museet. Museet ligger i Soweto, den store og opprørske bydelen utenfor Johannesburg, der svarte ble forvist til å bo under apartheid.

Den 16. juni 1976 ble 13 år gamle Hector Pieterse skutt og drept av politiet. Det som skulle ha vært en fredelig protest ble i stedet et blodig oppgjør, og verden over ble det vist bilder av en fortvilet guttunge som bar den sårede kameraten Hector i armene sine.

– Hele Soweto slåss, alle tenåringer var ute på gatene. Det var partiene, med ANC i spissen, som oppmuntret oss til å ta opp kampen. To ganger ble jeg tatt av politiet, den ene gangen var jeg 13 år, sier Thabo Motloung, som nå er blitt 35 år.

Fem millioner. Ingen vet helt hvor mange som bor i Soweto i dag, anslagsvis er det omtrent 5 millioner mennesker.

Arbeidsløsheten er vurdert til å ligge mellom 50 og 60 prosent, kanskje mer. Kriminaliteten har økt med rakettfart. Ungdommene har i stor grad blitt en rotløs gruppe uten arbeid, mange er desillusjonerte og politisk likegyldige.

– Jeg har registrert meg som velger, ikke for at jeg anser det som veldig viktig, men for å få moren min til å slutte å mase. Om jeg kommer til å stemme, det har jeg ikke bestemt meg for ennå, sier Tebogo Pila, 21 år fra Naledi Extention.

Han og noen kompis slentrer rundt i gatene på måfå og slår seg ned utenfor et hus for å prate litt. Ingen av de fire unge mennene mel-

Ungdommene diskuterer ikke lenger politikk, de prater om klær, jobb, fester og utseende, forteller internett-kaféier Nhlanhla Mhalangu.

FOTO: LORI WASELCHUK

lom 20 og 22 år har større forhåpninger om at årets valg skal forandre deres liv som dagdrivere.

Ingen vits. – Jeg ser ingen mening med å stemme. Regjeringen sa at vi skulle få jobb, men vi er fortsatt arbeidsledige. Foreldrene våre kommer derimot til å stemme, og de stemmer på ANC. De vil ikke at vi skal få det slik de har hatt det, sier Ashley Ramabi.

Brutte løfter er alt de har fått ut av de seneste årenes demokrati. Partiene vil ha deres stemmer, men er ellers uinteressert i de fattiges hverdag, mener ungdommene. På spørsmål om hvilken politiker de stoler på, sier Ashley Ramabi uten tvil; – Tony Leon.

At han er hvit og leder for DA, den offisielle opposisjonen, virker bare å være til hans fordel.

– Jeg tror til og med det skulle være bedre med en hvit regjering. ANC sa at vi svarte skulle hjelpe hverandre, men det har vi ikke sett så mye til, sier Ramabi.

– Vi slåss for ANC, men vi fikk

ingen ting igjen for det. Hvis du ikke kjenner personene på toppen, har du ingen ting å hente, sier Thabo Motloung.

Borgervern. For ett år siden startet han den frivillige patruljestykken som samarbeider med politiet for å gjøre boligområdet Naledi Extention sikrere. Hver morgen tar veteranaktivisten Motloung og 150 frivillige på seg neongule og oransje vester, for å eskortere de som kjenner seg utrygge til og fra pendlertogene. Om nettene er de nabolagets øyne og ører, og på ett år har de tatt 26 mistenkte forbrytere og overlatt dem til politiet.

Motloung, som i sin ungdom kjempet mot apartheidregimet, har enda en gang gått ut i gatene. Målet er det samme nå som da – å være med på å skape et bedre Sør-Afrika. Motloung har tenkt å stemme på ANC i årets valg selv om han mener at politikerne kommer med tomme løfter.

– Tross narkotika og kriminalitet har jeg fått det Sør-Afrika jeg har slåss for. I dag kan jeg utnytte mine rettigheter som borger, sier Motloung.

Oppfylte drømmen. En som allerede har oppfylt sin drøm om eget firma er Nhlanhla Mhalangu. Hans foreldre hadde penger nok til at han kunne gå på en raseblandet privatskole allerede før apartheidens fall. Kanskje er det derfor han nå ligger et steg foran de andre. I juli i fjor åpnet han en internett-kafe i Soweto, der han ble født i 1980. Han hevder at ungdommene ikke lenger diskuterer politikk, de prater om klær, jobb, fester og utseende.

– Pappa er politisk aktiv og parlamentsleder, men det er ikke noe for meg. Jeg har andre ambisjoner, sier den unge forretningsmannen selvsikkert.

Skepsisen til landets politiske elite er stor blant ungdommen i Soweto ti år etter frigjøringsbevegelsen ANCs første store valgseier.

FOTO: LORI WASELCHUK

Intenst maktspill om Sudan

Tett på, men ennå uenighet om makt, sharia og hysj-tjenester

NAIVASHA (b-a): Delegationene fra regjeringen i Khartoum og fra frigjøringsbevegelsen SPLM trekker fortsatt intenst i tauene for å sikre mest mulig av sine interesser i en kommende fredsavtale for Sudan.

Mens intense fredsforhandlinger pågår i Naivasha fortsetter sudanske flyktninger fra det krigsherjede Darfur-området å strømme inn i nabolandet Tsjad.

FOTO: GØRIL TRONSDEN BOOTH

SUDAN-FRED

• I KENYA:
HALLE JØRN HANSEN

Forhandlingsmøtene er mange og lange, ofte til sent på kvelden. Det kommer knapt andre kommentarer fra sjefforhandlerne, visepresident Osman Taha og SPLMs leder John Garang, enn at man er like ved mål.

Det er tre hovedsaker som gjenstår. For det første gjelder det hvilken status de omstridte områdene – Nubafjellene, det vestlige området av Den blå Nilen og Abyei skal ha. Alle de tre områdene ligger nord for delingslinjen mellom nord og sør, men har afrikansk befolkning og folkene der har i krigsårene stått på SPLMs side. De krever nå selvstyre på linje med det man allerede har forhandlet fram for områdene i sør. Dette er prinsipielt meget vanskelig for regjeringen i Khartoum å godta, og saken er for Abyei blitt ytterligere komplisert ved at det i området nylig er gjort store oljefunn.

36 hysj-tjenester. Det andre store og kompliserte sakskomplekset er spørsmålene om delingen av den politiske makten. Et sentralt punkt her er kravet om at en del av den sudanske hovedstaden Khartoum, skal være unntatt fra de islamske sharia-lovene.

Et tredje stridstema har blitt en viktig sak i sluttpurten, nemlig reorganiseringen av Khartoum-regimets 36 forskjellige etterretnings- og sikkerhetstjenester. SPLM har gjort det helt klart at det blir ingen fredsavtale før denne virksomheten er sterkt redusert og slått sammen til en eller to organisasjoner, og underlagt den nye overgangsregjeringen der SPLM skal være med.

Når alt dette er ferdigforhandlet, er avtalen i sin helhet ferdig til underskriving, og det har lenge vært kjent at president Bush sterkt ønsker at denne seremonien skal

finne sted på gressplenen foran Det hvite hus i Washington.

10 000 FN-soldater? Det skal i tillegg forhandles om en varig våpenhvile, og det skal forhandles om FNs overvåking av fredsavtalen. Størrelsen på FN-styrkene som nevnes i forhandlingsmiljøet er 10 000 FN-soldater. SPLM har gjort det helt klart at et FN-nærvær omtrent på en slik størrelse er helt nødvendig mens regjeringen i Khartoum hittil sterkt har motsatt seg et stort FN-nærvær.

Sjefredaktør John Gachie for den nye ukeavisen Sudan Mirror er optimist og sier til Bistandsaktuelt at det internasjonale presset særlig fra USA sammen med krigstrettheten ute i folket vil tvinge fram en avtale i løpet av kort tid. Gachie føyer til at nærværet av amerikanske toppdiplomater i Sudan, Kenya og andre steder i regionen er nesten overveldende.

Amerikansk press. John Duku fra SPLM som deltar i forhandlingene forteller til Bistandsaktuelt at presi-

dent George W. Bush mandag 22. mars ringte både president Bashir og SPLMs leder John Garang og formante dem om nødvendigheten av at de utestående deler av avtalen raskt blir ferdigbehandlet. President Bush gjorde det også helt klart i sin ukentlige radiotale 23. mars at fred i Sudan er en topp prioritert sak i amerikansk utenrikspolitikk i år. John Duku føyer til at USA har satt 31. mars som endelig frist.

SPLM har på sin side svart at de har markert sine standpunkter i alle utestående spørsmål, og at de er klar for å undertegne innen den gitte fristen. Den politiske skrustikken blir nå anvendt på forhandlerne. Beskjeden er at de ikke har lov til å mislykkes selv om innspurten er aldri så vanskelig.

Norge er et av nøkkellandene utenfor Afrika i forhandlingene, og utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson er på hyppige arbeidsbesøk i området og bruker også telefonen til samtaler med de to forhandlingslederne. Norge stiller også hele tiden betydelige økonomiske ressur-

ser til disposisjon for forhandlingsprosessen og konkrete tiltak ute i felt som kan lette forhandlingene.

Tror på snarlig avtale. Peter Adruk Njuba, generalsekretær i Forum for frivillige organisasjoner i Sør-Sudan, også kjent som et kritisk medlem av frigjøringsbevegelsen SPLM og forfatter av boka; «Politikk for frigjøring», som nå selger godt i bokhandlene i Øst-Afrika, tror det blir et snarlig forhandlingsresultat i Naivasha. Men Adruk Njuba føyer til at det ikke er det samme som at det blir varig fred i Sudan. Den avtalen som kommer vil ha mange innebygde svakheter og motsetninger i seg, og det skal gjøres meget godt politisk støttearbeid fra det internasjonale samfunns side for å hindre at det hele ender som fiasko om 3-4 år.

Andre observatører som følger forhandlingene, sier at det er nettopp det internasjonale samfunns rolle som vil bli avgjørende. Hittil har ikke FN kommet med noen plan-skisser for hvordan FN skal sikre at fredsavtalen blir overholdt, og ingen av FNs medlemsland har så langt verken øremerket midler til freds- overvåking som vil bli meget kostbart, eller til bistand som er en annen avgjørende forutsetning for varig fred.

Islamisert hovedstad. Professor Anders Nerman ved universitetet i Göteborg som har arbeidet med konflikter i regionen i de siste 25 år og som nettopp var i Khartoum, sier til Bistandsaktuelt at han etter 15 års fravær fra Khartoum var slått av alle endringene i byen og politikken. Khartoum var for 15-20 år siden et bymerket av møtet mellom det svarte og det arabiske Afrika. I dag er byen fullstendig arabisert og islamisert. Det er bygd et utall nye moskeer. Alle gatenavn er på arabisk.

Kvinner er fraværende i bybildet og i muslimske hjem han besøkte, var også kvinnene fraværende i rommet der mennene hadde sine samtaler. Nerman opplevde kort sagt en hovedstad som på alle måter var sterkt preget av 15 års islamsk, fundamentalistisk diktatur og militærstyre.

Halle Jørn Hansen er norsk frilansjournalist

Et nytt saksområde er reorganiseringen av etterretnings-tjenestene.

Strid om bistand i grønn uniform skal regnes som bistand

Kirkens Nødhjelp og europeiske søsterorganisasjoner advarer nå mot en utvanning og militarisering av internasjonale bistandskriterier.

• GUNNAR ZACHRISEN

De kristne europeiske bistandsorganisasjonenes bekymring har sin bakgrunn i at enkelte giverland iver for at for at ulike former for «snill» militær innsats heretter må kunne tas over bistandsbudsjettet. Dette er et tema som vil skape het debatt under det kommende DAC-møtet i Paris 15. og 16. april.

Nyheten ble servert av den seriøse nederlandske avisen Trouw 21. februar i år. Ifølge avisen, som har fått tilgang til konfidensielle dokumenter om møtet, pågår det nå hektiske

Ordforklaring:

DAC – OECD-landenes (giverlandenes) utviklingskomité, et forum for konsultasjoner mellom bistandsyttere

diskusjoner innenfor OECD om bistandskriterier. Nederland, som av norske myndigheter ofte regnes som et likesinnert land, er blant de som er mest ivrige etter å ta en større del av utgiftene til sin «fredelige» militærinnsats over bistandsbudsjettet.

Nederland i front. Demobilisering av soldater og minerydding etter konflikt er tiltak som i dag godtas som bistand ved giverlandenes innrapporteringer til DAC-sekretariatet. Men nå diskuteres det også om blant annet etablering av forsvardepartementer, budsjettkontroll med militærutgifter og utgifter til militære fredsstyrker på oppdrag for å hindre konflikter i utviklingsland skal regnes som bistand.

Ifølge avisen skal Nederlands bistandsminister Agnes van Ardenne

være interessert i å få inn på bistandsbudsjettene «kostnader for å bringe hærer inn under demokratisk kontroll». I tillegg er det snakk om utgifter til å forhindre at barn blir barnesoldater, kursing av militære i menneskerettigheter og kostnader ved å ødelegge overflødige eller illegale våpen.

Kirkens Nødhjelp, sammen med søsterorganisasjoner i Danmark, Tyskland, Nederland og Storbritannia, var (da Bistandsaktuelt gikk i trykken) i ferd med å forfatte et felles brev der de vil ha klaggjort de enkelte lands standpunkter forut for DAC-møtet.

– Det er grunn til å advare mot en økende sammenblanding av humanitær og militær innsats. Dessuten mener vi det er viktig at trening av militære styrker og forsvarssamarbeid mellom land fortsatt tas over

forsvarsbudsjettene, ikke over de langt mindre og trangere bistandsbudsjettene, sier generalsekretær i Kirkens Nødhjelp Atle Sommerfeldt.

Vil snakke med DAC. Informasjonssjef i Utenriksdepartementet Espen Gullikstad sier til Bistandsaktuelt at politisk ledelse i departementet ennå ikke er klare til å uttale seg i saken. I første omgang ønsker man å innhente informasjon og diskutere saken med leder av DAC Richard Manning som besøker Oslo i månedsskiftet mars/april.

Tidsskriftet Development Today meldte nylig at det også diskuteres om kvotetiltak for klimagasser kan inkluderes i bistandsbudsjettene. Nederland, Danmark, Frankrike og Japan ønsker en oppmykning, mens Sverige og Norge holder igjen, rapporterer tidsskriftet.

INTERNASJONAL BISTAND

– Mer til sosiale tiltak

HIPC-sjefen mener gjeldslettelandene klarer seg bra økonomisk

Hvordan kan flere land kvalifisere seg for gjeldslette, og hvordan få giverlandene til å betale ut de lovede midlene? Dette var sentrale spørsmål da utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson møtte lederen for HIPC, Vikram Nehru, i slutten av februar.

GJELDSLETTE

• ELLEN HOFVANG

Norge presser på for at de giverlandene som har lovet å bidra med midler til gjeldslette, nå faktisk betaler. For å finansiere gjeldslettetiltak under HIPC-initiativet lånte man om lag 700 milliarder kroner fra IDA, Verdenbankens arm for «myke» lån. Disse må nå betales tilbake, for at ikke de fattige landene som kvalifiserer seg for IDA-lån skal ende opp med å betale deler av regningen for gjeldsletten.

– Finansieringen her er uavklart, men jeg kan ikke konkret kommentere hvor langt vi har kommet i forhold til enkeltland. Det er imidlertid et viktig skritt at vi nå har fått på plass en mekanisme for forhandlinger med andre giverland. Spørsmålet vil diskuteres i forbindelse med det kommende vårmøtet i Verdensbanken i slutten av april, sier Frafjord Johnson.

Tydlig framgang. Møtet mellom Frafjord Johnson og Nehru kommer mens UD er i ferd med å slutføre arbeidet med en ny gjeldsplan, som skal være ferdig i løpet av våren og følge opp gjeldsplanen Frafjord Johnson la fram i 1998. Vikram Nehru mener erfaringen med HIPC hittil er positiv:

– Vi kan se tydelig framgang i HIPC-landene, og vurderer det slik at gjeldsletteprogrammet har hatt betydning for dette, sier han.

For sakte. Gjeldslettearbeidet har likevel gått saktere framover enn statsråden og HIPC-lederne hadde forventet. 42 land ble opprinnelig valgt ut som kandidater til HIPC, 38 av disse er nå i ulike stadier av gjeldsletteprosessen. 10 land har til nå fullført HIPC-programmet og fått den gjeldslette giverlandene mener er nødvendig for at gjeldsbyrden deres skal være bærekraftig. 17 land befinner seg et sted mellom startpunktet og fullføringspunktet, det vil si at de får noe gjeldslette mens de arbeider for å oppfylle betingelsene HIPC krever. Blant betingelsene er at det skal utarbeides en plan for fattigdomsreduksjon (PRSP), og innføres ulike strukturendringer i økonomien.

Sakker akterut. Rammen for gjeldslette til de 27 landene i disse kategoriene, er på 350 milliarder kroner. Norge har hittil slettet 1,5 milliarder kroner innenfor den norske

Gjeldslette bidrar til at fattige land, som Nicaragua, kan bruke mer penger til fattigdomsbekjempelse.

ILLUSTRASJONSFOTO: GUNNAR ZACHRISEN

HIPC-leder Vikram Nehru møtte utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

FOTO: ELLEN HOFVANG

gjeldsplanens ramme på 3,17 milliarder kroner.

– Det viktigste nå er å gjøre en innsats for å skape framgang for de 11 landene som fortsatt ikke har nådd fram til startpunktet for gjeldslette under HIPC, understreker Frafjord Johnson. Det er flere grunner til at disse har sakkert akterut, men en viktig årsak er at mange av dem er herjet av væpnede konflikter. Det gjelder blant annet Sudan og Myanmar.

Klarer seg bra. Vikram Nehru mener de 10 landene som har gått gjennom HIPC-prosessen generelt klarer seg godt.

– Vi vet at disse landene bruker mer penger på sosiale og fattigdomsreducerende tiltak enn andre. De klarer seg også relativt bra økonomisk, men det er selvsagt vanskelig å si om dette skyldes gjeldsletten eller utenforliggende faktorer. Også en del afrikanske land utenfor HIPC har klart seg bedre den siste tiden. Vi fortsetter å bistå HIPC-landene på det økonomiske området etter at de har nådd fullføringspunktet og fått gjeldslette, sier Nehru.

Ikke forfordelt. Gjeldssjefen er ikke så bekymret for at HIPC-landene tar

opp nye lån.

– Noen land har økt sin gjeldsbyrde, men det viktige er om de kan bære denne byrden. Det vi må se på er gjeld i forhold til landets eksportinntekter, sier han.

Nehru er ikke enig med de kritikere som hevder HIPC-midlene har gått på bekostning av overføringer til fattige land uten stor gjeldsbyrde:

– Det er riktig at dersom man ser på andelen overføringer som går til HIPC-landene versus andre av de fattigste landene, så har HIPC-landenes andel av overføringene økt. Men det betyr ikke nødvendigvis at de økte overføringene ellers ville gått til de fattige landene utenom HIPC, sier han.

– For få land. HIPC inkluderer for få land, gir for lite gjeldslette og tar for lang tid. Dette var det viktig for SLUG å få understreket overfor Vikram Nehru da de møtte HIPC-lederen under hans Oslo-besøk, sier koordinator for SLUG, Silje Hagerup, til Bistandsaktuelt.

– Grunnen til at det går så sakte med gjeldsletten er at det stilles for strenge krav til landene. Det forutsettes at de skal lage en fattigdomsstrategi (PRSP) som inneholder mange av de samme harde økonomiske betingelsene som tidligere var inkludert i strukturtilpasningspolitikken, sier Hagerup.

Kreditors ansvar. – Vi arbeider for å få spørsmålet om illegitim gjeld høyere på dagsorden, og mener lån som ble gitt til diktatorer som Mobuto i tidligere Zaire og militærregimet i Argentina, må slettes helt, sier Hagerup.

SLUG roser imidlertid norske myndigheter for å ha ligget i front for å få etablert gjeldsletteordninger, og støtter regjeringen i bestrebelsene på å få nølende giverland til å utbetale de midlene som er lovet.

”

HIPC inkluderer for få land, gir for lite gjeldslette og tar for lang tid.

Silje Hagerup, Aksjon Slett U-landsgjelda.

Les mer:

Verdensbankens HIPC-side: www.worldbank.org/hipc/

SLUGs høringsuttalelse til den kommende gjeldsplanen: www.forumfor.no/publisering/?id=74

notiser

Tregere levering

Fikk du avisen på en annen ukedag enn du pleier? Årsaken er at Posten Norge har lagt på sine priser, og vi har måttet legge om distribusjonen av Bistandsaktuelt fra A-blad til B-blad. Dette gjør at avisen vil bruke mellom 3-5 dager til abonnent – mot tidligere 1-3. Vi arbeider samtidig med alternative løsninger for distribusjon.

RED.

Økte opplaget med åtte prosent

Bistandsaktuelt lever videre – med stadig flere lesere i ryggen. Fagbladet økte i løpet av 2003 opplaget med cirka åtte prosent til 12.936 eksemplarer. Av disse gikk litt over 1000 eksemplarer til utlandet.

– Det er et jevnt tilsig av nye abonnenter. Tatt i betraktning at det ble ikke gjennomført spesielle markedsførings tiltak i løpet av året er vi godt fornøyd med økningen. Bladet selger seg selv gjennom lesernes anbefalinger, sier redaktør Gunnar Zachrisen.

Oppgangen fortsetter inn i første kvartal. Per nr. 3/2004 er opplaget om lag 13.300 eksemplarer, mens antallet lesere anslås til om lag 19.000.

Vellykket våpeninn-samling i Mosambik

Ledelsen i det mosambikiske politiet har nylig gått ut til pressen med en rapport om en felles mosambikisk-sørafrikansk operasjon for å samle inn våpen.

I løpet av de siste ni årene er mer enn 177.000 våpen og store mengder ammunisjon samlet inn og destruert. Det er snakk om 20.000 skytevåpen, 70.000 granater og 87.000 kanoner og bomber.

Operasjonen – som har gått under kodenavnet «Rachel» – betegnes som vellykket. Det gode samarbeidet med det sivile samfunn og lokale private organisasjoner fremheves av politiet som en av forutsetningene for det gode resultatet.

Løsningen er «protet»?

En proteinrik, genmodifisert potet kan bidra til å bekjempe feilernæring i India, hevder forskere. Poteten, som er utviklet ved Jawaharlal Nehru-universitetet i New Delhi, er tilsatt et gen som gir den en tredjedel mer proteiner, inkludert aminosyrer som er svært viktige for hjernens utvikling. Ifølge BBC er poteten i en godkjenningsprosess i India, og dr. Manju Sharma, som leder det indiske departementet for bioteknologi, sier målet er at poteten kan deles ut gratis blant skolebarn. Kritikerne kaller på sin side prosjektet et risikabelt og naivt propaganda-fremstøt i kampanjen for genmodifisert mat.

Ny presselov med strenge straffer

Men ingen giverland reagerer på Etiopias strupetak på landets journalister

ADDIS ABEBA (b-a): «Fengselstraff i inntil to år eller inntil 200.000 birr i bøter eller begge deler». Slik lyder inngangen til paragraf 30 i forslaget til ny presselov i Etiopia. Når man så vet at en birr svarer til en krone, og at årslønna for en ikke-statlig journalist sjelden er mer enn 12.000 birr i året, er det klart at dette er straffer som vil svi.

dreid og ikke autorisert oversettelse av lovutkastet.

Tøværet slutt. Lenge var Etiopia blant de verste land i Afrika i for-

hold til overgrep mot journalister. Under krigen med Eritrea, 1998-2000, kom det noen forbedringer. Mye skyldtes dette at den uavhengige pressa helt uoppfordret lånte sine

stemmer til det patriotiske koret. Tøværet fortsatte i et par år til. Årsaken var nå at Etiopias styrende parti Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front (EPRDF) hadde nok

ETIOPIA

• I ETIOPIA:
ODD IGLEBÆK

Forslaget til den nye presseloven ble lagt fram i mai siste år. Det ble møtt av høyrestående protester fra Etiopias ikke-statlige journalister.

- Dette er ikke et middel for økt pressefrihet, snarere er det tvert imot, uttalte Ethiopian Free Journalists Association (EFJA) - Etiopias uavhengige journalistforbund.

De og flere andre gjorde det klart at dette primært er en lov for økt kontroll - av journalister så vel som avisselgere. Sentralt i lovforslaget er at alle involverte i mediaproduksjon skal registreres og søke om lisens. Gjør de ikke det, kan de straffes, og i de groveste tilfellene med rammer som vist ovenfor.

Stoppe informasjon. Ramaskriket om presseloven bredte seg etter hvert også til det internasjonale presse miljøet. Protester begynte å komme inn. Mest grundig var IPI - Det internasjonale presseinstituttet. Like før jul la de fram en omfattende kritikk: «Heller enn å oppfordre til en fri flyt av informasjon, har den nåværende regjering i Etiopia bestemt seg for å gjøre alt som er mulig for å hindre en slik flyt», konkluderer IPI.

Etiopias informasjonsminister Bereket Simon er en av hovedarkitektene bak presseloven. Hans departementskontorer ligger i samme bygning som Den etiopiske statskringkastning og ditto tv. Når vi spør ministeren om å kommentere IPIs konklusjon sier han:

- Dette er helt feil!

Han mener også at IPI ikke riktig vet hva de snakker om. Begrunnelsen for dette er at presseinstituttet har utarbeidet sine kommentarer på det ministeren kaller «en for-

Under den nye presseloven må også avisselgere ha lisens og godkjenning for å selge aviser.

ALLE FOTO: ODD IGLEBÆK

Regjeringen vil ha full kontroll over media

• I ETIOPIA:
ODD IGLEBÆK

ADDIS ABEBA (b-a): I Etiopia har myndighetene fratatt Ethiopian Free Journalists Association (EFJA), landets eneste uavhengige journalistforbund, retten til å drive sin virksomhet. Myndighetene har også innsatt sitt eget styre i forbundet. - Dette smaker stadig mer av diktatur, sier Kifle Mulat, EFJAs valgte leder.

Offensiven mot EFJA begynte i april siste år. Det var Justisdepartementet som ledet an. Tilsynelatende krevde de bare kopi av organisasjonens regnskaper, slik alle frivillige organisasjoner i Etiopia er pålagt å framlegge. Men det skulle snart vise seg at mer var på gang. Departementet krevde å få navn og adresse på samtlige medlemmer. De godtok

heller ikke å vente til EFJA hadde fått avholdt sin generalforsamling, før de fikk regnskapene. Bare seks dager før denne skulle finne sted, fikk organisasjonen beskjed om at den var suspendert.

Den planlagte generalforsamlingen kunne ikke gjennomføres. Skulle medlemmene møtes, kunne de bare diskutere engasjement av revisor og generelt om forholdet ledelse og medlemmer. Presentasjon og diskusjon av årsmelding eller valg av tillitsvalgte var ikke tillatt, meddelte Justisdepartementet.

Måtte avblåse. - Selvsagt kunne vi ikke godta dette. Det må være oss og ikke departementet som bestemmer vår dagsorden, sier EFJAs leder, Kifle Mulat. Han forteller at departemen-

tets advarsel førte til at de avblåste generalforsamlingen.

- Vi våget ikke annet av hensyn til medlemmenes sikkerhet, understreker han.

Myndighetene valgte deretter selv å innkalle til generalforsamling. Den skulle finne sted den 4. januar, men bare 24 av medlemmene møtte opp. Selv ikke Justisdepartementet våget å kalle dette for en generalforsamling. Departementets neste skritt ble at de på egenhånd utpekte et nytt EFJA-styre, langt på vei bestående av ikke-EFJA medlemmer.

- Jeg synes at dette begynner å smake vel mye av diktatur, og det bekymrer meg, sier Kifle Mulat.

Viktig for landet. EFJA er den eneste

journalistorganisasjonen i Etiopia som er medlem av eller får støtte fra de store internasjonale presseorganisasjonene.

- Slike kontakter er ikke bare viktig for oss som organisasjon, men også for landet som helhet. Derfor tror jeg ikke at myndighetene ønsker å legge ned EFJA som sådan. Snarere er det slik at de vil ha en organisasjon som de selv har styringen på, framhever Kifle Mulat.

Etiopias informasjonsminister Bereket Simon er enig i at EFJA ikke skal nedlegges. Men han synes det er viktig å få bort Kifle Mulat.

- For EFJA er ikke er tjent med en slik leder, som også var en kader under det forrige regimet, sier ministeren.

”

Det må være oss og ikke departementet som bestemmer vår dagsorden.

Kifle Mulat, EFJAs valgte leder.

med seg selv. De hadde store indre uenigheter.

Men våren 2003 var de igjen konsolidert. Dermed var det igjen tid for å vise handling – ikke minst over for pressa.

Journalister tiltalt. Foruten den nye presseloven og angrepene på det frie journalistforbundet har myndighetene på nytt begynt å reise tiltale overfor journalister. I et av tilfellene dreier som en tre år gammel artikkel, som spekulerte i om utenriksministeren var på vei ut av regjeringen. Mer skal det altså ikke til. Ingen givere har til nå uttrykk ofentlig stor bekymring overfor innstramningene som gjennomføres og planlegges overfor media i Etiopia.

– Vi har mer en nok med grenseurolighetene med Eritrea, forklarer en nordisk diplomat som er sentral i begivenhetene.

Odd Iglebæk er norsk frilansjournalist.

JOURNALISTFORBUNDENE

■ Ethiopian Free Journalists Association (EFJA) – Det frie journalistforbundet i Etiopia – ble dannet i 1992. Men først i mars 2000, da tøværet overfor pressa var på sitt beste, kunne de starte sin virksomhet. Fra september 2001 har EFJA mottatt økonomisk støtte fra IPI – Det internasjonale presseinstituttet – til drift av kontoret. Etter at myndighetene i november siste år suspenderte organisasjonen, er kontoret nå stengt. EFJA har i dag 150 medlemmer. Alle arbeider i privateide aviser.

■ Ethiopian Journalists Association (EJA) er regjeringens journalistforbund i Etiopia. Dette ble dannet i 1974 og har 300 medlemmer. 85 prosent av disse arbeider i statlig media. De øvrige er ansatte i sivile organisasjoner.

Norge betaler eliteutdannelse for journalister i Addis Abeba

OSLO/ADDIS ABEBA (b-a): I februar ble det undertegnet en samarbeidsavtale mellom Det norske utenriksdepartementet og Universitetet i Addis Abeba. Bak avtalen ligger en bevilgning fra NORAD på 50,5 millioner kroner, fordelt på fire år.

• **ODD IGLEBÆK**
Pengene skal brukes til å finansiere den første masterutdannelse for journalister i Etiopia. Fra norsk side er det trolig den største bevilgning noen gang til slike formål.

Det har det blitt arbeidet i flere år for å få til avtalen. Først og fremst er det Øyvind Aadland ved det kristne mediesenteret Gimlekollen i Kristiansand som har gjort fotarbeidet. Aadland har sjøl vokst opp i Etiopia og kjenner landet godt. Avtalen som nå er inngått, er klart en fjær i hatten til han. Den vil også skaffe interessante arbeidsmuligheter for de ansatte ved Gimlekollen. Flere av dem vil kunne reise til Addis Abeba på gode vilkår. Men Aadland sjøl er ikke interessert i å diskutere dette.

– Vi er bare navet i hjulet, svarer han på slike spørsmål.

For demokrati? Innad i Etiopia er det ikke udelt hurrarop for de norske pengene. En stemme kommer fra Etiopias informasjonsminister Bereket Simon. Han er meget glad for Norges engasjement:

– Det vil klart styrke våre medier, sier han.

Enda mer optimistisk lyder det fra den norske ambassaden. Der heter det at de norske bevilgningene: «vil være et viktig bidrag til fremveksten av en fri og kritisk mediasektor og til styrkning av demokratiet i Etiopia».

Ingen garanti. Flere opposisjonelle ser ikke uten videre en slik kopling.

– Noen demokratigaranti får vi selvsagt ikke, sier blant annet den uavhengige økonomen Berhanu

Nega.

Også Kifle Multat, som er Etiopias uavhengige presses fremste talsmann, er skeptisk.

– Vi burde heller satse på å utdanne journalister på et juniornivå. Det er det vi trenger mest, sier han og tilføyer: – Dessuten vil det bare være statlige media som har råd til å ansette folk med masterutdannelse. Den private sektor har ingen mulighet til det.

Kifle Mulat har 25 års erfaring fra pressa og var en av de første som startet private aviser i Etiopia. I dag driver han sammen elleve kollegaer Lizzane Hizeb (Folkets Røst), som er en ukeavis og et månedsmagasin. Selv har Kifle Mulat blitt tiltalt og arrestert sju ganger for sitt arbeid som journalist og fagforeningsaktivist.

Samlet har han i løpet av disse ti årene tilbrakt 16 måneder bak murene. Tre ganger er han blitt satt fri mot kausjon. Beløpet har vært på størrelsen med en årslønn for uavhengige journalister. Det vil si ca. 10.000 kroner.

Evalueringer. Ansvar for arbeidet med utredningen om masterutdannelsen har ligget hos den norske ambassaden i Addis Abeba. Ambassadør Mette Ravn sier at hun har hørt om kritikken fra Kifle Mulat, men at ambassaden har gjennomført en uavhengig evaluering av masterprogrammet.

– Det er denne vi støtter oss på, sier hun. Men hun er ikke villig til å gi fra seg en kopi av nevnte evaluering.

– Den er et internt arbeidsdokument, begrunner hun.

«Tja». På Addis Abeba universitet er det Dr. Assefa Medhane som vil ha ansvar for journalistutdanningen. Han svarer nærmest et «tja» til Kifle Mulats kritikk og legger til: – Men jeg tror nok en del av våre studenter eventuelt vil starte for seg selv. Andre muligheter finnes innenfor PR-bransjen. De er stadig på jakt etter folk med den utdannelsen vi nå vil kunne tilby, sier han.

– Jeg kjenner ikke utviklingen i Etiopia godt nok til å kunne svare på det, men generelt kan det sies at det nettopp er land med udemokratiske regimer som virkelig trenger slike utdanningstilbud, som trenger å bli tilført kunnskap om ytringsfrihet, informasjonsfrihet og uavhengig journalistikk. Men det må gjøres med varsomhet og kritisk sans – hvem får disse pengene, og hva blir de brukt til? Gimlekollen vet jeg sitter på betydelig kompetanse, sier generalsekretær Per Edgar Kokkvold i Norsk Presseforbund.

Etiopias informasjonsminister **Bereket Simon** mener kritikerne av presseloven tar helt feil.

Kifle Mulat, EFJAs valgte leder.

Ambassadør **Mette Ravn**.

Bondevik lover økt bistand

Statsminister Kjell Magne Bondevik lover en fortsatt opptrapping av norsk bistand. Det framkom i en tale til fylkesårs-møtet i Møre og Romsdal KrF i Geiranger, skriver Vårt Land.

– Det blir økt innsats i kampen mot fattigdom, både hjemme og ute, i budsjettet for 2005. Vi vil fortsette opptrappingen av bistanden, sa Bondevik.

De frammøtte på årsmøtet fikk ikke høre hvilke konkrete tiltak Bondevik og KrF har fått gjennomslag for i budsjettforhandlingene så langt, men etter det Vårt Land kjenner til, går prosentsatsen på bistandsbudsjettet opp.

I dag går 0,94 prosent av Norges brutto nasjonalinntekt til utviklingsbistand. I Sem-erklæringen fra 2001 lover Høyre, Venstre og KrF at bistanden skal opp til én prosent av brutto nasjonal inntekt. Budsjettet som blir lagt fram i oktober, er siste sjanse til å nå én-prosentmålet før stortingsperioden utløper.

Norge sletter gjeld

Regjeringen har vedtatt å slette 69 millioner kroner av Gambias gjeld til Norge. Resterende gambisk gjeld til Norge er da på åtte millioner kroner, og dette vil bli slettet når Gambia har fullført HIPC-betingelsene, ventelig innen utgangen av året.

Også 143 millioner kroner av Elfenbenskystens gjeld er vedtatt slettet, men på grunn av urolighetene i landet og bruddet med IMF og Verdensbanken ble gjeldsletten suspendert i mars/april. Den resterende gjelden til Norge på 40 millioner kroner vil kunne slettes når Elfenbenskysten tar opp igjen de økonomiske reformene og slutter ny avtale med IMF/WB. Begge vedtakene om gjeldslette bygger på multilaterale rammeavtaler inngått i Parisklubben i 2002 og 2003, går det fram av en pressemelding fra Utenriksdepartementet.

Museveni bomber LRA i Sør-Sudan

Sundans myndigheter har gitt Ugandas president Yoweri Museveni tillatelse til å sende bombefly inn over grensen til Sør-Sudan for å tvinge opprørsgruppen Lords Resistance Army og dens leder Joseph Kony i kne.

Ansvarlige offiserer sier til den ugandiske avisa New Vision 20. mars, at de kommer til å bli værende i Sudan så lenge det er behov for det. To dager senere hevder Ugandas hær UPDF å ha drept 46 av Kony menn rett over grensen til Sudan. Uganda beskylder SPLA i Sør-Sudan for å slippe LRA fritt over grensa mellom de to landene. Krigen i Nord-Uganda har pågått i 17 år, og et stort antall barn er kidnappet og tvunget med i opprørshæren.

– Udemokratiske land trenger utdanning

– Er det riktig å gå inn i et land som Etiopia med over 50 millioner kroner til journalistutdanning? Og har Gimlekollen den kompetanse som skal til for å lede utdanningen?

– Ja, utviklingen i Etiopia er betenkelig, men det innebærer også at behovet er stort for en presse som kan holde øye med hva myndighetene driver med. Gimlekollen har et-

ter min mening høy kompetanse, og sammen med for eksempel krefter fra stiftelsen Arkivet kan den medvirke til å utvikle et godt faglig miljø, sier redaktør i Agderposten, Stein Gauslaa.

– Jeg kjenner ikke utviklingen i Etiopia godt nok til å kunne svare på det, men generelt kan det sies at det nettopp er land med udemokratiske regimer som virkelig trenger slike utdanningstilbud, som trenger å bli tilført kunnskap om ytringsfrihet, informasjonsfrihet og uavhengig journalistikk. Men det må gjøres med varsomhet og kritisk sans – hvem får disse pengene, og hva blir de brukt til? Gimlekollen vet jeg sitter på betydelig kompetanse, sier generalsekretær Per Edgar Kokkvold i Norsk Presseforbund.

90 PROSENT UTEN TILGANG TIL MEDIA

Etiopias befolkning nærmer seg raskt 70 millioner mennesker. Anslagsvis 10 prosent av disse har regelmessig tilgang til media, først og fremst radio. TV når flere større byer, mens aviser nesten bare er tilgjengelig i Addis Abeba. Sendinger fra statskringkastningen, Radio Etiopia, dekker 80 prosent av landarealet. Etiopia har 83 ulike språk. Det er regelmessige radiosendinger på åtte av disse. Det meste er på amharisk. Regelmessig kommer det ut nitti ulike aviser og tjuetalls magasiner i Etiopia. Ni av ti aviser er privat eid. Opplagene er små, oftest bare noen få tusen. De største opplagene finnes vanligvis hos den statlige pressa. En alminnelig lønn for en erfaren journalist i statlig media er 1500 til 2000 birr per måned. I de uavhengige avisene er lønningene ofte bare halvparten. 1 birr svarer omtrent til 1 krone.

Maktskifte ved bardisken

Den svarte eliten i Zimbabwe inntar de hvites arenaer

BULAWAYO (b-a): «Jock and Saddle» er navnet. Et hyggelig navn, men ikke et særlig hyggelig sted.

• I ZIMBABWE:
WILSON JOHWA

ZIMBABWE

«Jock and Saddle» er navnet på puben ved byen Bulawayos eneste travbane. Tidligere var dette en eksklusiv klubb forbeholdt hvite. I dag snakker de hvite med lave stemmer på den ene siden av den hesteskoformede baren, mens høylytte svarte, mange av dem nye landeiere, suksessrike handelsmenn og andre yrkesgrupper, okkuperer den andre siden.

Det er verken kameraderi på tvers av rasene eller åpenbare spenninger mellom dem. Snarere ser de to gruppene ut til å ignorere hverandre. Kanskje fryder den ene part seg over sin nyfunne selvtilitt, mens den andre tilsynelatende grubler over sin tapte makt?

Zimbabwes hvite minoritet befinner seg i et hjørne, som den er presset inn i av en regjering som selv er redd for å miste politisk makt. Og imens utnytter deler av den svarte middelklassen de hvites problemer. De plukker opp bitene de hvite har etterlatt seg, snapper til seg eiendommer, kjøper fancy biler og flytter inn i tidligere eksklusive nabolag, mens den stadig svinnende hvite befolkningen dyttes inn i nye enklaver.

– Det de hvite har vanskelig for å svelge, er den harde sannheten – at svarte har gjenfunnet sin status som mennesker, ikke som annenrangs borgere, sier journalist Njabulo Ncube. Han legger til at han ikke støtter sjikaneringen av hvite eller metodene man brukte for å ta jordeiendommer fra dem.

Verst blant eliten. David Coltart, anerkjent advokat og opposisjonspolitiker i parlamentet, sier rasere-lasjonene på grasrotnivå er gode, mens rasespenningen er sterkst mellom svarte og hvite medlemmer av landets pengesterke elite. Dette, mener han, skyldes en dyp bitterhet, særlig innenfor den regjerende Zanu-PF-eliten som tror på sin egen propaganda: at Zimbabwe er offer for sanksjoner innført av britene for å beskytte sine egne etterkommere, og at MDC (opposisjonspartiet Movement for Democratic Change, red.anm.) er kontrollert av hvite.

Som én av to hvite opposisjonsmedlemmer i parlamentet, har Coltart de siste fire årene opplevd en økende hat-propaganda mot landets hvite minoritet.

– I parlamentet blir jeg utsatt for en helt utrolig strøm av rasistisk utskjelling. Hvis den slags rasisme ble brukt mot svarte, ville den møtt universell fordømmelse, mener han.

Coltart, som er MDCs talsperson i juridiske spørsmål, sier mange av hans hvite bekjente er redde for å assosieres med ham.

Det hvite miljøet føler seg på defensiven, sier han: – De som tror det hvite miljøet er en homogen enhet som driver med sammensvergelse, har ikke grep om virkeligheten.

Media sprer hat. En rapport som nylig ble offentliggjort, bekrefter den økte forekomsten av hat-propaganda. Studien «Media under siege» fastslår at de statskontrollerte mediene bruker samme strategi som Rwan-

Her rådet en gang den hvite eliten grunnen. I dag har de svarte nyrike inntatt bardisken på travpuben i Bulawayo.

FOTO: WILSON JOHWA

das «hat-radio», som bidro til å fyre opp under volden som førte til drapene på rundt en million mennesker i 1994.

Rapporten, laget av landets uavhengige vaktbikkje, Media Monitoring Project Zimbabwe, er den første som trekker paralleller mellom på den ene siden propagandakrigen, regissert av landets mektige informasjonsminister Jonathan Moyo, og menneskerettighetssituasjonen på den andre. I løpet av de siste fire årene med statsdrevet lovløshet er det rapportert om hundrevis av drap, tortur, brannpåkøtelser og ødeleggelser av private hjem.

Gjennom sitt monopol i eteren slipper de statlige mediene ut en konstant strøm av nyhetsbulletiner, kommentarer, snakkeprogrammer og PR-snutter som hyller president Robert Mugabe, mens det øses eder og galle over den britiske regjeringen, opposisjonspartiet MDC og andre kritiske grupper.

Eksklusjonen av hvite fra statsmediene er del av en overordnet strategi. Hvite er sjelden å se og høre på fjernsyn eller radio, kanskje med unntak av rasistiske arbeidsgivere og bønder. Bare afrikanske filmer og amerikanske komiserier med svarte skuespillere blir kringkastet, tilsynelatende i et forsøk på å bygge opp under svart stolthet og kreativitet.

Arbeidskonflikter. Rasemotsetningene har ellers kommet tydeligst til uttrykk i næringslivet, som i tidligere år ble dominert av hvite gründere og multinasjonale selskaper. De sistnevnte brukte i en årrekke billig svart arbeidskraft til å bygge opp Rhodesias industri for å konkurrere med nabolandet Sør-Afrika. Hundre år senere hevder mange svarte at de ennå ikke behandles som likeverdige.

28-årige Melusi er ett eksempel. Han ble nylig ansatt i en importbedrift med hvit ledelse. Melusi sier at til tross for at han er del av ledelsen er han den eneste uten firmabil. To av seks salgrepresentanter er hvite. Disse to har firmabiler, tjener fire ganger så mye som ham og disponerer mobiltelefon på bedriftens regning. Melusi hevder at nestlederen i fabrikk er en ung fyr som akkurat er ferdig med videregående, men tjener mer enn nesten alle i fabrikk, inkludert den tidligere for-

mannen.

Men Melusi vil bli der han er.

– Hvordan kan jeg klage? De vil bare si at hvis jeg ikke liker jobben, har jeg rett til å si opp. Men hva skal jeg gjøre i stedet?

Mistet statsborgerskap. Det er likevel i første rekke for å oppnå politiske gevinster at «raseargumenter» brukes. Det finnes ingen bedre illustrasjon enn krenkelsene aktivist Judith Todd er blitt utsatt for. Todd, datter av Rhodesias liberale statsminister sir Garfield Todd, har brukt størstedelen av sitt liv på å bekjempe urett i Rhodesia. I denne kampen har hun stått side ved side med Mugabe og andre nasjonalister, men i forrige måned måtte hun forlate Zimbabwe etter å ha mislykkes i å få tilbake sitt zimbabwiske statsborgerskap. Dette ble hun og nærmere to millioner andre zimbabwere fratatt som følge av deres uheldige situasjon – «at en av foreldrene er født i et annet land».

For Todd, som mener Zanu-PF er en tro kopi av dets rasistiske forgjenger Rhodesia Front, er opplevelsen ikke ny. I 1972 ble hun fratatt statsborgerskapet sitt av Ian Smiths hvite regime og tvunget i eksil i syv år, etter å ha gitt sin støtte til svart flertallsstyret. Todd tolker regjeringens tilbaketrekkning av statsborgerskap for en så stor andel av befolkningen som en bevisst strategi for å ta knekken på landets hvite befolkning.

Deprimerende framtid. – Landet vårt, Rhodesia og siden Zimbabwe, har opplevd den store ulykken først å bli kapret av en gjeng rasister, og siden 1980-tallet av en gjeng kriminelle som gradvis fant ut at rasisme kunne brukes som et politisk våpen, sier hun.

Todds i dag avdøde far sir Garfield Todd ble nektet statsborgerskap og stemmerett i 2001.

– Ian Smith skapte Robert Mugabe, og de to fortsetter ubevisst å rettferdiggjøre hverandres eksistens, sier hun.

Todd mener Zimbabwes framtid er skremmende og deprimerende.

– Ingen zimbabwere, uavhengig av rase og bakgrunn, har noe håp om en konstruktiv og fredelig framtid under de nåværende «fengselsvokterne», sier hun.

Wilson Johwa er zimbabwisk journalist og tidligere redaktør i ukeavisen The Zimbabwe Mirror.

Våpen i oljefondet

Oljefondet har kjøpt seg voldsomt opp i våpen, og har økt investeringene i verdens ti største våpenprodusenter med over 80 prosent fra 1,2 til 2,2 milliarder kroner på ett år, ifølge NorWatch. Investeringene i klasebombeprodusenten General Dynamics har økt med 45,7 prosent og i atomvåpenproduksjon har investeringene økt med 55,6 prosent.

Den nylig framlagte årsrapporten for statens petroleumsfond viste det beste resultatet noen sinne, blant annet etter investeringer i våpenindustrien. For Oljefondet er tungt inne i verdens ti største våpenselskaper: Lockheed Martin (332,6 millioner), Boeing Co (311,7 millioner), Raytheon (99,6 millioner), BAE Systems (188,8 millioner), Northrop Grumman (158,6), General Dynamics (160,7 millioner), Thales (147,6 millioner), European Aeronautic, Defence & Space (387,4 millioner), Finmeccanica (79,5 millioner) og Honeywell (342,7 millioner).

Prostituerte aviser hiv-eksperiment

150prostituerte i Kambodsja nekter å delta i et Bill Gates-finansiert forsøksprosjekt med hiv-medisiner fordi de mangler forsikringer mot mulige sideeffekter. Prosjektet er et samarbeid mellom Kambodsjas helsedepartement, University of California og australske University of New South Wales. The Bill & Melinda Gates Foundation finansierer prosjektet, som skal teste ut medisinen Tenofovir DF i flere land for å finne ut om den reduserer risikoen for hivsmitte blant seksuelt aktive mennesker som regelmessig utsettes for risiko. Medisinen er allerede i bruk i behandling av allerede hivsmittede personer, og det nye prosjektet skal nå undersøke hvorvidt medisinen kan hindre smitte.

De prostituerte i Kambodsja sier de vil ha forsikringer om at de får behandling for mulige sideeffekter de neste 30 årene. Kambodsja har Sørøst-Asias største antall hivsmittede i forhold til folketall.

Uganda aviser statstortur

Human Rights Watch hevder at sikkerhetspolitiet i Uganda siden 2001 har brukt tortur overfor opposisjonspolitikere. Torturen skal være utført i form av slag med hammer og støkker, uttrekking av negler og elektrisk støt, hevder menneskerettsorganisasjonen.

Rådgiver for president Yoweri Museveni, John Nagenda, avviser at ugandiske myndigheter tillater og bruker tortur.

– Dette er tull, utløst av feberfantasier, sier han til BBC.

Han legger til at tilsvarende rapporter alltid har blitt etterforsket og funnet grunnløse av rettsvesenet i landet.

Etter Yassin, hva nå?

AV ATEF SAAD, PALESTINE REPORT

PALESTINA

Det mest presserende spørsmålet for mange palestinere etter likvideringen av 65 år gamle Sheikh Ahmed Yassin, grunnlegger av Hamas, er hva som nå vil skje med Hamas-bevegelsen. Observatører peker på at Hamas, med inspirasjon fra sin grunnlegger og leder, hadde lyktes i å gjeninnføre Shura. Det er et system i islam der et valgt råd styrer basert på flertallsavgjørelser, og som dermed sikrer det interne demokratiet bedre enn i noen annen palestinsk fraksjon av samme størrelse. Det var dette som gjorde Hamas så enhetlig. Ifølge Mohammed Ghazal, medlem av Hamas' politiske lederskap på Vestbredden vil ikke «Ahmed Yassins fravær forårsake noe organisatorisk forvirring i bevegelsen. Politikken formuleres på organisasjonens høyeste nivå, i tråd med Shura-systemet.»

Politisk analytiker og forfatter av boka «Palestinian political culture», Basem Zubeidi, er enig. Han tror likevel at organisasjonen vil føle tapet. «Hans bortgang vil etterlate et tomrom, og vil tvinge Hamas til å se etter nye muligheter. Etter mitt syn blir utviklingen innenfor palestinske myndigheter (PA) avgjørende her.» Han legger til: «Kanskje effekten likevel vil bli mindre i Hamas enn den ville ha blitt i Fatah, dersom President Arafat ble fjernet fra scenen.»

– **Rasjonell.** Hamas ble grunnlagt ved starten av den første Intifadaen i 1987, og er organisert rundt et stort nettverk av sosiale og veldedige organisasjoner. Politiske analytikere sier at i tillegg til operasjonene gjennomført av Hamas' militære gren, Izzedin Al Qassam-brigaden, var Yassins moderate og pragmatiske karakter noe som irriterte Israels statsminister Ariel Sharon.

«Sheikh Ahmed Yassin hadde evnen til rasjonell politisk tenkning», sier Zubeidi. «Det var dette vi så da Hamas erklærte våpenstillstand og stans i angrepene mot Israel, og da vi fikk Sheikh Yassins forsikring om at Hamas var villig til å stanse sine operasjoner i bytte mot israelsk tilbaketrekning og etableringen av en palestinsk stat på Vestbredden og i Gaza. Sheikh Yassin var i stand til å bevege Hamas standpunkter nærmere PA og ulike palestinske fraksjoner.»

Imidlertid tok ikke Israel erklæringen alvorlig. «Sharon kunne ikke engang forestille seg en palestinsk stat på 22 prosent av landområdet

En palestinsk mann ber foran graven til Sheikh Ahmed Yassin, som ble drept av israelske militære 22. mars.

FOTO: MARCO LONGARI/AFP/SCANPIX

kommentar

til det historiske Palestina», fortsetter Zubeidi.

Ny profet. I gatene i Palestina tror man at Hamas popularitet stiger for hver drepte leder. Ifølge 50 år gamle Khalid Saleh, er dette fordi «ledere i Hamas er ikke involvert i korrupsjon og de er rede til å ofre seg». Saleh, som eier en liten hommusjappe i flyktningleiren Askar nær Nablus, tror drapet på Yassin er i det palestinske folkets interesse. «Kanskje vil verden nå forstå at det er Israel som provoserer og angriper. Mannen var lenket til rullestolen og var i ferd med å forlate moskeen etter bønn. Dette var en skammelig handling. Det må verden nå forstå.»

Iyad Barghouti, sosiolog ved Al Najah University og forfatter av to bøker om politisk islam, mener «Israels likvidering av Yassin vil sette Hamas i stand til å gjøre ham til et symbol og en ny «profet» for de islamistiske bevegelsene i Palestina og den muslimske verden for øvrig. Israel har drept et symbol for den palestinske motstanden for mange muslimer verden over».

”

Vi er alle Ahmed Yassin.

Talsmann for al Aqsa-brigaden.

Kaldt vann. Likvideringen vil intensivere konflikten med israelerne ennå mer, og styrke de minst moderate kreftene i Hamas. Ifølge Zubeidi, er drapet på Yassin som «en bølge kaldt vann i fjeset på flere moderate arabiske ledere.» Dette vil igjen virke negativt inn på den rollen disse landene kan spille. Bare noen dager før drapet hadde Jordans Kong Abdullah avlagt et kort besøk i Israel, og møtt statsminister Sharon. Også Egypt har forsøkt å roe situasjonen den siste tiden.

Men hvordan vil likvideringen av Yassin virke på den palestinske arenaen?

«Hamas vil bli mer stringente i forhold til forhandlingene mellom Palestina og Israel, og det at Yassin ikke er der lenger vil styrke båndene mellom palestinske militære fraksjoner», mener Barghouti. «Palestinske selvstyremyndigheter (PA) vil tape, og Israel vil miste sivile og soldater fordi Hamas vil svare for enhver pris. Moderate arabiske regimer, som Jordan, Egypt og Saudi-Arabia, som har beholdt forbindelsene med Hamas via Sheikh Yassin, vil også tape.»

Dialogens mann. Til og med ledere

på den palestinske ytre venstresiden ser et stort tap i Sheikh Yassins bortgang: «Vi har mistet en dialogens mann på den palestinske arena», sier Tayseer Khalid, medlem av politbyrået i Democratic Front for the Liberation of Palestine.

Asem Abdel Hadi, politbyråmedlem i Palestinian People's Party uttaler: «Det er ingen tvil om at likvideringen og det symbolet Yassin var for palestinsk motstand, indikerer at Sharon ikke er interessert i å nå fram til noen politisk løsning med palestinere.»

Under en minneseremoni med tusener av deltakere i sentrum av Nablus, lød budskapet fra en talsmann for al Aqsa-brigaden slik: «Vi er alle Ahmed Yassin. Brødre i Hamas og Izzedin Al Qassam-brigaden, Ahmed Yassin er ikke deres alene – han tilhører den palestinske motstandskampen.»

Artikkelforfatteren jobber for Palestine Report og er tilknyttet det norskstøttede Jerusalem Media and Communications Center. (Synspunkter i artikkelen står for artikkelforfatterens egen regning.)

Vesten tapper Afrika for helsepersonell

HELSE

• SILJE BERGGRAV

Med lønninger over 20 ganger lokalt nivå trekker rekrutteringsfirmaer i vesten nyutdannede leger og sykepleiere ut av det afrikanske helsevesenet. I Ghana er så mange som 70 prosent av helsepersonell utdannet mellom 1993 og 2000, forsvunnet ut av landet.

Flere land i vesten, som Canada, USA og Storbritannia, har de siste årene satt i system å rekruttere helsepersonell fra land i Afrika. På den måten kan de fylle hull i helsevesenet uten selv å betale for den lange og dyre utdanningen. Mange leger og sykepleiere rekrutteres direkte etter endt utdanning, uten å jobbe en dag i hjemlandet. En betydelig andel afrikanske leger og sykepleie-

re flytter dessuten til andre land i regionen der lønnsnivået er høyere, hovedsaklig Sør-Afrika.

– Helsesektoren i sørlige Afrika holder på å falle sammen. I har havnet i en ond sirkel. Når hele helseapparatet dreneres for personale, blir arbeidsvilkårene verre for de som er igjen. Til og med de som utdanner leger og sykepleiere, forsvinner, sier Antoinette Ntuli til svenske Omvärlden.

Ntuli, programsjef for organisasjonen Health Systems Trust i Sør-Afrika, leder en internasjonal studie som skal kartlegge personalflukten fra helsevesenet. Hun er svært bekymret over utviklingen de siste årene. I flere land klarer man ikke lenger å gi det mest grunnleggende hel-

”

Helsesektoren i sørlige Afrika holder på å falle sammen.

Antoinette Ntuli, programsjef for organisasjonen

setilbud på grunn av personalmangel, og verst er situasjonen på landsbygda, sier hun.

I Ghana fantes det eksempelvis 1500 leger for 20 år siden – i dag er tallet det samme, til tross for at befolkningen er fordoblet. En studie fra Sør-Afrika avdekker at i perioden 1989 til 1997 forlot over 230.000 helseutdannede landet til fordel for land i Vesten. I Canada er ti prosent av landets sykehusleger utdannet i Sør-Afrika. Det zambiske helsevesenet har bare klart å holde på rundt 50 av de over 600 legene som ble utdannet i landet etter uavhengigheten. Av 1200 leger utdannet i Zimbabwe på 1990-tallet, var bare 360 tilbake i 2001.

Mangelen på helsepersonell er

ett av de største hindrene for å få kontroll med spredningen av tuberkulose, mener Verdens Helseorganisasjon. Antoinette Ntuli mener vestlige land bør innføre forbud mot rekruttering av afrikansk helsepersonell. Storbritannia har allerede iverksatt et slikt forbud i det offentlige helsevesenet, men rekrutteringen fortsetter likevel i den private sektoren.

Les rapporten «Health Personnel in Southern Africa: Confronting maldistribution and brain drain»: www.equinetiafrica.org/Resources/downloads/HRH%20Review.pdf

Sør-Asia har flest feilernærte

Forklaring: kvinner har lavere status i Asia enn i andre verdensdeler

MUMBAI/NEW DEHLI (b-a): Nær halvparten av alle barn i Sør-Asia er feilernærte, og problemet langt mer utbredt enn i Afrikas fattigste land. Kvinners lavere status i Asia er forklaringen, ifølge UNICEF-eksperter.

INDIA

• I INDIA:
SILJE BERGGRAV

- One rupee, didi (storesøster). Give me one rupee only.

Spinkle i beinbygningen og resignerte i kroppsspråket har den lille gruppen tiggerbarn samlet seg rundt oss i sentrum av Mumbai. Med en håndbevegelse foran munnen ber de om en rupee (16 øre) til mat. På armen til den eldste jenta henger en baby, matt i blikket og for slapp til å gi fra seg en lyd.

Få steder i verden er de tiggende barna så mange, så fysisk reduserte og små for alderen, som i Indias nest største by. Bakom regjerer den lokale mafiaen, som tar pengene barna klarer å samle inn i bytte mot et tilfeldig sammensatt måltid.

- Vi spiser som regel to ganger om dagen. Vi får litt ris, dal (linse-suppe) og te. Men bare hvis vi tigger nok penger, forteller 11 år gamle Surekha.

Det skjer ikke hver dag. Til gjengjeld hender det barna får tippet til seg en pose snacks eller søtsaker fra velmenende forbipasserende.

Neglisjert lidelse. Men de tiggende gatebarna i India utgjør bare en liten andel av barna i regionen som ikke får dekket sine grunnleggende ernæringsbehov.

- Feilernæring er en av de mest neglisjerte former for menneskelig lidelse, særlig blant barn. Den vanlige oppfatning er at problemet er aller mest utbredt i sørlige Afrika. Men statistikken viser klart at regionen som er aller mest rammet, er Sør-Asia, sier Shiva Kumar, konsulent for UNICEF i India og ekspert på barnehelse og ernæring.

Han viser til at rundt 30 prosent av barna i sørlige Afrika er undervektige, mens det tilsvarende tallet for Sør-Asia er nær 50 prosent. I India og Bangladesh er andelen feilernærte barn betydelig høyere enn i selv de fattigste landene i sørlige Afrika.

Lider gjennom hele livet. Feilernæring, en ubalanse i forholdet næringsstoffer kroppen får i seg og hva den har behov for, starter ofte før

Amu (10, f.v.), Surekha (11), Jati (6) og babyen Sheetal tilbringer det meste av dagene som tiggere i området rundt Mumbais eksklusive hoteller. Gatebarna utgjør bare en liten andel av barna i India som ikke får dekket sine grunnleggende ernæringsbehov.

FOTO: SILJE BERGGRAV

UNICEF-studien finner du her: www.unicef.org/pon96/nuenigma.htm

fødselen. Den hemmer veksten, den intellektuelle utviklingen og gjør barnet mindre motstandsdyktig mot sykdommer. Forskning tyder på at for et moderat feilernært barn er risikoen tre ganger så stor for å dø av en vanlig barnesykdom, mens for et svært feilernært barn er risikoen bortimot åtte ganger så stor som for et velernært barn. Samtidig er lidelsen nokså usynlig: flesteparten av de mildt eller moderat feilernærte barna bærer ingen ytre tegn på sykdomstilstanden. Kumar slår hull på forestillingen om at fattigdom er

hovedårsaken til feilernæring.

- På verdensbasis er det ikke funnet noen klar sammenheng mellom lav gjennomsnittsinntekt og feilernæring. De fleste landene sør for Sahara har en lavere gjennomsnittsinntekt enn India, og likevel har de lavere forekomst av feilernæring, påpeker han.

Kvinner mindre verdt i Asia. UNICEFs regionkontor for Sør-Asia har tidligere satt fokus på fenomenet i rapporten «Malnutrition - A South-Asian Enigma». I studien pekes det

på at svaret ikke ligger i jordbruksproduksjon per innbygger, som er høyere i Sør-Asia enn i sørlige Afrika. Ekstremt ujevn fordeling er en annen mulig forklaringsfaktor som skjuler seg bak gjennomsnittstall - men sosial ulikhet ser ikke ut til å være betydelig større i Sør-Asia enn i Afrika. Forskerne avskriver også faktorer som vegetarianisme, utbredt i Sør-Asia, og manglende ernærings tiltak fra myndighetene. Svaret, mener de, ligger i jenter og kvinners lavere status i Sør-Asia sammenlignet med sørlige Afrika. Påstanden underbygges av at bare i Asia er gjennomsnittlig levetid for kvinner betydelig lavere enn for menn.

Det beste til mennene. Ekspertene viser til at jenter og kvinner i Sør-Asia ser ut til å være mindre tatt vare på av ektefeller, familier og samfunnet forøvrig. I begge regionene er det vanlig at mennene spiser det beste og meste av maten, mens jentene og kvinnene spiser det som er igjen. I Sør-Asia vil moren først gi sønnene det beste av det som er til overs, på bekostning av sin egen og døtrenes ernæringsbehov. Det er liten tvil om at kvinner i begge regionene er underordnet, men ifølge forskerne er kravene som stilles til kvinners tid og arbeidsinnsats i sterkt patriarkalske sørasiatiske samfunn tydeligere og langt mer urettferdige enn noe annet sted i verden.

Stor forskjell mellom delstater. Shiva Kumar trekker fram to delstater i India, Sikkim og Madhya Pradesh, der andelen feilernærte barn er henholdsvis 24 og 54 prosent.

- Det er slående hvor stor forskjell på kvinners frihet du finner i de to statene. I Sikkim er andelen kvinner som får utdanning, lov til å arbeide og disponere egne penger betydelig større enn i Madhya Pradesh. Her er også andelen barn med normal fødselsvekt og barn som får solid mat i 6-9 månedersalderen, mye høyere. Disse tingene henger sammen, sier UNICEF-eksperter.

- *Hvilken betydning bør denne kunnskapen ha for helserettet bistand?*

- Hvis målet er å bekjempe feilernæring, bør fokuset endres fra å øke husholdningers inntekt og tilgang på mat, til å forstå hvordan de ulike familiemedlemmene bestemmer over mat, helse og omsorg for barna. Mest av alt handler det om å stoppe diskrimineringen av jenter og kvinner. Det er den eneste måten vi kan få bukt med det sjokkerende høye nivået feilernærte barn i Sør-Asia, mener Kumar.

Ny rapport: Velstående indere velger bort jentebarn

• I INDIA:
SILJE BERGGRAV

NEW DEHLI (b-a): Høyere utdanning og inntekt til tross - indiske ektepar aborterer bort stadig flere jentebarn. En rapport utgitt nylig av FNs befolkningsfond (UNFPA) avdekker et sjokkerende fall i antall jentebarn per guttebarn. Under normale omstendigheter skulle India hatt 35 millioner flere kvinner.

- Funnene er alarmerende, og er nødt til å møtes med mottiltak, sier Thoraya Ahmed Obaid, direktør for Befolkningsfondet.

Ifølge rapporten er antall jentebarn mellom 0-6 år på landsbasis

Rapporten finnes her:

www.unfpa.org/in/publications/16_Map%20brochure_English.pdf

gått ned fra 945 til 927 per 1000 gutter i perioden 1991-2001. Situasjonen er verst i noen av de minst utviklede statene som Punjab, Haryana, Himachal Pradesh og Gujarat, der man har færre enn 800 jentebarn per 1000 gutter. Men selv i sørvestlige bydeler av New Delhi, der befolkningen er blant den mest velutdannede og høytlønnede i landet, har andelen jenter falt. Chandni Joshi, direktør for FNs utviklingsfond for kvinner (UNIFEM) i India, mener innholdet i rapporten er symptomatisk for kvinners generelle kår i landet.

- Kjønnsseleksjon har lange tra-

disjoner i India - forskjellen er at nå kan man gjøre det med kirurgiske inngrep. I de aller fleste familier blir jenter vurdert først og fremst som en utgiftspost. Hele hennes livssyklus handler om å tjene menn. Å forandre folks holdninger er enormt krevende, men å bruke lovverket alene, holder ikke, sier Joshi til Bistandsaktuelt.

Selv om det er ulovlig i India å abortere barn på bakgrunn av kjønn, praktiseres det i stor grad gjennom private klinikker. Drap på nyfødte jenter er heller ikke uvanlig.

- Jentebarn drepes ved at man legger en sandsekk over ansiktet

hennes eller ved å kvele henne. Det er ikke et sjeldent fenomen; det er lett å komme unna med, sier en mor som intervjues i rapporten.

Feminist og rettighetsforkjemper Bharti Ali i organisasjonen HAQ mener det er på høy tid indiske kvinner stilles til ansvar for sine valg.

- Kvinner velger selv å abortere sine jentebarn. Kvinner velger selv å bli i voldelige ekteskap. Og de godtar strukturelle urettferdigheter som manglende eiendomsrett. Hvis ikke utdannede kvinner selv står opp og protesterer, får vi ikke til endringer, mener Ali.

– Ingen kompromisser

Steile fronter i det kaotiske kongedømmet Nepal

Internasjonale givere må i enda sterkere grad knytte bistanden til krav om demokrati, menneskerettigheter og godt styresett, mener Madhav Kumar Nepal. Han kan bli Nepals nye statsminister, dersom partene slutter fred.

NEPAL

• SILJE BERGGRAV

Han er betinget optimist, men uttrykte et sterkt ønske om en løsning på konflikten i Nepal, under sitt Norgesbesøk nylig:

– Vi må finne en vei ut av denne krisen. Landet vårt lider enorme tap, i form av menneskeliv, ødelagt infrastruktur, sosiale og økonomiske kostnader, sier Kumar Nepal, generalsekretær i det marxist-leninistiske partiet CPN-UML.

Stadig verre. Den politiske rivaliseringen i Nepal har forverret seg det siste året. De politiske partiene er sterkt imot at kong Gyanendra tok makten i oktober i fjor, oppløste parlamentet og innsatte en ny regjering utpekt av ham selv. På den andre siden kjemper maoistiske opprørere, som ønsker å erstatte monarkiet med et kommunistisk styre. Opprøret har kostet minst 9000 menneskeliv siden 1996.

Kumar Nepal leder landets største opposisjonsparti, og har nylig møtt både maoist-lederne og kongen for fredssamtaler.

– Maoistene har klart å oppnå en viss støtte i befolkningen, ved å stille krav om sosial utjevning, tiltak mot arbeidsløshet og bedre styresett. Samtidig driver de utstrakt terror. De tar ingenting for å brutalt ta livet av sivile som ikke støtter dem. Likevel forstår de at de ikke kan holde på slik i all evighet, og ønsker å finne en løsning, sier han.

Ingen kompromisser. – Hva tror du selv er den beste strategien for å løse konflikten?

– Vi befinner oss i dag mellom to ytterpunkter. På høyresiden har vi kongen og hans autokratiske føydalstyre. På den andre siden har vi maoistene som vil innføre ettpartistyre. Vi i de politiske partiene ser folkestyre som eneste vei ut; vi kan ikke inngå kompromisser om viktige prinsipper som demokrati, menneskerettigheter og styresett. Vi gjør vårt beste for å bringe de to ytterkantene sammen og få dem til å innse at deres politikk er gått ut på dato, at den tilhører mislykkede regimer. Hvis maoistene er villig til å finne en løsning basert på flerpartistyre, kan vi sette oss ned sammen og diskutere konstitusjonelle løsninger.

Lederen av Nepals kommunistparti, **Madhav Kumar Nepal**, var nylig i Norge for å orientere om den kaotiske tilstanden i det asiatiske fjelllandet.

FOTO: MARTE CHRISTENSEN/DAGSAVISEN

Folk redde. – Kongen har varslet at han ønsker å avholde valg – hvorfor griper dere ikke denne sjansen?

– Jeg tror ikke på at han virkelig vil avholde et demokratisk valg. Folk flest er svært usikre på sikkerhetsstyrkenes lojalitet til kongen. Regjeringshæren er beryktet for sine brutale overgrep mot sivilbefolkningen, og i dagens situasjon vil folk være redde for å stemme fritt.

– Kongen hevder partiene er for splittet til å kunne samles i en regjering som kan jobbe til beste for Nepal?

– Det er helt feil. Vi er en sterk allianse som står samlet rundt vesentlige spørsmål om hvordan vi skal løse dagens sosiale og økonomiske utfordringer, og bringe makten tilbake til folket. Noen av partiene står utenfor alliansen, men i kampen for demokrati, står vi alle samlet.

Feilbrukt bistand. – Mange vestlige bistandsprosjekter står i stampe på grunn av urolighetene. I hvilken grad går dette utover Nepals fattige?

– Slik situasjonen er i dag, når uansett ikke bistanden fram til de som trenger den. Midler blir feilbrukt og underslått; det er ingen gjennomsiktighet i pengebruken.

”

Bistand kan lett brukes feil; i vårt tilfelle, til å styrke autokratiske ledere.

Bistand kan lett brukes feil – i vårt tilfelle, til å styrke autokratiske ledere. Hvis pengene skal ha noen effekt i Nepal, må de knyttes til krav om menneskerettigheter, demokrati og godt styresett. Alle midler må settes inn for å løse konflikten i landet. Hvordan kan man forvente å skape utvikling i et land som står midt oppi en så langvarig og voldelig konflikt? spør Kumar Nepal.

Skandinavisk modell. – Hvordan kan det internasjonale samfunnet best bidra i Nepal for øyeblikket?

– Jeg ser gjerne et økt engasjement fra internasjonale fredsekspertene, og Norge har et spesielt godt rykte som fredsmegler. Jeg er også interessert i å lære mer om den skandinaviske modellen for velferdsstaten. Jeg tror Nepal har mye å lære av dere.

FAKTA:

■ Nepal er norsk hovedsamarbeidsland for bistand.

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO: SCANPIX

1. Hvem er dette?
2. Hvem er president i Namibia?
3. Hva heter hovedstaden på Haiti?
4. Hvilket hav omslutter Sri Lanka?
5. Hva heter sitrusfrukten som er en krysning mellom mandarin og pomerans?
6. I hvilken by finner vi klage-muren?
7. Hvem var president i henholdsvis USA og Sovjetunionen under Cuba-krisen i 1962?
8. På reiser opplever man gjerne gekkoer. Er disse små øglene farlige?
9. Hva er hovedstaden i Niger?
10. Hva kalles den høyt utviklede billedskriften fra oldtidens Egypt?
11. Hvem er Olusegun Obasanjo?
12. Hva er hovedingrediensen i et boliviansk måltid?
13. Hvor er Port of Spain hovedstad?
14. Hva het Etiopia tidligere?
15. Hva betyr «yang»?
16. I hvilket hav ligger Maldivene?
17. Hva slags kulturminner ble brutalt sprengt bort av Talibanregimet i 2001?
18. Hvilken tittel hadde Haile Selassie?
19. Hvilket dyr i gnagerslekten er delikatess i Ecuador?
20. Hva er myntenheten i Libya?

Svarene finner du på side 27.

Spørrespalten er laget av **Caroline Hvidsten**

SAIH fikk Operasjon Dagsverk 2004

Elevtinget, Elevorganisasjonens landsmøte, har bestemt at Operasjon Dagsverk (OD) skal støtte Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpesfond (SAIH) under årets kampanje. I konkurranse med prosjektsøknader fra Flyktingerådet og Kirkens Nødhjelp, ble det en klar seier for SAIH med 72 prosent av stemmene.

Pengene skal SAIH bruke på et prosjekt i Sør-Afrika. I landet blir en

av fire jenter voldtatt før de fyller 16 år. Drap er den vanligste dødsårsaken for gutter mellom 15 og 21. Prosjektet «Just don't» skal hjelpe ungdommen til å bryte de negative voldsspiralene gjennom blant annet teater og konfliktløsning.

– Nå vil ungdom i Sør-Afrika selv ta opp kampen mot volden, og gjennom Operasjon Dagsverk til høsten har alle norske skoleelever mulighet til å støtte dem i dette, sier funge-

I år er det 40 år siden den første OD-kampanjen.

rende leder i Operasjon Dagsverk, Andreas Johannesen Delsett.

I år er det 40 år siden den første OD-kampanjen.

– «Just don't-kampanjen» vil nå direkte ut til 250.000 ungdommer i Sør-Afrika. Vi håper denne kampanjen vil engasjere like mange ungdommer i Norge, fordi voldsproblemet også er kjent her, sier Gunvor Knag Fylkesnes, nestleder i SAIH.

Prøv en annonse eller ilegg i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Er fattigdommen i Mosambik redusert?

AV JON TEIGLAND

MOSAMBIK

Et overordnet mål med norsk bistand er å bidra til varige bedringer i levekår i utvalgte utviklingsland. Hjelpen skal spesielt komme de fattigste til gode, men det kan det være tvil om. Riksrevisjonen var høsten 2003 i hvert fall tvilende etter en evaluering av norske bistandsprosjekt i Mosambik hvor både helheten og sentrale enkeltprosjekt ble vurdert. Riksrevisjonens tvil har økt behovet for pålitelig informasjon.

Utviklingsministeren har riktignok hevdet at situasjonen i Mosambik er spesiell, både på grunn av langvarig borgerkrig og store flomkatastrofer. En rekke giveland vurderer likevel at den samlede bistandsinnsatsen i Mosambik har vært en suksess. Ikke minst fordi freden i et av verdens aller fattigste land har vært kombinert med sterk økonomisk vekst. Men usikkerheten om hvordan utviklingen reelt sett har vært, er betydelig. Nylig avsluttede undersøkelser foretatt av det nasjonale statistikkbyrået reduserer noe av usikkerheten og belyser både innbyggerne egne subjektive vurderinger av sine levekår og objektive kriterier på fattigdom.

Innbyggernes vurdering i 2002/3 var at levekårene i Mosambik hadde endret seg klart negativt. På landsbygda, hvor flertallet av innbyggerne bor, var riktig nok levekårene i 30% av landsbyene blitt bedre de siste 5 årene. Men flertallet (53%) av landsbyene hadde dårligere levekår i 2002/3 enn i 1997 – ut fra lokale resurspersoners vurdering. Flomkatastrofene i 2000/01 var i liten grad årsaken.

Det var prisutviklingen, arbeidsløsheten og naturforhold generelt som var de viktigste negative faktorene i 80% av landsbyene i rurale strøk. Naturkatastrofene har i samspill med andre faktorer hatt negative effekter i omlag 20% av landsbyene. Der hvor det har vært en positiv utvikling har offentlige servicetilbud hatt betydning sammen med redusert kriminalitet og økt trygghet etter borgerkrigen.

En landsomfattende undersøkelse som dekket både urbane og rurale områder i 2002/3, viste at 50% av husholdningene vurderte at deres egen økonomi var forverret i løpet av det siste året. Kun 21% mente de hadde fått det bedre. En tilsvarende undersøkelse 5 år tidligere viser at flertallet vurderte den økonomiske

kronikk

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes gz@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

utviklingen som negativ også den gang. Økte levekostnader og arbeidsløshet var de viktigste problemene ut fra befolkningens egne vurderinger. Både rike og fattige opplevde den økonomiske utviklingen som negativ. De statsansatte vurderte oftere utviklingen som positiv, noe som kan gjenspeile at de store bistandsmidlene er forvaltet av offentlige institusjoner.

Hovedformålet med undersøkelsene var å kartlegge forbruksmønster og inntektsstruktur, bl.a. for å gi bedre grunnlag for fattigdomsvurderinger. Men å vurdere om forbruket av økonomiske goder øker er vanskelig i land som er i en overgangsfase til markedsøkonomi. Et faglig hovedproblem i Mosambik er derfor å fastsette «verdien eller prisen» for eksempel på sterkt subsidierte boliger og egenprodusert mat.

Beregninger indikerer imidlertid at forbruket har økt med nesten 50% per innbygger fra 1996/7 til 2002/3, målt i faste priser. Veksten har vært ganske lik både i urbane og rurale strøk.

Endringer i slike gjennomsnittstall kan skjule store forskjeller, spesielt i land med stor forskjell på fattige og rike. En undersøkelse fra landbrukssektoren indikerer at de rikeste har doblet sine inntekter fra 1996 til 2002, mens de fattigste har hatt en nedgang på 2%. Den nye landsomfattende undersøkelsen fra 2002/3 indikerer imidlertid at inntektsfordelingen (målt ved forbruket) har endret seg lite fra 1996/7.

Begrepet «de aller rikeste» har da et litt uvanlig innhold, for «de 20% aller rikeste» i Mosambik hadde i gjennomsnitt et forbruk per person og dag på bare litt mer enn 1 dollar. De «aller rikeste» hadde med andre ord litt høyere forbruk i 2002/3 enn de personer som internasjonalt ofte er definert som «ekstremt fattig», mens de 20% aller fattigste hadde et forbruk per person på 10-15 cent per dag. Nå har dollar også større kjøpekraft i Mosambik, slik at kjøpekraftskorrigerte beregninger viser at 59% av befolkningen hadde et forbruk

En landsomfattende undersøkelse i 2002-2003 viser at 50 prosent av husholdningene vurderte at deres egen økonomi var forverret i løpet av det siste året.

på under 2 dollar per dag i 2002/3, en nedgang fra 78% i 1996/7.

Beregninger basert på behovet for å dekke et kaloriinntak på minst 2150 kalorier per dag, viser at 64% av innbyggerne i Mosambik hadde et forbruk under denne grensen for absolutt fattigdom i 2002/3. Andelen under fattigdomsgrensen ble redusert 5,5% fra 1997, men da er fattigdomslinjen målt ved å sammenligne samme type matvarer (fixed bundle). Siden prisene har endret seg i løpet av disse årene, har type forbrukte matvarer også endret seg (en substitusjonsprosess) og derved også kaloriinnholdet. Hvis man korrigerer for substitusjonsprosessen (flexible bundle) blir den absolutte fattigdommen (målt i kalorier) kraftig redusert. Den metoden indikerer at andel av befolkningen under fattigdomslinjen falt med imponerende 15 prosentpoeng, fra 69% i 1996/7 til 54% i 2002/3.

Det er betydelig usikkerhet knyttet til kjøpekraftskorrigerte vurderinger og til ulike mål for absolutt fattigdom. Undersøkelsene indikerer for eksempel at den absolutte fattigdommen i en provins ble halvert i løpet av 5 år, noe en nok kan tvile på er reelt. For nedgangen kan ha sammenheng med at naturforholdene i 1996/7 eller 2002/3 var spesielle og at matvareproduksjonen i den provinsen var uvanlig lav eller høy et av disse årene. Et viktig spørsmål er derfor hvorfor forbruket har endret seg fra et år til et annet, og om forbedringer er varige.

En årsak er at tilgangen på varige forbruksgoder har økt, men den var i 2002/3 fortsatt meget lav. Snaut 2% av husholdningene disponerte egen bil og et tilsvarende antall hadde elektrisk komfyr, mens 4% hadde mobiltelefon. Andelen som disponerte sykkel var imidlertid fordoblet; opp fra 12% til 28% i løpet av 5 år, og vesentlig flere hadde radio og klokke. Den økte tilgangen på sykler, radioer, klokke m.m. gjenspeiler en prosess hvor husholdningene har et lite overskudd etter å ha tilfredstilt elementære behov for mat og husvære. Men det er store grupper som fortsatt bruker et år på å samle sammen så mye midler at de har råd til å kjøpe en meget enkel klokke eller radio. (50% av radioene og klokkene kjøpt av husholdningene i 2002/03 kostet mindre enn 45 norske kroner).

En betydelig grad av kriminalitet gjør at husholdningene ofte ikke får beholde forbruksgoder for seg selv. I 2002/3 oppga hele 26% at de hadde vært offer for kriminelle handlinger det siste året. Ran og tyveri utgjorde 90% av hendelsene. Det var spesielt tyveri av matvarer, husdyr og husholdningsutstyr, noe som var utbredt over hele landet. De fattigste ble hardest rammet relativt sett. Mens de aller rikeste av ofrene i gjennomsnitt tapte verdier tilsvarende snaut totalforbruket i løpet av 2 måneder, tapte de aller fattigste verdier som tilsvarte nesten 8 måneder av deres forbruk. Husholdningenes egen vurdering var at kriminaliteten hadde sunket de siste årene, men fortsatt var det slik at 20% ikke ville gå ut i nabolaget etter at det var mørkt. Likevel rangerte kriminalitet lavt på folks vurdering av faktorer som påvirket deres levekår. Prisutviklingen, arbeidsløshet og skiftende naturforhold var det befolkningen selv identifiserer som viktigst, sammen med offentlige infrastruktureltiltak og naturkatastrofer.

Undersøkelsene i 2002/3 fra de rurale områdene viste at nesten halvparten (45%) av landsbyene hadde hatt offentlige investeringer de siste par årene. Det vanligste var prosjekter innen skolesektoren, men det var også betydelig aktivitet innen vei, vannforsyning og helsesektor.

Behovene er fortsatt store. 20% av landsbyene mangler helt veiforbindelse med omverdenen, 16% mangler helt et skoletilbud. 97% mangler offentlig telefon og må i gjennomsnitt reise 300 km til nærmeste telefon.

Bare 8% av landsbyene har helse-senter, mens 18% har enkel helsestasjon. Effektene av mer moderne helsetilbud er betydelig. Der hvor det er etablert helsesenter føder over 90% på helsesenteret. I landsbyer uten helsetilbud føder over halvparten i sitt hjem med den risiko det medfører. At over halvparten av kvinnene på landsbygda føder hjemme representerer også en tapt mulighet for å informere om sykdomsforebyggende tiltak, ikke minst om aids og malaria.

Resultatene er fra representative undersøkelser blant 8700 husholdninger fordelt på over 500 lokalsamfunn i 2002/3. Intervjuene dekker hele året og er gjennomført av et erfarent intervjukorps. Svarprosenten var 92,8%. Betydelige resurser er brukt på opplæring og kontroll. Kvaliteten på dataene er god. Undersøkelsene i 1996/96 fulgte stort sett samme opplegg. Resultatene har en betydelig grad av konsistens. Det vesentligste konsistensproblemet er at befolkningen vurderer utviklingen som negativ, mens objektive kriterier enkeltvis og samlet sett tyder på en mer positiv utvikling.

Når en av lederne ble spurt om hvorfor befolkningen var så kritisk, svarte han at «det var fordi de var mosambikanere». Men at «folk alltid klager» er trolig en noe for enkel forklaring, for vurderingene registrert i undersøkelsene gjenspeiler ingen «stabil» misnøye. Begrunnelsene for folks vurderinger synes dessuten ofte å være rimelige. Sannsynligvis er forklaringen at en rekke ulike tids- og stedsspesifikke faktorer påvirker utviklingen. En annen årsak kan være at folk ikke vurderer endringer i enkelte objektive kriterier som vesentlige sammenlignet med andre endringer i sine levekår. Folk vurderer for eksempel ikke nødvendigvis fattigdom ut fra kaloriinnhold. Det gjør det nødvendig å supplere beregninger av fattigdomslinjer med andre perspektiv.

Det gjenstår også et betydelig arbeid med å klarlegge hvilke faktorer som har vært mer eller mindre vesentlige for utviklingen i Mosambik. Hovedproblemet her er mangel på ressurser og lokal kompetanse. Forhåpentligvis kan det nye forskningsprogrammet til Forskningsrådet om fattigdom bidra til å løse slike problem. Datagrunnlaget gir i hvert fall store faglige muligheter.

Jon Teigland er rådgiver ved det nasjonale statistikkbyrået i Mosambik, engasjert via Statistisk Sentralbyrås seksjon for internasjonalt utviklings samarbeid. Teigland har en doktorgrad i konsekvensanalyse og evaluering.

Snaut 2% av husholdningene i Mosambik disponerte egen bil og et tilsvarende antall hadde elektrisk komfyr, mens 4% hadde mobiltelefon.

FOTO: RUI ASSUBUJI

Et stykke fra Hollywood

AV VICKY BUHANZA

TANZANIA

Jeg så nylig Oscar-utdelingen på fjernsyn, og må bare bekrefte at vi ligger et stykke etter i tanzaniansk filmindustri. Vi er så langt unna Hollywood, og for den saks skyld Bollywood, som det er mulig å komme. Selv i afrikansk sammenheng henger vi etter land som Sør-Afrika, Nigeria, Ghana, Burkina Faso og Mali.

Jeg møtte nylig den tanzanianske filmmakeren George Tyson. Han både produserer, regisserer og ordner med rollebesetning, samt at han rett som det er stepper inn som skuespiller. Han går igjennom tanzaniansk filmhistorie for meg, fra den spede starten på 1950-tallet til i dag. Det er en bedrøvelig historie. Begrepet lavbudsjettfilm får en helt konkret mening. Budsjettene for de få filmene som er laget, har stort sett vært så små at de ferdige filmene ofte blir ufrivillig komiske på grunn av feil og mangler.

Offentlige kulturmyndigheter i Tanzania har heller ikke sett det som noen oppgave å støtte filmproduksjonen i landet. Tvert i mot mener Tyson at regjeringen i landet har motarbeidet filmindustrien så godt det har latt seg gjøre. Det vil si at de få kinoene som har overlevd i landet har vist hindi-filmer og gamle amerikanske filmer. Videomarkedet har blitt helt dominerende for distribusjon av film.

Men det skjer noe positivt i tanzaniansk film. Foreløpig lite og forsiktig, men med store muligheter. Hovedideen er å lage film som retter seg mot tanzanianere, der skuespillerne snakker swahili og der filmen forteller historier alle tanzanianere kan kjenne seg igjen i. George Tyson har selv produsert filmen «Girlfriend», som

Filmregissør George Tyson studerer råutgaven av en av sine kommende filmer.

virkelig har slått an blant publikum. Filmen er produsert for og distribuert på video, og den både selges og lånes ut. Bare på de første tre månedene etter utgivelsen har filmen hatt et samlet salg og utlån på 50 000 kopier. Det sier mye om at det tanzanianske filmpublikum sulter etter gode, lokale produksjoner.

George Tyson begynte å produsere film i 1998, da med en lokal såpe-serie med navnet «Mambo Hayo». Da deltok han i et større produksjonsteam, og serien ble både vist på fjernsyn og distribuert på video. Tysons neste film, «Zawadi - gaven» laget

Begrepet lavbudsjett-film får en helt konkret mening.

han mer eller mindre på egenhånd. Den bærer tydelige spor av å være en amatørproduksjon, men Tyson fikk så mye positiv tilbakemelding at han ville fortsette å lage filmer som tanzanianere kunne kjenne seg igjen i. Tyson vil heller ikke bare underholde, kan vil også stille spørsmål ved holdninger og moral.

George Tyson begynner nå å lede an i en aldri så liten bølge av unge, tanzanianske filmmakere. De profitterer alle på at nye, digitale håndholdte kameraer gjør det lettere og billigere å produ-

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Vicky Buhanza er frilansjournalist i Dar es Salaam, Tanzania.

sere film. Tyson og hans kolleger vet at publikum vil sammenligne med Hollywood-film med millionbudsjetter, men de har selv som mål å bli så profesjonelle som mulig med enkelt utstyr og små budsjetter. Den nye, lokale filmproduksjonen har også brakt fram nye lokale skuespillere. De fleste har ikke råd til annet enn å være skuespillere på fritiden, så for filmprodusent Tyson er det litt av en utfordring å få alle til å møte på filmsettet i rett tid.

Jeg bruker lang tid på å finne rollebesetningen, men jeg vet at det alltid er noen som ikke rekker bus-sen, blir syke eller gir opp midt i produksjonen. Derfor setter jeg alltid opp en dobbel rollebesetning med innbyttere klare til å overta, sier George Tyson, som altså bekrefter at tanzaniansk film foreløpig er mye mer hverdagslige realiteter enn glamour.

Gados verden

Tanzanierenen Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Anonyme kvinner i Krogvold-kvalitet

LITTERATUR

Fotografen Morten Krogvold har de siste årene reist på kryss og tvers i Asia, Afrika, Sør-Amerika og Europa. I boka «Kvinner Care», laget på initiativ fra Care Norge, møter vi noen av kvinnene Krogvold har møtt på sin vei. Kvinner med arr, kvinner med slør, kvinner med store barneflokker og få materielle goder. Men også kvinner som stråler, som klarer seg og bryr seg, på tross av vanskelige livsvilkår.

Boken har et utvalgt knippe skjønnlitterære tekster som tar utgangspunkt i de samme landområdene som fotografiene. Tekstene er skrevet av Anna Bache-Wiig, Henning Mankell, Ketil Bjørnstad, Tove

bokanmeldelse

Morten Krogvold m.fl.:

«Kvinner Care».

Forlaget Press 2004. Utgitt med støtte fra Care.

Nilsen, Tomm Kristiansen og Ragnfrid Trohaug. I tillegg finnes det oversiktlige faktasider med fokus på kvinners livssituasjon i Bangladesh, Thailand, Kenya, Eritrea, Niger, Peru, Kroatia og Bosnia.

Tekstene er av høy kvalitet, men det er Krogvolds bilder som står i sentrum. Han er kjent for å være en portrettfotograf i verdensklasse; i

Kvinner Care viser han også sine kvaliteter som miljø- og reportasjefotograf. Vi får ikke vite noe om objektene, med et par unntak. Paulina Arpasi (37), den første indianerkvinnen som er blitt valgt inn i Kongressen i Peru, er fotografert ved ruine av en bosetning like ved sitt fødested utenfor Puno. Mu Sochna, kvinneminister i Kambodsja, er avbildet i sin stramme forretningsdrakt. – Skal kvinnene rolle bedres i Kambodsja, må vi bryte med deler av vår egen kultur, sier hun.

Kvinnenes anonymitet er bokas svakhet: jeg får lyst til å vite mer om kvinnen som er stygt skamfært av brannår i ansiktet. Hva er historien

til jenta som poserer med brudekjolen vakkert dandert i en midtrabatt et sted i Asia?

Til grunn for boka ligger en optimistisk grunntanke om at tross alle utfordringer og skjebner tredje verdens kvinner er til del, har de en enestående kraft og ressurser å regne med.

Kvinner Care er en vakker og ukontroversiell bok. Langt mer oppsiktsvekkende – og kanskje interessant – ville det vært med boka Menn Care.

SILJE BERGGRAV

Mye interessant, men noe langdrygt

LITTERATUR

En som skriver reiseskildringer løper alltid en risiko som er særegen for genren: å lage en myte av seg selv. Trond Berget gjør det nesten i Den nye jungelboka – indianerliv i Sør- og Mellom-Amerika. Han går friskt ut i forordet og forteller at han «foretrekker det folkelige og uformelle – dyre hoteller, regjeringsmøtaker, cocktailselskaper, diplomati, raske biler og høye gjerder har aldri inspirert meg.» Når har det noensinne inspirert noen? Men bortsett fra et så opplagt spørsmål, tonen han slår an her forteller oss at Trond Berget vil være eller ønsker å framstå som en annerledes reisen-

bokanmeldelse

Trond Berget:

«Den nye jungelboka. Indianerliv i Sør- og Mellom-Amerika.»

Tapir akademisk forlag. 327 sider.

Utgitt med støtte fra Regnskogfondet.

de, en reisende på bakken, en med nærkontakt.

Trond Berget tar oss deretter med til Peru, Bolivia, Brasil, Nicaragua og Cuba. Han tar oss med til yaneshane-indianerne, indianer-or-

ganisering, gerilja-overgrep, fester, dåp, misjonærer, spiritisme, karneval, kokakultur, narkotika, fotball, norsk bistand, påskeopptog, synkretisme, bolero (tett gnuardans, som han forteller at ungdommen på Sortland kaller det), lesbiske, homoseksuelle og transvestitter.

Masse interessant lesning. Trond Berget er sosialantropolog; han kan den store historien, han vet hvor de små historiene ligger, de om enkeltmenneskene. Han snakker med folk, fester med dem, spiller fotball med dem.

Bra. Vi trenger bøker om Sør-Amerika, vi trenger å bli minnet på

at det ligger en virkelighet der, fjernt fra vår egen, og vi trenger en som kan forklare oss litt om den virkeligheten. Men Trond Berget trenger en redaktør. Han hever seg over det han kaller skandalepresse, klisjeer og «journalister med åpenbar mangelfull innsikt» i det de skriver om, og ser ikke sine egne klisjeer om nettopp denne pressen. En god journalist ville klart å formidle innholdet i Den nye jungelboka på en tredel av plassen, en god redaktør ville klart å stryke enda mer av skvalderet.

GUNNAR KOPPERUD

notiser

Høy pris for gjenoppbyggingen av Afghanistan

Verdenssamfunnet må betale 190 milliarder kroner for å gjenoppbygge og stabilisere Afghanistan, hevder afghanske myndigheter, ifølge en ny rapport fra CARE. Pengene må til for at Afghanistan skal kunne gjøre noe med utryggheten i landet, stanse økningen av den organiserte økonomiske kriminaliteten innen narkotikahandel, og få fart på den langsomme gjenoppbyggingen.

Disse milliardene er ingenting sammenliknet med prisen Afghanistan og det internasjonale samfunn må betale dersom man ikke lykkes med dette, hevdes det i rapporten «The Cost of Doing Too Little». Rapporten påpeker at det er afghanske myndigheter som har det endelige ansvaret for å legge forholdene til rette for en positiv politisk, sosial og økonomisk utvikling av landet. Myndighetene må, med hjelp fra det internasjonale samfunn, anstrenge seg for å gjennomføre nødvendige reformer og bekjempe all form for korrupsjon, heter det i rapporten.

– Norge nedprioriterer kvinners rettigheter

Norsk Folkehjelp mener regjeringen nedprioriterer FN's kvinnekonvensjon gjennom vedtaket om å inkorporere konvensjonen i den norske likestillingsloven. Folkehjelpe mener konvensjonen heller bør være plassert i menneskerettsloven, og mener dette vil sidestille kvinners sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter med andre menneskerettigheter.

Da vil konvensjonen også få forrang dersom den kommer i konflikt med andre lovbestemmelser, mener Folkehjelpe, som også mener kvinners rettigheter fortsatt må være en kampsak både i Norge og internasjonalt.

«Kvinnens rettigheter til full utvikling og deltagelse både i samfunnet og i privatlivet – slik de skisseres i kvinnekonvensjonen – er helt grunnleggende i det norske samfunnet og bør derfor stå på linje med trosfriheten og andre menneskerettigheter», skriver Norsk Folkehjelp i en pressemelding.

Straffbart å handle bloddiamanter

Norge innfører Kimberley-prosessen sertifiseringsordning for handel med uslepne diamanter fra 1. april 2004, ifølge en pressemelding fra Utenriksdepartementet.

Det er en internasjonal ordning for hindre at salg av uslepne diamanter finansierer væpnede konflikter. Prosessen startet i mai 2000 på initiativ av sørafrikanske myndigheter og andre diamanproduserende land i det sørlige Afrika. Norge har støttet prosessen siden slutten av 2001, og innfører nå ordningen gjennom en forskrift vedtatt av Utenriksdepartementet.

Brudd på forskriftens regler kan medføre straff. Deltagende stater i Kimberley-prosessen må sørge for at forsendelse av uslepne diamanter ledsages av et sertifikat, at myndighetene kontrollerer forsendelsene, at det innføres forbud mot import fra og eksport til land som ikke er deltagere i Kimberley-prosessen og at det føres statistikk over produksjon, import og eksport av uslepne diamanter. Norges Gullmedforbund blir norsk tilsynsmyndighet.

Sverige krever tilbakebetaling fra Mosambik

Utdanningsdepartementet i Mosambik har prinisppet akseptert å tilbakebetale 1,7 millioner svenske bistandskroner etter at revisjonsfirmaet Ernst & Young, på oppdrag for Sida, har gjennomført en gjennomgang, skriver Development Today. Sverige vil også tilbakekreve opp mot ytterligere fire millioner svenske kroner. Revisjonen ble utført i desember i fjor, og undersøkte hvordan 60 millioner svenske kroner var blitt brukt av Mosambiks utdanningsmyndigheter. Revisorene konkluderte at i underkant av 4 millioner kroner ikke kunne redegjøres

for. Dette dreide seg hovedsakelig om forskudd som ble utbetalt til provinsene.

– Jeg tror Mosambik innser at sannhetens time er kommet, sier leder av utviklingssamarbeidet ved Sveriges ambassade i Mosambik, Magnus Lindell, til Development Today.

Revisjonen konkluderte videre at 1,7 millioner kroner var gått til 33 stipender, uten at dette var klarert i avtalen med Sida. Noen av de 33 personene er slektninger til utdanningsministeren i Mosambik.

Flerkulturelle og internasjonale studier?

- Flerkulturell forståelse 1, 2 og 3
- Global forståelse 1 og 2
- Utviklingsstudier (bachelorstudium, årsstudium og påbygningsstudium)

Søknadsfrist 15. april 2004

Se www.hio.no for mer informasjon og søknadsskjema

Senter for flerkulturelt og internasjonalt arbeid (SEFIA)
Tlf. 22 45 21 00 / 22 45 28 28, e-post: sefia@hio.no

www.hio.no

høgskolen i oslo

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Gørill Husby (30), er ansatt i et engasjement som bistandspolitisk rådgiver i CARE Norge. Hun har tidligere jobbet som journalist, og har skrevet for en rekke norske og internasjonale publikasjoner, deriblant Bistandsaktuelt, Dagsavisen, TIME Magazine og Jane's Intelligence Review. Husby har hovedfag i religionsvitenskap med fordypning innen islam og politikk. Hun har vært stipendiat på PRIO (Institutt for Fredsforskning i Oslo).

Knut Holter er ansatt som rektor ved Misjonshøgskolen for perioden 2004 til 2007. Holter har bakgrunn som professor i bibelvitenskap ved samme høgskole, og han har i mange år arbeidet med analyse av afrikansk bibeltolkning og nettverksbygging innenfor det afrikanske bibelvitenskapelige fagmiljøet. For tiden leder han et NUFU-finansiert forskningsprosjekt på utviklingen av en afrikanisert bibelvitenskap, med tre doktorgradsstudenter fra henholdsvis Tanzania, Madagaskar og Uganda.

Kirsten S. Natvig er fra 1. mars ansatt i Caritas Norge som programkoordinator for Asia. Kirsten er siviløkonom med fordypningsområdene utviklingsøkonomi og organisasjonspsykologi. Hun har sosialantropologi grunnfag og snakker engelsk, fransk og spansk. Hun har interessert seg for, og arbeidet med alternativ handel og tok initiativet til å etablere Max Havelaar i Norge. Hun har tidligere arbeidet i NORAD, Redd Barne, Norsk Folkehjelp, Norges Vel og Flyktningerådet. Kirsten har vært uteansatt i Rwanda og på Sri Lanka.

Maria Gjørwad Hagen (29) er tilsett som internasjonal konsulent i Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU), med ansvar for Aust- og Sentral-Europa. Maria har mastergrad i utviklingsstudier fra London Schools of Economics, og har m.a. bakgrunn fra Norsk Folkehjelp, der ho har arbeidd som programkoordinator i internasjonal avdeling. Ho har også arbeids erfaring fra Press Now i Serbia. Maria etterfølger **Håvard Bjerke**, som nå går over i ei stilling som nasjonal konsulent i LNU. Der skal han arbeide videre med prosjektet Trygg! som set fokus på leiarrolla i organisasjonane, prosjektet Åpne og inkluderende organisasjoner, og som sekretær for AU i Forum for Barnekonvensjonen.

Andreas Johannesen Delsett (20) er ny leder for Operasjon Dagsverk. Han har bakgrunn fra ODs hovedkomite fra 2003 og lang erfaring fra ODs aksjonsledd. Som leder for OD vil han lede planlegging og gjennomføring av årets informasjonskampanje og dessuten følge prosjektene i Sør-Afrika så lenge de løper.

Eva Kløve (29) er ansatt i årsvikariat som prosjektkoordinator for Operasjon Dagsverk. Hun har tidligere jobbet som prosjektansvarlig i SAIH. Kløve har diplom i afrikanske studier og hovedfag i samfunnsøkonomi.

Jon Lomøy, avdelingsdirektør i NORAD, utnevnes til avdelingsdirektør i Utenriksdepartementet med tiltredelse fra det tidspunkt departementet bestemmer.

Hege Hertzberg, rådgiver i NORAD, utnevnes til underdirektør i Utenriksdepartementet med tiltredelse fra det tidspunkt departementet bestemmer.

Tove Stub, landkoordinator i NORAD, utnevnes til underdirektør i Utenriksdepartementet med tiltredelse fra det tidspunkt departementet bestemmer.

Evelyn Exmundo, konsulent i NORAD tjenestegjør ved ambassaden Tanzania ut juli.

Steinar Hagen, ambassaderåd ved ambassaden i Sør Afrika, skal fra 1. april tiltre stilling som seniorrådgiver i UD ved bilateral seksjon i Europaavdelingen, tilknyttet finansieringsordningene under EØS-avtalen

Hans Fredrik Lehne, spesialrådgiver, utnevnes til ambassadør i Antananarivo, Madagaskar med tiltredelse fra det tidspunkt Utenriksdepartementet bestemmer.

Sten Anders Berge, seniorrådgiver, utnevnes til ministerråd ved ambassaden i Pretoria med tiltredelse fra det tidspunkt Utenriksdepartementet bestemmer.

Horst Köhler, direktør i det internasjonale pengfondet IMF, har fratrudd sin stilling. Verdensbankens president James Wolfensohn uttrykte sin hyllest til

Mr. Köhlers bidrag for globalt utviklingsarbeid og hans lederskap i IMF.

Professor **Wangari Maatai**, fra Kenya, er tildelt Sofie-prisen 2004 for sin utrettelige kamp for miljøvern, sosial rettferd og menneskerettigheter. Hun er en av Afrikas mest engasjerte og respekterte miljøaktivister. Sofie-prisen utdeles av Sofie-stiftelsen som ble opprettet i 1997 etter et initiativ fra forfatteren Jostein Gaarder og hans kone Siri Dannevig, og er en årlig internasjonal miljø- og utviklingspris.

Ellen Hofsvang har fått fast frilanskontrakt med Bistandsaktuelt ut året. Hun har vært redaktør i Verdensmagasinet X fra 1998 - 2002, og har i flere år arbeidet som frilansskribent innenfor feltet miljø og utvikling. Hofsvang er utdannet cand.polit., med hovedfag i utviklingsgeografi, og har erfaring fra tillitsverv i flere frivillige organisasjoner.

Medarbeidere fra NORAD til Utenriksdepartementet

I forbindelse med moderniseringsprosjektet flytter en rekke medarbeidere fra NORAD til Utenriksdepartementet. De fleste tiltrer i departementet 1. april, men enkelte har allerede arbeidet i departementet i noen tid. Andre vil først tiltre senere i 2004.

- Røssaak, Camilla
- Hertzberg, Hege
- Berryman, Linken Nymann
- Johansen, Hilde Roglien
- Rystad, Einar
- Espeland, Knut
- Bleken, Sidsel
- Fredriksen, Anne Glad
- Thowsen, Monika
- Flatin, Anne
- Gilen, Signe
- Ysland, Laila
- Randa, Trond Inge
- Haldorsen, May
- Thrana, Mari
- Jansen, Ellen B.
- Jørstad, Hege
- Erta, Nova Stella
- Starheim, Øyvind
- Risnes, Dag
- Michalsen, Geir

- Svendsen, Tore
- Greve, Camilla
- Larsen, Jeanette
- Mork, Elisabeth
- Berge, Marit
- Kristensen, Marit
- Asker, Anne
- Hoff, Eirin
- Arnesen, Maria
- Evensen, Therese
- Harboe, Henrik
- Salvesen, Hilde
- Fyhri, Torgeir
- Nesvåg, Stein Inge
- Stub, Tove
- Hefre, Kristin
- Halsaa, Cathrine
- Gjeltén, Marit
- Strand, Anne Mette
- Gjedrem, Elin
- Melsom, Elin Lea
- Poulsen, Unni
- Hille, Marianne
- Eikeland, Elin

Medarbeidere fra UD til NORAD

Evalueringsavdelingen har flyttet fra Utenriksdepartementet til NORAD, og følgende medarbeidere er allerede på plass i NORAD:

- Bjørge S. Leite
- Sigurd Endresen
- Kristin Teigland
- Tor Erik Gjerde
- Asbjørn Løvbræk
- Agnete Eriksen

«UNG i en urettferdig verden»

Bistandsaktuelt's tema-avis for 10. klasse og videregående skole kan bestilles i klassesett fra adr-ba@norad.no eller 22 24 20 71. Gratis forsendelse.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Abdel Aziz Rantisi
2. Sam Nujoma
3. Port-au-Prince
4. Det indiske hav
5. Klementin
6. Jerusalem
7. John F. Kennedy og Nikita Krustsjov
8. Nei, de er nyttige insektspisere
9. Niamey
10. Hieroglyfer
11. Nigerias president
12. Poteter
13. Trinidad og Tobago
14. Abyssinia
15. Det lyse og himmelske positive mannlige prinsipp
16. Det indiske hav
17. Store Buddhatatuer hugget inn i fjellet
18. Keiser
19. Marsvin
20. Dinar

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

15-19: Verden trenger deg.

10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.

5-9: Ikke så verst.

1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?

0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 10. mai

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdens spørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse:

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

Vil bevare skriften på veggen

Pakistanere lærer kulturminnevern av Riksantikvaren

SOLBERGFELTET (b-a): På et jorde i Østfold, i 13 minusgrader, står pakistanske Sher Gazi og fikler med kameraet, mens Riksantikvarens folk ligger på knærne og lager papiravtrykk av 3500 år gamle helleristninger. Med NORAD-støtte skal Gazi bringe erfaringene hjem til Pakistan.

KULTURMINNER

• SILJE BERGGRAV

- Hvorfor har dere malt helleristningene i rødt? Er ikke det å ødelegge dem? lurer Sher Ghazi fra Aga Khan Cultural Service Pakistan (AKCSP). Ingeniøren og lederen for et kulturminnevernprosjekt i den vakre Hunza-dalen i Nord-Pakistan, studerer nøye strektegningene av vikingskip, mennesker og en fugl, som viser seg å være en hest.

Anne Sofie Hygen, arkeolog og rådgiver hos Riksantikvaren, sier seg enig i at det er et dilemma om man skal bevare helleristningene i sin opprinnelige form, eller male dem så de blir tydeligere å se for publikum.

- Det er åpenbart at vi deler oppfatningen om at inngrep for å bevare og beskytte helleristningene bør holdes til et minimum. Helleristninger er et globalt fenomen, og utsettes for de samme skadene verden over. Det er flott at vi kan utveksle erfaringer og jobbe sammen for å bevare dem, sier Hygen til Bistandsaktuell.

Frostsprenninger. Felturen til Østfold er del av norgesbesøket til tre representanter for AKCSP. Som ledd i en samarbeidsavtale med Riksantikvaren skal den pakistanske kulturminnevernorganisasjonen få teknisk assistanse til å verne og dokumentere skader på helleristninger. Sacred Rock of Hunza ligger på 2500 meter over havet, og har de samme problemene med kulde, is og frostsprenninger som i Norge. Stedet er overstrødd av helleristninger fra alle perioder helt frem til vår tid.

- Tegningene viser alt fra ibukser (hellige geitebukker, red. anm.) mennesker og andre figurer, til inskripsjoner fra folk som har vært på gjennomfart, tilbake til 700 før Kristus. For eksempel har ambassadøren fra Kina skrevet melding til keiseren i Hunza om at nå er han på vei, forteller Lyder Marstrander, seniorrådgiver hos Riksantikvaren.

- Hvorfor skal Norge bruke bistandspenger på bevaring av helleristninger i Pakistan?

- Miljøvern er et viktig mål for norsk bistand, og vern av kulturminner er en del av dette. For landsbyene som har disse hellige helleristningene i nærheten, er det vel så viktig å bevare sine kulturelle og

Ingeniøren Sher Ghazi følger med mens arkeolog Anne Sofie Hygen viser fram 3500 år gammel «tagging» i Østfold.

FOTO: TONE GEORGENS

For landsbyene i Pakistan er det vel så viktig å bevare sine kulturelle og historiske røtter som å få til sosial utvikling.

Lyder Marstrander, seniorrådgiver hos Riksantikvaren.

Erfaringene fra Solbergfeltet i Østfold skal overføres til Hunza-dalen i Nord-Pakistan.

historiske røtter, som å få til sosial utvikling, sier Marstrander.

Lokalt eierskap. Aga Khan er et verdensomspennende nettverk av utviklingsorganisasjoner - knyttet til ismailernes leder prins Aga Khan (en retning innenfor islam, red. anm.), og AKCSPs prosjekter har ofte et sosialt tilsnitt. Organisasjonen krever at det opprettes et landsbyråd med kvinnerepresentasjon, som blir samarbeidspartner i landsbyen. Når organisasjonen går inn i en landsby for å restaurere et kulturminne, for eksempel en moské, vil den også gjøre utbedringer i lands-

byens vann- og sanitæranlegg, asfaltering eller parker.

- På denne måten har vi fått folk som har flyttet fra historiske boplasser, til å flytte tilbake igjen. Vi er opptatt av at kulturminnene skal ha lokalt eierskap, og at landsbyene selv skal engasjere seg i bevaringen, sier Sher Ghazi.

Han sier de hellige inskripsjonene har stor betydning både for landsbyene rundt og den øvrige befolkningen. Turister kommer langveis fra for å se dem. For prosjektpengene skal man også legge bedre til rette for besøkende, med souvenirbutikker og kafeer.

Kan ikke bevare evig. Lyder Marstrander påpeker at kulturminnevern sjelden handler om å bevare noe til evig tid, men i beste fall forsinker aldringsprosessen og dokumentere for ettertiden hva som fantes, og hvorfor man tok de grep man gjorde.

- Når bergflaten er dårlig og tåler lite frostsprenning, er det lite annet vi kan gjøre enn å akseptere at naturen er sånn. De har nok kanskje litt høye forventninger til hvor mye som kan bevares i Pakistan, sier han.

I Trondheim fikk to andre pakistanske delegater se hvordan Riksantikvarens nye kulturminnedatabase er bygget opp, for å vurdere om tilsvarende base kan egne seg i Pakistan. En IT-medarbeider og en teknisk konservator fra Riksantikvaren vil senere besøke Hunza-dalen.

Plikt. Anne Sofie Hygen børster

kvist og kvas bort fra fjellveggen, klistrer papirarket over et vikingskip, og stryker med trykksverte over helleristningen så tegningen kommer fram. Metoden er bedre egnet enn fotografering til å dokumentere skader i fjellet. Ghazi knipser bilder.

- Jeg har lært masse allerede, både gjennom diskusjoner og feltbesøk. Senere skal vi lære representanter for landsbyene hva de selv kan gjøre for å bevare helleristningene. Det er vår plikt å sørge for at vi ikke mister denne rike kulturelle arven.

FAKTA:

■ Riksantikvaren er en av flere norske statlige institusjoner som er involvert i institusjonssamarbeid med institusjoner i utviklingsland. Slikt samarbeid finansieres over det norske bistandsbudsjettet.

■ Samarbeidsavtalen mellom Riksantikvaren og AKCSP har et budsjett på 560.000 kroner og strekker seg over tre år.